

ПОРЕДИЦА
ВОЙНИ и ВЛАСТ

Николай Камов

Да бъдеш свободен

 ciela

НИКОЛАЙ КАМОВ

ДА БЪДЕШ СВОБОДЕН

2009

КЪМ ЧИТАТЕЛИТЕ

Независимо дали сте на двадесет или на няколко по двадесет години, всички вие сте преживели едни и същи двадесет години – годините на Българския преход. Спори се дали е завършил. Но е безспорно, че всеки у нас бе засегнат от него. Със сигурност имате свое виждане за това време. Аз ви предлагам моето. И ще се радвам да науча вашето на предоставените по-долу интернет адреси за връзка.¹

Споделеното на следващите страници не представлява класически мемоари - тогава бих започнал от 1956-а. Започвам от 1989-а - годината, от която животът ни *можеше* да стане по-добър. Ще ви запозная с факти от политическия живот, които са малко известни или обществената представа за свързаните с тях събития е различна от действителността. Като пряк участник в „кухнята“ на случвалото се, изразявам и личното си отношение. Но не това е основното, нито описанието му. Това могат да направят много хора. Малко могат да кажат *защо* се е случило. Опитал съм се да отговоря на този въпрос. И то с помощта на фактите, не на теоретични анализи.

Повечето от героите в тази книга са действащи лица на политическата сцена. Ще погледнете съвсем отблизо Жан Виденов, Иван Костов, Симеон Сакскобургготски, Сергей Станишев, Георги Първанов и даже холандската кралица Беатрикс. Ще научите неща, за които никой не е разказвал. Ще надникнете в пленуми, които са продължавали 22 часа. Ще ви заведем и в разбитата от протестиращи сграда на Народното събрание. Ще видите познати персонажи в непозната светлина. Ще си спомните по време на едно или друго събитие какво сте правили вие. Каква позиция сте имали. Или може би сте решили, че не ви интересува?

Да бъдеш свободен е предизвикателство към вас, уважаеми читатели. Свободата като ценност е широко приета. Но дали действително избираме свободно своето поведение? В моя живот

---

¹ Пишете ми на kamov@mail.bg или в twitter на [@nkamov](https://twitter.com/nkamov). Коментирайте в моя блог www.nikolaikamov.com

през изминалите двадесет години неведнъж бях изправян пред важен избор. Не се слагам в категорията на политиците, от които са зависели нещата в общонационален мащаб. Поне в повечето от случаите. Но изборът ми на поведение в драматичните обрати на нашата най-нова история имаше значение. За мен. За моето семейство. За моето голямо политическо семейство и още десетки хиляди души. Понякога и за цяла България. Лесно бе да оставиш течението да те носи, да се подчиниш на конюктурата на деня. Трудно бе да се противопоставяш на ретроградните нагласи и неискрените намерения за промяна. Такъв беше винаги моят избор. И той имаше своята цена. Четири пъти започвах от „нула“ - през 1990-та, през 1997-ма, през 2000-та. И сега, когато пиша тези редове през есента на 2009 година.²

Авторът

---

² Бележките под линия са на автора, както и посочените интервюта и статии.

1989

Берлинската стена беше паднала и голямата политическа вълна не можеше да не стигне до България. Въпросът бе *кога*, а не *дали*. И това се случи на 10 ноември по много уместен за българските условия начин, след като няхаме нито унгарските събития, нито Пражката пролет, нито „Солидарност“.

По това време бях секретар на Централния комитет на ДКМС³ и отговарях за международните въпроси. Може би някога ще разкажа и за това, но тук заслужава да отбележа, че от гледна точка на системата тогава, аз не бях „наше момче“. „Наши момчета“ бяха синовете и внуците на партийните ръководители и фамилии, на „активните борци“. Те се ползваха с безброй привилегии (при влизане в езиковите гимназии и в университета, по отношение достъпа до престижни школи и назначения), но рядко биваха избирани на длъжности в Комсомола, освен ако не трябваше да запишат нещо в биографиите си. В моя случай бе съвсем различно - майка ми даже не беше партиен член, дори бе отказала да стане още на младини. Тръгнах от най-първичните структури и чрез избори. В училище ме избраха за секретар на ученическия комитет и оттогава все ме избираха за комсомолски ръководител - на взвода в казармата, на юридическия факултет и после на цялата организация в Софийския университет, на районен и на градския комитет - София. Минах буквално през цялата йерархия, за да стигна до секретар на Централния комитет.

През лятото на 1989 година от поста първи секретар бе махнат Андрей Бунджулов⁴ заради концепцията за реформиране на младежката организация, която нашият екип разработваше вече няколко години. Няколко месеца преди това тя бе представена в ЦК на БКП⁵. Тодор Живков твърдеше, че българската перестройка е осъществена още през 1956 година, с провеждането на Априлския пленум. Затова реформите в Русия, които провеждаше Михаил Горбачов, не се приемаха от

---

³ Димитровски комунистически младежки съюз

⁴ Сега секретар на Президента на републиката

⁵ Българска комунистическа партия

ръководството на БКП. Но нашата концепция не беше повлияна от Русия, нямаше от какво. Ние разработихме модел за трансформация на казионния Комсомол в четири реални младежки организации - ученическа (скаутска), студентска, на работническата и на селската младеж. Това беше моделът, който вече бе реализиран в Полша и се основаваше на опита в повечето западноевропейски страни. Едно от моите предложения бе да се създаде структура, подобна на Федералния кръг на младежта във ФРГ, за да могат да се финансират младежките дейности от държавата. Съществена роля в разработката имаше международният отдел, чийто ръководител тогава бе Любомир Кючуков⁶. От голямо значение бяха и проучванията на Института за младежта с директор Петър-Емил Митев⁷. Тези и други имена по-късно ще срещнете в реформаторското социалдемократическо ядро на БСП⁸ или в новосъздадените партии. Други, които по най-ретрограден начин защитаваха тогавашното статукво, по-късно се опитаха да се представят за реформатори, но реалните изпитания в политиката ги поставиха на действителното им място.

В моите очи нещата стояха пределно ясно - осъществяваше се историческа промяна и за нас нямаше място в нея. Не защото бяхме „виновни“, а защото времето беше друго. Или поне си мислех, че е така. Предложих на другите секретари на ЦК на ДКМС всички да си подадем оставките. С малки изключения те приеха и Евгени Узунов⁹ поиска по този повод среща с Андрей Луканов. Както после разбрахме, указанията са били дадени в коридора, по време на заседание на Политбюро и се свеждали до това да не си играем на оставки, а да се свика заседание на Централния комитет, на което Росен Карадимов¹⁰ да бъде избран за първи секретар. Бях определен да водя това заседание и след няколко отказа на членовете на ЦК да гласуват предложеното решение, в крайна сметка Росен Карадимов бе избран, заедно с нови секретари. След няколко месеца ДКМС беше закрит и на негово място се появи БДМ¹¹ с почти същото ръководство. За ръководителите на БКП контролът върху младежката организация имаше ключово значение. Организирана сила от

---

⁶ Сега посланик на България в Лондон

⁷ Сега професор, директор на фондация „Иван Хаджийски“

⁸ Българска социалистическа партия

⁹ Сега депутат от БСП, член на Изпълнителния съвет на партията

¹⁰ Доскоро съветник на Сергей Станишев

¹¹ Българска демократична младеж

около милион души, при това млади хора, можеше да им създаде сериозни проблеми. Затова бе направено необходимото да се въдвори послушание.

От тези бурни последни дни на 1989 година имам два ярки спомена. Първият е от среща на студентите от ВИТИЗ¹² с оформящите се лидери от митингите на още несъздаденото СДС. Организаторите много държах да присъствам, очевидно за някакъв баланс, защото всички други бяха „сини” - Георги Мишев, Едвин Сугарев и още пет-шест души. Театралният салон на института бе претъпкан с хора. Помислих си - какво правя тук и как ли ще завърши тази среща за мен? Седнах на края на масата, готов за политическа екзекуция. Тя обаче не се състоя, поради елементарната грешка на ораторите преди мен да говорят много дълго, а и защото избрах настъпателната позиция да отстоявам вижданията си вместо да се оправдавам за тях: *Не сте демократи, ако отричате правото ми да защитавам моите политически убеждения, даже и да не ви харесват.* Вместо освирквания, които очаквах, се прокраднаха ръкопляскания. Влизахме в романтичния период на установяването на демокрация у нас... Другият ми спомен е от първите митинги на СДС. Не съм присъствал лично на тях - по начало митингите не са ми по вкуса. Но няма как да забравя какво се бе случило, защото то се отрази на всичко след това. В еуфорията да скандират непозволени доскоро неща, хората от митингите не забелязаха, как им подхвърлиха лозунги като „БКП в Сибир!”, например. Това бе начин цялата партия да се постави на една плоскост и отговорността на ръководството да се стовари върху обикновените членове, тогава над един милион души. Неизбежна последица беше консолидацията. Още там, в самото начало, трябва да се търсят причините новите политически формации, олицетворяващи промяната, да загубят първите демократични избори.

---

¹² Сера НАТФИЗ

1990

След като в края на 1989 година бяха възстановени основните исторически партии, през следващата година започна активен процес на създаване на нови, за да достигне безумните 450 за период от 15 години. Разбира се, повечето от тях си останаха в съдебния регистър, без никаква следа в политическия живот на България. Следях с интерес този процес, без да подозирам, че след време ще се занимавам пряко с тези въпроси. Но тогава за мен беше важно какво се случва с партията, в която членувах – БКП, въпреки, че се бях върнал на „нулево“ равнище. Участвах в няколко дискусии и с разочарование установих, че волята на новото партийно ръководство се свежда до това да смени името. Имах достатъчно впечатления от участието си в международни младежки форуми какво представляват социалдемократическите партии в Европа. Освен това темата на докторската ми дисертация беше близка до тази материя (бях спечелил конкурс за задочен аспирант¹³ в Института за съвременни социални теории¹⁴). Като участник в младежка делегация в Германия (ФРГ) се бях срещал с Вили Бранд, имах преки впечатления и от други социалдемократически лидери. Чувствах, че е дошъл моментът у нас да получат шанс идеите на европейската социалдемократия, но все още не знаех как може да стане това. БСДП тогава възприемах като история, не като бъдеще. А БКП ми изглеждаше ужасно неприспособима - вече споменах за отхвърления проект за трансформация на младежката организация. И все пак смяната на името беше някаква стъпка напред и аз взех активно участие в допитването до членовете на партията по този повод като организатор в един от столичните райони. Някои от старите комунисти плачеха, като пускаха бюлетините.

Извън БСП, за обществото, най-интересното политическо събитие беше Кръглата маса. И аз като хиляди други следях репортажите и вярвах, че това е достижение - по толкова спокоен начин да се премине от авторитарно към демократично

---

¹³ Сега „докторант“

¹⁴ По-късно института беше закрит

управление. Сега съм на съвсем различно мнение - Кръглата маса е фалстартът на промените в България. Истинската промяна не можеше да дойде без сблъсък. Не поставям под съмнение мирния преход. Твърдя, че у нас истински политически сблъсък нямаше. Той се случи между хората. Между лидерите всичко беше договорено - офиси, вестници и най-вече политическо влияние. Вярно е, че Западът искаше от нас и от другите нови демокрации стабилност, но там, където промените не бяха договорени, а извоювани, се тръгна по-успешно и сега са значително по-напред от нас. Кръглата маса успя да създаде обществена представа, че така се прави политика - като седнат някакви хора и си разпределят дяловете във властта. 15 години по-късно със същия манталитет беше създадена тройната коалиция.

Предстояха първите демократични избори за Велико народно събрание. Вече няколко месеца без работа, подготвях документите си да започна адвокатска практика, когато Любомир Кючуков¹⁵ ми предложи да се включа в един от екипите за подготовка на изборите. Съставен предимно от международници (специално бяха върнали от Рим Елена Поптодорова¹⁶), този екип имаше за задача да предложи нестандартни идеи, които да направят образа на доскорошната партия-монополист по-човечен. В този дух бяха и нашите предложения, например бронираният мерцедес на Тодор Живков да бъде сложен на площада пред партийния дом и срещу 50 стотинки всеки да може да влезе, да го разгледа, да се снима. Борис Димовски се беше съгласил да нарисува карикатури на членовете на новото политбюро, които да бъдат наредени на фасадата, в същия стил, в който преди подrejaха истинските портрети. Както по-късно се убедих, че е трябвало да очакваме, тези и други предложения не бяха приети. Кампанията беше организирана съвсем консервативно. Но БСП спечели изборите.

Участието ми в този екип беше съвсем кратко, защото изненадващо получих предложение от Петър Младенов¹⁷ да бъда назначен за негов съветник. Няколкото месеца работа в президентството¹⁸ ми дадоха отлична възможност да погледна на всичко, което ставаше в България от центъра на събитията.

---

¹⁵ По това време заместник-председател на БСП

¹⁶ Бивш посланик в САЩ, сега ръководител на дирекция в Министерство на външните работи

¹⁷ Тогава председател (президент) на Република България

¹⁸ Тогава се наричаше „канцелария“

Президентът беше изключително активен и работата на неголемия екип доста напрегната, особено когато се появи касетата с репликата „по-добре е танковете да дойдат”. Той бе убеден, че не е казал това, но публичната му реакция се обърна срещу него. Това се дължеше на неадекватни съвети, които получаваше от хора от обкръжението му и партийни „другари”. Имам много основания да мисля, че Петър Младенов бе свален от поста от ключови хора в самата БСП. След неговата оставка и избора на Желю Желев за президент, новият шеф на канцеларията Ивайло Трифонов ми предложи да остана. Приех само за определено време - чакаше ме ново предизвикателство.

Известно е колко драматични бяха събитията от лятото и есента на 1990 година. През тях непрекъснато се опитвах да погледна в бъдещето и не го виждах. Имах усещане, че миналото здраво се е вкопчило и не ни пуска. С годините това усещане, вместо да намалява, се засилваше. Социалдемократическото ядро не успя да надделее в БСП. Провеждаха се безкрайни нощни пленуми, на които Александър Лилев винаги съумяваше да се наложи, в интерес на истината, с интелектуално превъзходство над тези, които оспорваха поста му на председател. Фракциите не изглеждаха убедителни главно заради своите лидери - така и не се записах в нито една от тях. Професор Чавдар Кюранов¹⁹ поиска периодично да му пращам писмено становището си по това, което се случва. В повечето случаи бележките бяха остро критични. Така се стигна до предложението да започна работа като ръководител на група на Висшия съвет на БСП за връзка с другите политически партии.

---

¹⁹ Тогава заместник-председател на БСП

1991

Политическите архитекти на правителството на Димитър Попов²⁰, колкото и да са се стремили да прикрият участието на БСП, не го бяха постигнали. Основното недоволство на обществото се насочваше именно към партията, която бе омръзнало на всички да е на власт. В такива условия партньорството ѝ с други формации беше изключително трудно. А задачата на групата беше именно тази - да намери приятели в агресивна среда. За кратък период от време организирахме ежедневно следене и архивиране на цялата информация, която излизаше в пресата за и от политическите партии - към средата на годината те вече наброяваха деветдесет. Голяма помощ ми оказа Стефан Господинов²¹, тогава завеждащ служба „Куриер“ на БТА. Беше изградил информационна система, която поддържаше с постоянство и чувство за отговорност пред историята. В бюлетините на пресслужбата се архивираше всичко, което произвеждаха партийните машини - декларации, обръщения, позиции по текущи въпроси, документи от партийни форуми и какво ли не още. Главното в нашата работа, обаче, бяха срещите с представителите на ръководствата на политическите партии. Имахме амбицията да се срещнем с всички, с които е възможно, с пълното съзнание, че в повечето случаи няма да произтече нищо конкретно. Но предстояха избори и идеята бе БСП да се яви на тях в коалиция, не сама. По този начин да се покаже, че тя не е в изолация. В интервю за вестник „Дума“²² достатъчно подробно изразявам впечатленията си от тези срещи. Виждах се с всякакви хора. Най-толерантни към нас бяха най-пострадалите от комунистическия режим. Имал съм случаи да ми показват белезите от побоищата в Белене, придружени с думите: „Момче, вие сте отговорни това никога да не се повтори!“ Мога да цитирам доброто отношение на много от тогавашните лидери на партии от СДС, но най-силно ме впечатли сърдечното отношение на Милан

---

²⁰ Министър-председател на България 1990-1991

²¹ Главен директор на БТА 1993-1995

²² В. „Дума“ от 6 май 1991

Дренчев²³, който много държеше лично да ми осигури достъп до техния конгрес в зала „Универсиада“. Не вярвах на очите си, когато ме посрещна на входа и ме заведе в залата.

По повод на работата ми в групата, разбрах нещо изключително важно за самата БСП. При едно докладване в Секретариата, който тогава се ръководеше от Александър Томов, трябваше да информирам за извършената от групата работа. Между другото споменах, че не проумявам защо пречим на няколкото комунистически партии да развиват своята дейност, след като имаме интерес от това. Дадох за пример гръцката партия ПАСОК²⁴, която е получила своята социалдемократическа идентичност и благодарение на присъствието на комунистите в политическия живот. След заседанието ми се обади Александър Маринов²⁵, за да ми предаде, че веднага трябва да се явя при председателя на партията. Лилов с хладно изражение ме попита дали наистина съм предлагал да не пречим на комунистическите партии, за да утвърждаваме своята идентичност. След положителния ми отговор, вече с леден тон, той каза: ”Запомни, Николай, живо месо от партията няма да късаме!“. Тогава разбрах, че у нас няма да се случи това, което направи Дюла Хорн в Унгария, или което в някаква форма стана във всяка една от новите демокрации - бившите компартии да се разделят на комунисти и социалдемократи. Всъщност Лилов не можеше да бъде упрекван - това беше неговата лична концепция за единството. Проблемът бе, че тя се прие като официална стратегия на цялата партия и никой сериозно не се противопостави на това, колкото и фракции да бяха създадени.

БСП се яви на изборите за 36-то Обикновено народно събрание в предизборен съюз от шест политически партии на 13 октомври и загуби с малко от СДС²⁶. Общо в изборите участваха 61 политически партии, половината в коалиции, и на избирателя бяха предложени 38 разноцветни бюлетини. Тогава за първи път бях избран за народен представител. Малцина ще повярват, но аз не желяех да се кандидатирам. Тъй като се занимавах с коалицията, намирах за неморално да бъде решаван въпросът с моето участие преди да бъдат решени проблемите с партньорите.

---

²³ Тогава главен секретар на БЗНС „Никола Петков“

²⁴ Общогръцко социалистическо движение

²⁵ Тогава началник на кабинета на Александър Лилов

²⁶ Резултатите са: СДС - 110 мандата, БСП - 106, ДПС - 24.

Но от Добрич настоявах, дори областният председател на БСП-Добрич потърси намесата на председателя на партията. В Добруджа открих друга България, срещнах прекрасни хора. Огромна несправедливост е, че този район остана в периферията на държавното управление по време на целия преход.

На 40-я конгрес на БСП през декември бях избран за член на Висшия съвет. В доклад, който бе поискан от мен за подготовката на конгреса е записано: *По-ясното профилиране на партията е необходимо условие и за пълноценното ѝ участие в междупартийните отношения. Определението „модерна лява партия“ доби гражданственост, но все още не определя достатъчно ясно мястото на БСП в политическия спектър. Тезата сега е „БСП=БКП“. Антитезата „БСП не е БКП“ трябва в много убедителна форма да бъде подкрепена с отговори „какво е БСП“. Едно възможно определение е „БСП е партия от социалдемократически тип.*²⁷ Интересното за този конгрес е, че в обществото остана една голяма заблуда за избора на Жан Виденов. Каквато и справка да направите днес, вие ще прочетете, че Жан Виденов е избран за председател на БСП по предложение на Александър Лилев. Истината е друга. След като десетината номинирани за председател на партията си направиха отвод, останаха да се състезават трима - Лилев, Пирински и Виденов. Гласовете на първи тур се разпределиха приблизително поравно, но най-малко бяха за Пирински и той отпадна. Беше ясно какво ще се случи при окончателното гласуване - нямаше как подкрепилите Пирински да дадат гласа си за Лилев. Той искаше да остане председател, но загубата беше неминуема. Намери изход от ситуацията, като призова да се гласува за Виденов. Така се роди един мит.

Най-важното политическо събитие през 1991 година бе приемането на новата Конституция от Великото народно събрание. Разделенията, които тогава се проявиха в парламента и в самото СДС, щяха да сложат отпечатък на политическите процеси по-нататък. За мен остава открит въпросът дали България трябваше да започне демократичните промени именно с Конституцията. Един парламент от 400 души загуби безценно време за да обсъжда текстове, които, вместо да обединят,

---

²⁷ Доклад до Александър Лилев от 21 ноември 1991

разделиха, а и впоследствие не бяха прилагани. Мисля, че беше по-разумно да се започне с конкретните въпроси на смяната на системата и по-късно да се постави въпроса за нова конституция, заедно с ликвидиране на институцията „Велико народно събрание“. Така българският преход може би нямаше да е по-успешен, но можеше да е по-кратък.

1992

Годината започна с избора на Желю Желев за президент и завърши с падането на правителството на Филип Димитров²⁸. Между тези събития станах популярен главно като говорител на парламентарната група на левицата. Регламентът на националната телевизия позволяваше след основните новини да се правят изявления от парламентарно представените партии и всички използваха това доста активно. Особено когато си в опозиция, това е добра възможност да запознаеш широка аудитория със становището на твоята политическа сила по даден въпрос. Случвало се е през вечер да правя декларации по телевизията. Често имах публикации в пресата, водех колонка в седмичника „С-форум“. Изглежда съм се справял добре, защото, освен одобрението на своите съпартийци, получавах признание и от лагера на опонентите. Това се отнасяше за колегите в парламента, на улицата преживяванията никак не бяха приятни. Политическата конфронтация беше ожесточена. Разпознавайки ме, някои даже не се съобразяваха, че с мен са малките ми деца и изливаха по най-грозен начин омразата си. Понякога се обаждаха по телефона и заплашваха. В тези трудни години дължа изключително много на съпругата си Магдалена за куража, с който реагираше и за това, че нито веднъж не поиска от мен да се откажа заради сигурността на семейството. Политическият говорител е принуден да се произнася по широк спектър от проблеми и ако иска да го прави компетентно и въздействащо, трябва да полага много усилия. За няколко реда текст ми се е налагало да изчитам десетки страници и допълнително да се консултирам със специалисти. Никога не си позволявах да говоря без да съм сигурен и вътрешно убеден в това, което казвам. Практически позициите, изказвани от мен, са изразявали и личното ми убеждение. Имало е случаи в един и същи ден да защитавам правото на протест на хората от село²⁹ и да пиша за предизвикателствата пред европейската сигурност.³⁰

---

²⁸ Министър-председател на България 1991-1992

²⁹ Коментар за в. „Земя“ от 7 май 1992

³⁰ Статия за в. „Дума“ от 7 май 1992

Знанието на чужди езици и натрупания международен опит ме включиха в малобройната група на народните представители, които се занимаваха с външна политика. Още в края на 1991 г. участвах в семинар на НАТО в Брюксел, а през април в международна конференция за предотвратяване на нестабилността в Европа, организирана в Хага от Холандската атлантическа комисия и Института за външнополитически анализи - САЩ. Поради заболяване на Николай Слатински³¹ се оказах единствен представител от българска страна. На конференцията присъстваха ключови фигури от страните-членки на НАТО и външнополитически наблюдатели на влиятелни световни издания. Форумът беше организиран заради нас - представителите на новите демокрации в Европа и бъдещи членки на НАТО и Европейския съюз. Отношението беше изключително добро и нашите изказвания се посрещаха с много въпроси и коментари. Тогава ентусиазмът от падането на Берлинската стена не беше отминал и Западът гледаше на нас с много надежда и доверие. Бях се подготвил много добре. Преди подобни участия имам навика да се консултирам със специалисти в дадената област. Този маниер на работа ми е помагал много. Изказванията на повечето от колегите от другите делегации се свеждаха до тезата, че за демократичните промени ще бъдат необходими много средства. *Да, така е - посочих в моето изказване - но аз бих ви посъветвал да направите сериозни инвестиции във вашето собствено незнание за нас.* Бях решил да говоря директно и откровено, възползвайки се от значителната свобода, която парламентарната дипломация предоставя. След дискусиата водещият и основен домакин Ханс ван ден Брук³² дойде специално да ме поздрави. Така се запознах се с човека, който по-късно щеше да отговаря за разширяването на Европейския съюз. Споменатата по-горе статия написах под впечатленията на тази конференция. В нея, между другото, споделих и свое убеждение: *Въпросът къде започва и къде завършва Европа все още няма отговор. Но ние, българите, тръгнахме по своя път към Европа, трябва, преди да вземем равноправно участие в търсенето на този голям отговор, да го намерим за себе си, за своите политически и човешки отношения.*

---

³¹ Тогава депутат от СДС

³² Тогава външен министър на Холандия, по-късно еврокомисар по външните отношения

През май същата година в Брюксел започна първият кръг от преговори за асоцииране на България към Европейските общности, през юли в София беше изпратен и официален представител, а през декември бе парафирано споразумението между България и ЕО. Включих се в този започващ процес на интеграция по много особен начин. Филип Димитров бе поискал вот на доверие за своето правителство. Тъкмо по това време за Брюксел трябваше да замине първата парламентарна делегация на демократична България, за да се срещне със свои колеги от Европейския парламент. Един по един колегите се отказваха от пътуване и когато разбрах, че съм останал единствен, поисках среща с Александър Йорданов³³ и му заявих, че е невъзможно да пътува парламентарна делегация с един представител. Той категорично отказа да отмени посещението и ми обеща участие поне на един представител от СДС. Това, обаче, не стана. На летището в Брюксел чакаха три автомобила, защото никой от Народното събрание не беше предупредил, че няма да пътуват представители на СДС и ДПС, а домакините знаеха, че отношенията са влошени и бяха осигурили отделни коли. Спомням си потресената физиономия на човека от протокола на Европейския парламент, който не можеше да повярва, че това е възможно. От летището веднага ме закараха на среща, на която присъстваха двеста души в зала за не повече от сто. Последва второ, вече масово изумление, че „демократичните“ българи ги няма в делегацията. Даже баронеса Патриша Ролингс³⁴ възмутена напусна. Бях в изключително конфузна ситуация. Усмихнах се и обясних, че в момента има правителствена криза и тя е задържала в последния момент колегите ми в София. С една уместна шега атмосферата се разведри и срещата продължи три часа.

---

³³ Тогава председател на Народното събрание

³⁴ Тогава евродепутат от Великобритания

1993

На 1 януари влезе в сила Единният европейски пазар на дванадесет държави. На 8 март в Брюксел се подписа Европейското споразумение за асоцииране на България към ЕО, което Народното събрание ратифицира на 15 април. По този повод на посещение в България беше Ханс ван ден Брук, вече в качеството си на комисар на Европейските общности по външните отношения. Така се постави началото на официалния политически диалог в рамките на процеса на асоцииране. Споразумението с България бе ратифицирано от всички страни-членки и от Европейския парламент на 27 октомври, за да влезе в сила на 1 февруари 1995 г. През юни 1993 г. бяха приети и изключително важните Критерии от Копенхаген, определящи стандартите за демокрация, човешки права, законност, защита на малцинствата и граждански контрол над военните структури, които всички кандидатки трябваше да изпълнят, за да влязат в съюза. Нашата европейска „пътна карта“ беше начертана. Никак не беше ясна, обаче, националната ни „пътека“. След разпадането на коалицията между СДС и ДПС бе създадено правителството на Любен Беров³⁵ - кабинета с най-противоречивите оценки както по време на мандата си, така и след това.

В личен план годината премина в постепенното ми утвърждаване в българския политически живот. Като говорител бях непрекъснато на „огневата линия“ на конфронтацията. В декларациите от името на парламентарната група и на партийното ръководство често ми се налагаше да казвам неща от рода на: *Обръщаме се към своите членове и симпатизанти да запазят спокойствие...не бива да се даде шанс на опитите за предизвикване на нова вълна на конфронтация.*³⁶ В острите вътрешнопартийни дискусии настоявах да търсим ново решение за левицата - както на нейната същност, така и на мястото ѝ в едно съвършено ново общество.³⁷ Имах и недалновидни изказвания: *Отлюспването е патентовано...от СДС. БСП няма*

---

³⁵ Министър-председател на България 1992-1994

³⁶ Декларация по БНТ от 15 юни 1993

³⁷ В. „Труд“ от 26 март 1993

никакво намерение да закупува патента, още повече, че в първичната си форма той завинаги остана в тоталитарното минало на БКП.³⁸ Бях избран за заместник председател на Парламентарния съюз за социална демокрация³⁹ и вече участвах наравно с водещите политически фигури в дебатите. Даже понякога успях да ги изпреваря по рейтинг, както се случи с Андрей Луканов, Стефан Радославов и Христофор Събев в едно предаване на „Панорама“.⁴⁰ Противопоставях се категорично на високомерието на някои от лидерите на партията спрямо нашите партньори от коалицията и твърдах, че *политиката на протегнатата ръка дори към най-малките формации е съдбовно важна за БСП*.⁴¹ Макар, че журналистите с голямо въображение ме присъединяваха към една или друга фракция, че даже и като кандидат за поста на Виденов⁴², понякога предавах точно позициите ми, например, против сближаването с ДПС.⁴³

Страната ни загуби една година в управление „ни риба, ни рак“, но това май устройваше всички политически сили тогава. Един безспорно интелигентен човек като Любен Беров не можеше да надмогне байганьовските нрави. На хората им писна и през следващата година те произведоха първото абсолютно парламентарно мнозинство, без да подозират какво ще коства това.

---

³⁸ Интервю за в. „Дума“ от 25 март 1993

³⁹ Наименованието на парламентарната група тогава

⁴⁰ В. „Стандарт“ от 2 май 1993

⁴¹ В. „Дума“ от 29 септември 1993

⁴² В. „168 часа“ от 8 ноември 1993

⁴³ В. „168 часа“ от 20 декември 1993

1994

С голямо вълнение посрещнах първата си възможност да посетя САЩ. Група от шест души, от които трима народни представители, бяхме поканени от Информационната агенция на САЩ за участие в опознавателна програма на тема „Процес на взимане на решения във външната политика на САЩ”. В продължение на цял месец ние имахме наситена програма във Вашингтон и Ню Йорк и в различни градове на щатите Алабама, Калифорния и Мисури. Това посещение, освен ярките впечатления от великата държава, ми даде много конкретни и полезни знания и контакти за бъдещата ми политическа кариера.

Преди заминаването избухна сериозен скандал в средите на БСП. Поводът беше изненадваща среща на Жан Виденов с Филип Димитров, проведена при това в централата на СДС. Както беше съобщено, на срещата били обсъждани главно промени в изборителния закон, които чрез по-висока изборна бариера целели установяването на двуполюсен партиен модел в България. Публично оцених срещата като политическа грешка.⁴⁴ Този случай откри остра дискусия по два основни въпроса - за програмата на партията и за това дали да бъдат предизвикани предсрочни избори. Първият въпрос имаше вътрешнопартиен характер и под формата на различни становища каква програма да приеме БСП, всъщност се водеше ожесточена битка между различните групировки. Бях причислен към една от тях - на Лилов, само защото участвах в работата на т. нар. стратегически център, който всъщност подготви програмата „Нови времена, нова България, нова БСП”. Истината е, че защитавах позициите на легитимното ръководство, в което участвах и бях говорител. Не можех да приема стремежа на която и да било от фракциите да има влияние върху решенията, без да е доказала такова в партията, както не приемах и двойните стандарти. Другата основна тема, за предсрочните избори, изобщо не беше вътрешнопартийна, но в публичните коментари и анализи тя винаги се пречупваше през тази призма. Наистина, в крайна сметка от БСП зависеше дали

---

⁴⁴ В. „24 часа” и в. „Дума” от 7 януари 1994

правителството на Любен Беров ще продължи да управлява до края на мандата на парламента, или ще има предсрочни избори. Групата на Луканов отстояваше позицията да не се отива към избори и да се изчерпат докрай възможностите на кабинета, даже и с негови ремонти. Същото становище се поддържаше и в някои среди на СДС. И тъй като съвсем не беше ясно кой влияе върху решенията на правителството, широка популярност доби изразът „синьо-червена мъгла”. Моята позиция беше за предизвикването на предсрочни избори, даже представих SWOT⁴⁵ анализ по въпроса. Тези въпроси заеха централно място в подготовката и в самите дискусии на 41-я конгрес на БСП, който преизбра за председател Жан Виденов, прие програмата с голямо мнозинство и взе решение за предсрочни избори в края на годината. От стотината избрани с тайно гласуване членове на Висшия съвет имах пети резултат след Жан Виденов, Янаки Стоилов, Валери Петров и Анжел Вагенщайн.⁴⁶ Това обстоятелство ме извеждаше в нова, по-силна позиция. Бях избран и в Изпълнителното бюро.

В моите представи предстоящите парламентарни избори имаха наистина съдбовно значение както за страната, така и за партията, на която бях един от младите и перспективни ръководители. През цялата година участвах в множество срещи, дискусии, конференции, навсякъде твърдах, че изборите ще ни дадат възможност за истински реформи. Но думите отлитат. Написаното остана в няколко публикации, които изразяват по-същественото от тези възгледи: *51 процента депутатски места са достижими...подготвили сме принципно нови виждания как да бъдат решени основните въпроси на държавата и обществото...разчитаме на собственика във всичките му форми...конфронтацията не е изживяла времето си - имаме своята берлинска стена между българи и българи...искаме да консолидираме национално становище поне по най-важните въпроси...съдебната система е един от основните фактори, които попречиха в борбата с престъпността...МВР не трябва да бъде силово, а много повече информационно ведомство, да не бъде страшилище за обществото...ще напишем бяла книга - какво заварваме и какво се е случило от 1990 до днес, без да правим разлика чие е било правителството...ако правителствената*

---

⁴⁵ От англ. - силни и слаби страни, възможности и заплахи

⁴⁶ В. „Дума” от 7 юни 1994

*формула е коалиционна, безспорно ще се съобразим с това - единственият компромис, който няма да направим е ангажиментът ни към нашите избиратели...ще държим на интегрирането на България в европейските икономически, политически и военни структури.*⁴⁷ Вярвах, че е възможно да спечелим мнозинство и да осъществим политическите си идеи за справедливост и просперитет и имах силен импулс за работа.

С положителна оценка за работата ми като народен представител от Добрич, местната партийна организация издигна кандидатурата ми за водач на листата. Приех с вълнение това признание, защото наистина бях положил много усилия да направя каквото мога за избирателния си район. Наред с всички останали ангажименти почти през седмица пътувах до Добрич. Съвсем неочаквано, обаче, ми се обади Александър Маринов⁴⁸ с настойчива молба да оглавя листата на 25-ти избирателен район в София. Янаки Стоилов се беше отказал в последния момент и нямаха водач. Приех след разговори с добричлии и с Виденов. Когато листата бе утвърдена, предложих цел - пет места. Изсмяха се - никой не вярваше, че е възможно, даже един се отказа от участие, защото пак го били класирали на „неизбираемостта“ пето място. Втурнах се в кампанията с всички сили - може би никога не съм бил толкова отдаден на постигането на цел, която сам си бях поставил. От сутрин до вечер правехме срещи в големия избирателен район, създадохме екипи от млади политолози и социолози, приех поканата за диспут с основния си опонент - Едвин Сугарев⁴⁹, организирахме концерти, колкото ни позволяваше оскъдния бюджет, работехме като луди и с невероятно настроение. От нашата листа в 37-то Народно събрание⁵⁰ бяха избрани петима народни представители. Един от тях беше Ивайло Калфин.

През годината България се присъедини към инициативата „Партньорство за мир“, която предвиждаше участието на НАТО и страните от бившия Варшавски договор в съвместни военни учения, миротворчески мисии и разрешаване на кризи. С това започна подготовката ни за бъдещо членство в Организацията на североатлантическия договор.

---

⁴⁷ Интервюта за в. „Континент“ от 9 декември 1994 и в. „Стандарт“ от 28 декември 1994

⁴⁸ Тогава председател на софийската организация на БСП

⁴⁹ В. „Стандарт“, в. „Дума“ и в. „Демокрация“ от 1 декември 1994

⁵⁰ Резултатите са: БСП – 125 мандата, СДС – 69, Народен съюз – 18, ДПС – 15, БББ - 13

1995

През януари вестниците прогнозираха избирането ми за министър на външните работи или за министър на европейската интеграция, в средата на годината - за министър на вътрешните работи, а през декември - за кандидат за президент. Нищо такова не се случи по причини, които ще изложа в следващите редове.

Вярно казват, че няма ненаказано добро. Това е особено валидно за политическата култура на „Позитано“ 20.⁵¹ Ударите под пояса срещу мен започнаха още по време на предизборната кампания - дребни, но ефективни „апаратни номера“, повечето организирани от Красимир Премянов⁵². С годините атаките му - главно подмолни - ще придобият много по-сериозен характер. След изборите беше нормално Изпълнителното бюро да обсъди състава както на правителството, така и на ръководствата на парламентарната група и на парламентарните комисии, но това не се случи. Всичко беше договорено в много тесен кръг и ние бяхме изправени пред единствената възможност да узаконяваме предварително взети решения. Не бях обелил дума за какъвто и да било пост, но ми стана крайно неприятно, когато пред около двеста души за първи път чух предложението да стана отговорник по международната дейност в парламентарната група⁵³, след като Премянов беше избран за неин председател. Разбира се, че отказах. Възмущението не е било само мое, защото от колеги от групата бях предложен алтернативно за председател на парламентарната комисия по външна политика. При тайно гласуване спечелих срещу Филип Боков с 65 на 50 гласа.

Отношението към мен на вече много стеснения кръг около Виденов, беше малък проблем. Големият бе начина, по който беше съставен кабинета. Воден от убеждението, че след блестящата изборна победа би било глупаво да си вадим „кирливите ризи“, отричах за тези проблеми в публичните си изявления⁵⁴. Истината бе, че на едно спешно свикано заседание на Изпълнителния съвет

---

⁵¹ Централата на БСП

⁵² Тогава заместник-председател на БСП

⁵³ Тогава тя се нарича Парламентарна група на демократичната левица

⁵⁴ В. „Стандарт“ от 25 януари 1995

късно вечерта ние получихме готовия списък с министрите - някои от които абсолютно непознати - за да може същият списък формално да бъде представен на следващия ден на пленума. До голяма степен съдбата на този кабинет беше предопределена с начина, по който беше съставен. До ден-дневен в БСП се говори, че моите критики към правителството на Виденов са предизвикани от това, че не съм бил предложен за министър на външните работи - един от грижливо тиражираните слухове. Ако това беше вярно, щях да имам съвсем друго поведение от самото начало и в най-трудните за правителството моменти. Напротив - винаги заставах в негова защита срещу нападките от различните групировки в партията. Това беше възможно до момента, в който разногласията по стила на работа се превърнаха в принципно разминаване. Въпросът за вътрешнопартийната опозиция беше повдигнат в пресата от самото начало на управленския мандат⁵⁵. Наред с обективното различие в позиции и начин на мислене⁵⁶, ставаше дума за недоволство от страна на тези, които бяха против предсрочните избори. Освен че бяха оборени с изборния резултат, те бяха загубили и „мътната вода“, в която „ловяха риба“. Ние имахме абсолютно мнозинство, т.е. носехме сто процента отговорност за всичко, което се случва в държавата.

В тази обстановка оставих на заден план всякакви дребни крамоли и се захванах здраво с това, което беше моя лична отговорност - председателството на Комисията по външна политика. Само след няколко месеца работа пресата я нарече комисията „Камов“. Една от инициативите, които предложих, бе създаването на механизъм за съгласуване на външнополитическите инициативи между парламента, правителството и президента. Поканих Благовест Сендов⁵⁷ да участва в специална дискусия по тази тема. Предложих на президента Желю Желев да определи един от своите съветници, който да участва постоянно в заседанията на комисията. Поканих Георги Пирински⁵⁸ да докладва лично по най-важните въпроси в комисията. Всички тези предложения бяха приети и Комисията по външната политика на Народното събрание се превърна в реално средище за дискусия и изработване на общи становища по

---

⁵⁵ В. „Дума“ от 20 февруари 1995

⁵⁶ В. „24 часа“ от 21 юни 1995

⁵⁷ Тогава председател на Народното събрание

⁵⁸ Тогава министър на външните работи

външнополитическите въпроси⁵⁹. Но и нещо повече, защото нейни членове бяха лидерите на всички политически партии. Разбирането, което се стремях да утвърждавам бе, че *що се отнася до общонационалните интереси, обективните различия между левицата и десницата не бива да бъдат преграда в постигането на консенсус. Именно от такава развита форма на политическо взаимодействие имаме нужда сега, а не от примитивно противопоставяне.*⁶⁰

Друга инициатива бе да изслушваме доклади на нашите посланици в съседните на България държави, след което да приемаме становища по двустранните отношения с всяка една от тях.⁶¹ Получиха се изключително интересни дискусии с добър отзвук в нашите съседки - посланиците им бяха уведомявани за приетите от комисията становища.

В началото на май делегация на комисията посети Белград. СДС в последния момент отказа да изпрати представител, но с Александър Маринов в качеството му на председател на групата за приятелство, Веселин Методиев от Народен съюз и Стоян Денчев от ДПС, осигурявахме достатъчна представителност. Санкциите още не бяха вдигнати, но мирът в Босна се очертаваше в близка перспектива и ако за правителствено посещение беше още рано, то парламентарната дипломация имаше поле за действие. На среща с делегацията тогавашният югославски премиер Радое Контич си позволи високомерен тон, но това предизвика ясен и твърд отговор от моя страна. Заявих, че *в България има консенсус по конфликта в Югославия и ние сме дошли за равноправен диалог между съседи, а не за нравоучения.*

Подчертах също така, че *независимо кой е на власт и в опозиция у нас, политиката ни към българското национално малцинство в Сърбия ще бъде една и съща - на загриженост към спазването на конституционните им права*⁶². Делегацията беше напълно единна в своите позиции - това респектира партньорите ни в Югославия и намери много добър отзвук в България. Комисията демонстрира единство, когато през септември делегация на руската Дума се опита да ни притисне за коридор до Сърбия⁶³. И на тях беше

---

⁵⁹ В. „24 часа“ от 21 февруари 1995, в. „Дума“ от 4 март 1995, в. „Труд“ от 6 март 1995, в. „Стандарт“ от 12 март и 12 август 1995, интервю за в. „Пари“ от 10 април 1995

⁶⁰ Интервю за в. „Стандарт“ от 19 април 1995

⁶¹ В. „24 часа“ от 10 март 1995

⁶² Пресата от 11 май 1995 и в. „24 часа“ от 15 май 1995

⁶³ Пресата от 19 септември 1995

заявено, че в България има консенсус по конфликта в Югославия. Мястото за изработване на консенсуса беше само едно - парламента. Нито правителството, нито президентът можеха да постигнат това.

През февруари Народното събрание ме избра за ръководител на делегацията за връзки с Европейския парламент, съставена от десет народни представители, сред които Атанас Папаризов, Ивайло Калфин, Стефан Софийски, Филип Димитров, Венцислав Димитров и др. На 6 септември в София се учреди Съвместен парламентарен комитет между България и Европейския съюз. Избраната преди това делегация се превърна в българската половина на комитета и, в съответствие с възприетата практика, станаме съпредседатели с евродепутата Николаос Папакириазис от Гърция.

Проблемът, по който обществото проявяваше най-голяма чувствителност бяха визите. България и Румъния бяха включени в така наречения негативен списък на 101 държави, за които се изискваха визи. Още като делегация ние инициирахме изработването на проекторезолюция на Европейския парламент, която да поиска изваждането на двете държави от списъка. След много активна работа главно на нашата делегация, Комисията за граждански свободи и вътрешни работи на европарламента прие проекта⁶⁴, но Съветът на министрите ни остави в списъка. Реакцията ни в България бе веднага да поканим на среща в комисията посланиците на Тройката, председателстваща Европейския съюз - Испания, Франция и Италия и да внесем проект за декларация на Народното събрание, която то прие на 5 октомври. Реакцията ни в Европейския парламент бе да намерим нови вносителни и в лицето на двама германски евродепутати - Вилмий Цимерман и Клус Лене ние спечелихме трайни привърженици на нашата кауза. Усилията ни се увенчаха с успех. На 26 октомври с поименно гласуване 305 депутати от Европейския парламент подкрепиха резолюция, в която призоваха за изваждането на България и Румъния от списъка на ЕС за визовия режим. Макар и политическо, това решение промени коренно атмосферата, в която се обсъждаше този проблем, а двамата германски евродепутати не престанаха да повдигат този въпрос чрез целия парламентарен

---

⁶⁴ В. „24 часа“, в. „Труд“, в. „Континент“ и в. „Дума“ от 29 юни 1995

инструментариум. Години по-късно в личен разговор с колегата ми от Бундестага разбрах как всъщност стоят нещата. „Да, Николай - ми каза той - всички държави-членки ще казват, че са за падането на визите, но въпросът няма да бъде решен, докато едно ведомство не се произнесе положително. И това е нашето министерство на вътрешните работи”.

В Съвместният парламентарен комитет се обсъждаше и друг изключително важен въпрос - съдбата на АЕЦ „Козлодуй”. През октомври група френски депутати внесоха проект за резолюция в европарламента за незабавно затваряне на Първи блок⁶⁵. Като съпредседател на комитета още на първото заседание заявих, че *не си представям по този начин подготовката на България за членство в евросъюза и че подобен натиск, без да са проучени нещата в диалог с държавата ни, е неприемлив*. Гръцкият ми колега, а и част от другите евродепутати бяха на различно мнение. И тази тема се превърна в ябълка на раздора при по-нататъшните ни срещи. По неволя бяхме станали „експерти” - знаех при каква температура замръзват лигнитните въглища в басейните на Украйна, когато се налагаше да отговаряме подготвени на внушенията, че страната ни има алтернатива на атомната централа. И тук проявихме пълно единство в българската позиция. Тъй като такава липсваше сред евродепутатите, осуетихме приемането в комитета на какъвто и да било документ срещу българския интерес.

В работата ми като председател на комисията имаше и весели моменти. По време на тържествената сесия на парламента по повод 50-годишнината на ООН депутатът от СДС Васил Михайлов, известен и като Нубиеца, заяви, че България е защитавала неясна и комунистическа позиция в ООН по време на Корейската война. Това той направи в емоционална реч с обичайния си патос и безапелационност. Отговорих му, че *България е член на ООН от 1955 година и не би могла да защитава никаква позиция в световната организация по време на войната в Корея (1950-1953)*⁶⁶.

През октомври бях поканен от японското правителство да участвам в програмата „Лидери на световното обществено мнение”. Програмата беше индивидуална и предвиждаше срещи с

---

⁶⁵ В. „24 часа” от 13 октомври 1995

⁶⁶ В. „24 Часа” от 21 октомври 1995

високопоставени японски политици, различни държавни институции, водещи фирми и посещение на забележителности в Токио, Киото, Нара, Осака и Йокохама. В разговор с бившия японски премиер Тошики Кайфу, попитах защо огромна Япония проявява такъв подчертан интерес към малка България. „Вие ще станете скоро членове на Европейския съюз - отговори ми той - и за нас е по-изгодно сега да развиваме отношенията си, отколкото после да минаваме през Брюксел”. По инициатива на Валентин Гацински⁶⁷ в програмата ми бяха включени допълнително няколко срещи с цел да се получи покана от японското външно министерство до Румен Гечев⁶⁸. Императорският протокол е тежък и беше трудно българският вицепремиер да получи такава покана, но ние успяхме да я постигнем, като убедихме домакините, че при предстоящото си посещение министърът ще представи много атрактивни инвестиционни възможности в България. Още в самолета написах доклад за предложенията от японските организации и фирми, което съгласувах с Гацински и с Петър Башикаров⁶⁹. Гечев не само че не ни прие, но в Япония, вместо да отговори на вече направените предложения, е съветвал японците как да се справят с кризата. Някои от предложенията, като това на компанията „Номура”, вместо в България се реализираха в Румъния.

На 1 декември Народното събрание гласува решение България да подаде официална молба за пълноправно членство в ЕС. Можеше и да не се приема такова решение, процедурата по представянето на кандидатурата на България не го изискваше. Но заедно с още няколко колеги внесох това предложение, пак с идеята да се подчертае консенсуса и този исторически акт да не бъде само на еднопартийното правителство. С решение на парламента Комисията по външна политика добави към своите функции и наименование „евроинтеграция”. Като завършек на активната си година организирахме коледна среща с неправителствени организации и журналисти. Много държах на това сътрудничество и те често бяха включвани със своите мнения и становища в нашата работа. Бях сред учредителите на две неправителствени организации - Националната асоциация за международни отношения и Европейският клуб. По-късно

---

⁶⁷ Тогава посланик на България в Япония

⁶⁸ Вицепремиер и министър на икономиката в правителството на Виденов

⁶⁹ Тогава депутат от БСП, председател на групата за приятелството с Япония.

инициирах създаването и станах член на управителните съвети на Клуб „Добри съседни“ и на Института за икономика и международни отношения.

Тъй като критиките на опозицията към правителството все повече се засилваха и СДС постоянно твърдеше, че е проевропейската сила за разлика от БСП, си позволих да кажа, че *не можем да оженим булката, т.е. България, като обясняваме, че дясното око е по-красиво от лявото.*⁷⁰

При цялото ми въздържание през годината да коментирам вътрешнопартийните проблеми, в едно интервю Дончо Цончев и Любен Генев успяха да измъкнат откровение: *Не съм се страхувал, дори и в най-тежките моменти, от сегашната опозиция. Страх ме е от самите нас.*⁷¹

---

⁷⁰ В. „Труд“ от 23 октомври 1995

⁷¹ Интервю за в. „Новини плюс“ от 4-10 ноември 1995

1996

През тази година навърших 40. Възраст, която според Конституцията ми даваше право да се кандидатирам за президент. Разбира се, това право имаха всички български граждани, отговарящи на условията, но моето име беше едно от споменаваните като възможен кандидат в пресата още в края на 1995 година⁷² и до провеждането на изборите през октомври 1996 година. В началото анализите посочваха три най-вероятни кандидатури от БСП - на Лилов, на Пирински и моята.⁷³ После се появи версията, че ще бъде кандидат за вицепрезидент на Тодор Вълчев или на Благовест Сендов,⁷⁴ по-късно на Георги Пирински, после пак за президент, ако проблемът с гражданството не позволи на Пирински да участва.⁷⁵ Преживях и едно „активно мероприятие“. На заседание на Изпълнителното бюро в началото на март се провеждаше оживена дискусия по оценката за досегашното ни управление и кой как си изпълнява задълженията. Имах критично изказване, но във вестниците⁷⁶ беше написано, че съм предложил извънредна национална конференция, която да прерасне в конгрес, на който Виденов да бъде махнат от партийния пост. Разбира се, в това нямаше нищо вярно. Авторите на инсинуацията се бяха престарали и на всички стана ясно, че се цели отстраняването ми от номинациите за президентските избори. На фона на „приятелския огън“ за мен имаха важно значение положителните оценки на политици извън БСП и даже наши опоненти, като тази на Стефан Савов⁷⁷, например.⁷⁸

През лятото се стигна до процедурите по издигане на кандидатурите. Желю Желев беше заявил, че се оттегля и кандидатът на СДС беше ясен - Петър Стоянов. В БСП организираха вътрешнопартийно допитване в цялата страна,

---

⁷² В. „Труд“ от 21 декември 1995, в. „24 часа“ от 21 ноември и 8 декември 1995

⁷³ В. „24 часа“ от 15 януари, 5 и 7 февруари, в. „Континент“ от 8 и 9 февруари 1996

⁷⁴ В. „Новинар“ от 13 февруари 1996, в. „Стандарт“ от 1 април 1996

⁷⁵ В. „168 часа“ от 22-28 май, в. „Стандарт“ от 5 юни, в. „Труд“ от 6 юли 1996

⁷⁶ Пресата от 6 и 7 март и в. „168 часа“ от 11-17 март 1996

⁷⁷ Председател на Демократическата партия

⁷⁸ В. „24 часа“ от 8 януари 1996

според което имах трета позиция след Пирински и Лилов. Тъй като Пирински ясно се оформяше като най-приемливата кандидатура, оттеглих своята в негова подкрепа.⁷⁹ Седмица по-късно, когато възникна проблемът с неговото гражданство, той предложи отново мен.⁸⁰ Ако се следваше вътрешнопартийното допитване, би следвало да се поставят за ново обсъждане кандидатурите на Лилов и моята. Но кръгът около Виденов не можеше да позволи това. В партията близо година се водеше остра полемика за лошото управление на кабинета и ние бяхме на полярни позиции по този въпрос. В крайна сметка на изборите участваха проф.Иван Маразов и Ирина Бокова и загубиха сериозно от двойката Стоянов - Кавалджиев. Загубата на един милион избиратели предизвика драматична дискусия в партията.

Като за управляваща партия годината започна трудно. Поради управленска некадърност най-вече на министъра на земеделието, в страната имаше зърнена криза. По необясними причини опозицията си мълчеше и дебата се водеше основно в БСП. Жан Виденов ни събра в самото начало на януари на заседание и тогава му казах, че е длъжен да потърси персонална отговорност за това безобразие. После беше принуден да го направи, но тогава позицията му бе, че е безотговорно да се сменят министри само защото е възникнал проблем. Тринадесет години по-късно Сергей Станишев се държа по същия начин.

На 18 март правителството прие решение за засилен диалог с НАТО до което, обаче, се стигна след голям скандал в Комисията по външна политика. Въпреки, че в рамките на „Партньорство за мир” страните бяха поканени да уведомят Генералния секретар на НАТО дали са заинтересовани от участие в разширяването на Алианса, БСП упорито отказваше да заеме ясна позиция по въпроса. Затова най-вече се беше погрижила партийната комисия по международни отношения, която се оглавяваше от Красимир Премянов. Събитията се развиха бързо след посещение на Председателя на парламента Благовест Сендов в Москва. От среща с президента на Русия Борис Елцин излезе съобщение, че Сендов е подкрепил позицията НАТО да не се разширява на изток. СДС веднага поиска оставката на парламентарния шеф и внесе поредния проект за декларация за присъединяване на България

---

⁷⁹ В. „Дума” от 11 юни 1996

⁸⁰ В. „Стандарт” от 17 юни и 15 юли 1996

към НАТО. Заседанията на комисията винаги са били закрити, но не и за народните представители, и Надежда Михайлова организира половината парламентарна група на СДС да дойде на това заседание. Поради отсъствие на Андрей Луканов, от левицата бяхме в малцинство. След четири часа бурни дебати трябваше да се приеме решение. По указание на „Позитано“ няколко депутати от БСП поискаха от мен да обявя заседанието за закрито без да вземаме решение. Отказах да го направя и така комисията подкрепи проекта за декларация на СДС. Това бе отразено във всички вестници⁸¹, а „Демокрация“⁸² публикува факсимиле с моя подпис под решението. За да не се случват подобни неща, лявата парламентарна група незабавно увеличи състава на комисията с трима депутати - двама свои и един от Бизнесблока. В БСП започнаха да ме наричат „натовецът Камов“. Някои, по-ортодоксални, добавяха и „агент на империализма“. Не знам колко трудно е било за Соломон Паси да предложи във Великото народно събрание България да се присъедини към НАТО, но на мен ми беше изключително трудно да отстоявам тази позиция в БСП. След време, когато тя все пак взе решение по въпроса, „натовци“ там станаха всички.

Имаше и още едно изпитание, предизвикано от нестандартният руски президент Елцин. Той изведнъж реши да предложи създаването на нов Съветски съюз и предположи, че България с готовност би се включила в него.⁸³ Правителството отново замълча и СДС пак реагира с проект за декларация, по която в комисията, вместо да гласуваме „против“, се въздържахме с Ивайло Калфин и Георги Първанов⁸⁴. Това срещна острата реакция на хардлайнерите в лицето на Премянов.⁸⁵ Той се прояви и във връзка с герба на държавата. Днес най-влиятелната и управляваща политическа партия се нарича ГЕРБ. Но едва ли нейните членове и симпатизанти подозират, че държавният герб на България можеше да изглежда като лопата с лъвче, ако проектът „Премянов“ беше минал през парламента. Това не стана благодарение на гласовете на петима народни представители от левицата, включително моя глас.⁸⁶ Въпреки острите ни

---

⁸¹ Пресата от 1 и 2 февруари 1996

⁸² В. „Демокрация“ от 3 февруари 1996

⁸³ Пресата от 1 април 1996

⁸⁴ Тогава заместник-председател на БСП

⁸⁵ В. „Демокрация“ от 5 и 6 април 1996

⁸⁶ В. „Труд“ от 13 май, вестниците от 25 септември и в. „Континент“ от 26 септември 1996

възражения в групата, на инат предложението беше вкарано в пленарна зала. Същият маниер на работа се прояви и при опита да бъде махнат за непослушание Генералния директор на БНТ Иван Гранитски.⁸⁷ Заедно с други колеги се противопоставих категорично да се прави такава промяна в болшевишки стил. Загубих гласуването в Изпълнителното бюро, но спечелихме в парламентарната група, като с 66 срещу 56 гласа отхвърлихме предложението. Нарекох това *победа над овластената посредственост в БСП.*

Вместо да се вслуша в добронамерените препоръки, Виденов съвсем се втвърди и по съвети на приближените си хора започна да прави грешка след грешка. В продължение на дълго време предлагаша да бъдат извършени наложителни промени в Изпълнителното бюро, чийто състав изобщо не отговаряше на положението на БСП като управляваща партия.⁸⁸ Не спестявах и своите оценки за управлението: *Много хора, които не мислят като началството в БСП, си отиват. Интригантите в партията печелят с организираното налагане на решения, а не с победата на аргументите в една открита дискусия. Надявам се, че изправен пред ситуацията в страната, Висшият съвет ще събере мъдрост и ще каже: "Стига, баста на тези процеси!" Не това е управлението, което лично аз съм си представял, когато всички се борехме за победата на изборите.*⁸⁹ ...*Може да се обича на инат, но не и да се управлява.*⁹⁰

И Висшият партийен съвет получи възможността да се намеси. Виденов свика спешно два пленума. Този на 9 юни одобри набързо предложени промени в Министерския съвет. Нещата до такава степен не бяха подготвени и обмислени, че сутринта преди заседанието нямаше предложение за министър на земеделието. В хода на дискусията Филип Боков предложи кандидатурата на Кънчо Трендафилов. Среднощният Пленум на 15 юни ме постави пред по-сериозни изпитания. Виденов предложи да бъде изваден от състава на Изпълнителното бюро, но при тайното гласуване Висшият съвет отхвърли предложението. Той практически искаше да избере нов, контролиран от него състав. От общо 13 членове, 8 бяха предложени за смяна. Бюлетината за тайното

---

⁸⁷ В. „Труд“ от 20 април, в. „24 часа“, в. „Стандарт“ и в. „Континент“ от 26 април 1996

⁸⁸ В. „Труд“ от 12 май, в. „Континент“ от 13 май, в. „Дума“ от 1 юни 1996

⁸⁹ Интервю за в. „Труд“ от 13 май 1996

⁹⁰ Интервю за в. „24 Часа“ от 6 юни 1996

гласуване бе напечатана не по азбучен ред, а в две части - предложение от председателя и предложение от залата. Такъв прецедент нямаше може би в стогодишната история на тази партия.⁹¹ Не им пукаше. Бяха си наумили, че ще останат на своето, бяха обявили война на медиите, бяха забатачили куп въпроси, решаването на които можеше да покаже управлението в друга светлина и даже да осигури добро представяне на изборите. Но те не мислеха за това и не чуваха какво им се казва, особено когато идваше от моята уста. Благодарен съм, че пресата ми даде възможност да изразя в подробности становищата си по тези въпроси в многобройни интервюта.⁹²

Дълго задържаното напрежение избухна ден след провала на президентските избори. Под заглавие „Ново правителство, нова политика“ вестник „Дума“⁹³ публикува предложение до Висшия съвет на БСП и депутатите-социалисти, подписано от 19 души.⁹⁴ В документа, който придоби известност като „писмото на деветнайсетте“⁹⁵, предлагаме конкретни действия - незабавно формиране на второ правителство със силен икономически екип, програма за структурна реформа и за развитие на земеделието, овладяване на ситуацията в банковата система, възстановяване на политическия диалог в парламента, на изпълнителната власт, а също така и в БСП. Последното предложение бе да се проведе извънреден конгрес на БСП. Имам съвсем непосредствено отношение към този документ, като идея, като написване, като консултации и събиране на подписите, вкл. връчването на Стефан Продев в редакцията на „Дума“. В предложението бяха изразени позиции, които публично защитавах в продължение на години, но съвсем различно бе те да бъдат представени чрез толкова авторитетен състав, в който влизаха ръководителите на всички идейни течения в партията.

Още на 4 ноември вечерта Виденов събра Изпълнителното бюро, като пред всеки от нас беше сложена бялата страница на утрешния брой на вестник „Дума“ с нашето предложение до

---

⁹¹ Пресата от 18 юни, интервю за в. „Труд“ от 19 юни 1996

⁹² Освен вече цитираните, интервю за в. „Дума“ от 20 юни и интервю за в. „Стандарт“ от 21 юни 1996

⁹³ В. „Дума“ от 5 ноември 1996

⁹⁴ По реда на подписване - Александър Лилев, Янаки Стоилов, Николай Камов, Юрий Борисов, Александър Маринов, Филип Боков, Ивайло Калфин, Боян Киров, Чавдар Кюранов, Минчо Минчев, Наташа Тачева, Емил Костадинов, Евгени Кирилов, Коста Андреев, Никола Койчев, Нора Ананиева, Добрин Спасов, Тодор Иванов Живков и Елена Поптодорова.

⁹⁵ Пресата от 5 ноември и коментари на 6 ноември 1996

Висшия съвет. Той оцени направеното като вот на недоверие срещу правителството. Отговорих, че *след като сме изчерпали всички други възможности, това е единственият начин да предизвикаме отношение към многократно поставяните от нас въпроси.* Беше насрочен пленум на 11 ноември, който продължи 22 часа.⁹⁶ В дните, предшестващи пленума, естествено, пресата не ни остави на мира. *Пред Виденов има две конкретни възможности на 11 ноември. Да даде битка, да я организира. Да ни раздели на лоши и добри. Лошите сме ние, защото сме се подписали и сме публикували исканията си в „Дума“. Добрите са добри, защото са добри...Виденов има и друга възможност - още сега да приеме тези предложения. Аз обаче не вярвам, че ще го направи...Съчувствам на Жан Виденов. В известен смисъл го съжалявам. Моята политическа цел е да възстановим нормалното състояние на БСП. Ние възпроизведохме рецидиви от преди 10 ноември. Оказа се, че сме работили за едно приятелско кръгче. Чиновничета и сиви душички, които никой не познава, упражняват властта на БСП. Депутатите и членовете на Висшия съвет са декор.*⁹⁷ *...Ако предложението ни не бъде прието, ще си подам оставката като член на Изпълнителното бюро. Но за съжаление последствията за БСП ще бъдат най-сериозни и драматични. БСП ще напусне терена, на който стои седем години, терена на една реформираща се модерна политическа формация, изразяваща лявата алтернатива в България. Тя ще се превърне в партия без влияние и без способности да се справи с проблемите на едно съвременно общество. Нейното бъдеще ще е на една малка, невлиятелна и твърда по състав партийка.*⁹⁸ Моето настояване за поименно гласуване се отхвърли и Виденов спечели с 87 срещу 69 гласа. Гротеската беше пълна, когато в ранните сутрешни часове след завършване на пленума, пред „Позитано“ 20 „победителите“ бяха повикали оркестър, който свиреше най-долнопробна чалга. Вестник „Стандарт“ написа: „18 души спасиха Жан и закопаха България“. Както бях обявил предварително, си подадох оставката от Изпълнителното бюро. Същото направиха Янаки Стоилов и Филип Боков. Пленумът насрочи извънреден конгрес на 21 декември. Виденов загуби шанса да си отиде достойно. За мен

---

⁹⁶ Пресата от 13 ноември 1996, интервю за списание „Сега“ от 14-20 ноември 1996

⁹⁷ Интервю за в. „Труд“ от 7 ноември 1996

⁹⁸ Интервю за в. „Дума“ от 8 ноември 1996

остана възможността да доказвам правотата си публично⁹⁹ и на предстоящия конгрес.

Без да искам, създадох ново понятие: *Това вече не е БСП, а „Позитания“* ...По цял свят даването на оставка е израз на отговорност. Само в „Позитания“ оставката е вид бягство от отговорност. На конгреса гледам като на последна, ама съвсем последна възможност.¹⁰⁰ Текстът на обръщението към Висшия съвет не беше достатъчен като алтернатива за конгресните дискусии. Затова подготвихме пакет от седем резолюции, включени в общ документ със заглавие „Промяната, която предлагаме“. Този път бяха ангажирани над сто и петдесет души от цялата страна - едни от най-авторитетните хора в партията. С процедурни хватки ръководството на конгреса осуети приемането на документа, като похарчи за това повече от 6 часа. Изненадващо за всички делегати, Виденов обяви, че си подава оставката като министър-председател. Попитах го пред целия конгрес защо прави това в най-неподходящия момент и по най-неподходящия начин. Отговорът му бе: „Другарю Камов, отказвам Ви правото да ми задавате този въпрос“. Въпреки всичко ме предложиха за председател на партията, направих си отвод. Прие се резолюция за ново правителство, като думите „с нов премиер“ отпаднаха от окончателния вариант. Избраха ме в състава на Висшия съвет още на първи тур. Въпросът кой ще бъде новият председател на партията остана открит. Вече не можехме да продължаваме в зала 1 на НДК и конгресът се премести в зала 2. Всички бяха безкрайно уморени и спяха където им падне. Премянов използва всевъзможни процедури с цел делегатите да бъдат доведени до крайно изтощение. Най-накрая се стигна до резултат - Георги Първанов бе избран за председател на БСП. Оценката ми за новия Висш съвет ще се окаже вярна - изразявам опасения, че *той няма да подкрепи промени*¹⁰¹, както се случва по-късно. Но допускам груба грешка, като казвам, че *БСП е мъртва*.¹⁰² Имах предвид, че не е в състояние да взема адекватни политически решения, но засегнах много честни хора, които не бяха виновни за безобразията на „Позитания“. През октомври 2009 година

---

⁹⁹ Интервюта за в. „24 часа“ и в. „Труд“ от 13 декември, интервю за в. „Стандарт“ от 17 декември 1996

¹⁰⁰ В. „168 часа“ от 22-28 ноември 1996.

¹⁰¹ В. „Демокрация“ от 27 декември 1996

¹⁰² В. „Труд“ от 24 декември 1996

оценките за управленския провал на БСП и за нейното състояние ще бъдат същите. Ще ги направят обаче хора, които ме хулеха през 1996-та.

1997

В началото на януари доларът достигна 600 лева и стана 3000 лева след месец. Камъни и яйца хвърчаха по „Позитано” 20. ОДС внесеха в парламента декларация „Мерки за спасението на България”, но мнозинството на БСП отказваше да я постави на обсъждане. Висшият съвет гласува нов състав на Изпълнителното бюро. Предложенията на Първанов за Пирински, Боков, Янаки Стоилов и за мен не се приеха. Повечето от избраните бяха хора на Виденов.¹⁰³ Николай Добрев бе определен за премиер, но още нямаше мандат да състави правителство. Напрежението на улицата растеше. На 10 януари кметът Софийски разрешил да се проведат едновременно жива верига на КТ „Подкрепа”, протестно шествие на частните таксита и митинг на обединение „Промяна”. В самия ден обаче към площад Народно събрание основно прииждат студенти.

Сутрешното пленарно заседание мина в безплодни спорове и в крайна сметка декларацията на ОДС влезе за обсъждане. Към обяд беше невъзможно да се излезе от сградата на парламента - тя беше обградена отвсякъде от протестиращи, които се увеличаваха с всяка минута, най-вече заради призивите на радио „Дарик”. Вътрешният министър Николай Добрев, замерян със снежни топки и камъни, едва успя да влезе в парламента. Към 17 часа под натиска на множеството паднаха първите заграждения. Положението стана наистина опасно. Ако дотогава имаше само ступени прозорци, вече се правеха опити да се разбие външната врата и да се проникне в сградата. В кулоарите срещнах Иван Костов и го попитах дали са в състояние да овладеят тълпата. „Не, нямаме какво да им кажем - вие отхвърляте всички наши предложения” - отговори той. Попитах го дали биха се съгласили да проведем още едно, макар и безсмислено поименно гласуване на тяхната декларация, за да спечелим време. Съгласи се и аз по най-бързия начин се озовах в кабинета на Сендов, който се беше превърнал в нещо между щаб и медицински пункт. Гласуването събра депутатите в залата. Междувременно премиерът в оставка

---

¹⁰³ Пресата от 4 януари 1997

бе издал заповед да се използва сила за да се овладее положението пред парламента, а със свое решение кабинетът бе упълномощил Николай Добрев „да предприеме всички необходими мерки за възстановяване на реда“. Вътрешни войски влязоха в сградата и предотвратиха нахлуването на протестиращите и проливането на кръв.

Неведнъж предупреждавахме, че ще се стигне до там.¹⁰⁴ Но тези, които отказваха да чуят, и тогава останаха глухи. Още на следващия ден беше обявена обща политическа стачка с искане за избори и против съставяне на второ правителство на левицата. Светлин Русев синтезира обществените настроения: „БСП няма право на власт“.¹⁰⁵ Най-странното беше, че Националният координационен съвет на СДС прие позиция до март да управлява правителството в оставка, а след това да се състави служебен кабинет до изборите. Официалната позиция на БСП оставаше непроменена - второ нейно правителство. Чувствах се напълно свободен да предложа публично своето виждане как да се излезе от кризата и казах, че *веднага след клетвата на новия президент Петър Стоянов парламентът трябва да се разпусне и да се насрочат нови избори*.¹⁰⁶ Също така заявих, че няма да гласувам за еднопартийно правителство на БСП в парламента: *Уважавам Николай Добрев, не го поставям на едно равнище с некадърниците, с мижитурките и корумпираните от досегашния кабинет, но мисля, че желанието му да направи правителство ще доведе до забрана на БСП*.¹⁰⁷ Всъщност Добрев не желаше да се стигне до предложение за кабинет в парламента. Беше абсолютно наясно с обстановката и осъзнаваше, че при липса на доверие, какъвто и да било състав няма да се справи. Разчиташе, че гласовете „за“ второ правителство ще паднат под 121 още при гласуването в парламентарната група и при липса на мнозинство ще бъде безсмислено да се прави предложение в Народното събрание. Но упоритостта на Висшия съвет, в голямата си част под контрола на Виденов, не позволи това и тогава Първанов и Добрев бяха принудени да върнат мандата. Научих го в телефонен разговор с Добрев на 4 февруари следобед малко преди срещата им с

---

¹⁰⁴ В. „Труд“ от 14 януари 1997

¹⁰⁵ В. „24 часа“ от 13 януари 1997

¹⁰⁶ В. „24 часа“ от 16 и 17 януари, в. „Стандарт“ и в. „Континент“ от 16 януари, в. „Капитал“ от 20-26 януари 1997

¹⁰⁷ В. „Дума“, в. „Труд“, в. „24 часа“ и в. „Демокрация“ от 4 февруари 1997.

президента Стоянов. По същото време бях поканен от Соломон Паси¹⁰⁸ на среща с посланиците на страните-членки на НАТО, на която присъстваше вицепрезидентът Тодор Кавалджиев. Така те научиха новината от мен и побързаха да я съобщят на своите правителства.¹⁰⁹

На 7 февруари заедно с Елена Поптодорова, Филип Боков, Ивайло Калфин и Лъчезар Росенов¹¹⁰ обявихме в писмо до Висшия съвет на БСП, че напускаме партията: *Рухна не само едно правителство - рухна доверието в способността на БСП правилно да усеща процесите в обществото, да провежда адекватна на реалностите реформаторска политика, да бъде обединител на нацията, да направи страната неделима част от Европа. Политическата практика на БСП през последните две години я отдалечи от нейните програмни документи и дискредитира самото понятие „левица“.*¹¹¹ Бяхме взели това решение по-рано, но държахме да подкрепим Първанов и Добрев за връщането на мандата в дискусиата във Висшия съвет.

Отново започнах от „нулата“. Включих се в създаването на нова, европейска левица: „Крайно време е хората, които мислят еднакво, да се съберат и които мислят различно, да се разделят“.¹¹² Искрено вярвах в европейската перспектива на България и отговорността на политиците да я превърнат в реалност: „Моята мечта е българските деца, родени през 1989 година в началото на демократичните реформи у нас, при навършване на своето пълнолетие, да получат европейски паспорти“.¹¹³

Предупреждавах ме за Александър Томов. Познавах го бегло, но едно е да познаваш някого, друго е да си работил с него. Ентусиазмът да създадем нова, адекватна на европейските виждания за „ляво“ формация, замъгляваше преценките от лично естество. И това имаше пагубни последствия в бъдеще. Катастрофалният спад на доверие към БСП обективно отваряше терен за нова политическа инициатива. Водиха се много разговори през този период, но най-напорист беше Томов. Търсеше ме през ден и все настояваше да провеждаме разговорите

---

¹⁰⁸ Тогава председател на Атлантическия клуб

¹⁰⁹ В. „Труд“ и в. „24 часа“ от 5 февруари 1997

¹¹⁰ Тогава кмет на община Добрич

¹¹¹ В. „Дума“ от 10 февруари публикува пълния текст.

¹¹² Интервю за в. „Стандарт“ от 7 февруари 1997

¹¹³ Интервю за в. „Труд“ от 10 февруари 1997

в парка, за да не ни подслушвали. На фона на моите изяви през 1996 година тази предпазливост изглеждаше смешна. Уведомих го, че и други са водили с мен разговори по същата тема и предложих съвсем равнопоставено да се съберем и да обсъдим какво да предприемем. Но „равнопоставеност“ за Томов е чуждо понятие. Веднага след като Андрей Райчев, Андрей Бунджулов, Димитър Йончев и Росен Карадимов напуснаха БСП, на 19 януари в НДК Томов организира среща, на която беше поканил около 80 души. Обсъдихме възможните изходи от кризата и идеята за създаване на умерена лявоцентристка партия. Томов бе на мнение, че избори трябва да има в късната есен, а дотогава „междинно“ правителство,¹¹⁴ на което виждаше себе си премиер. Последното, разбира се, не го каза публично.

След като за всички стана ясна заявката на Томов да оглави новата формация, с мен проведе среща Огнян Симеонов¹¹⁵ и от името на напусналите БСП членове на ОСД¹¹⁶ ми каза, че Томов не бива да бъде начело, като се аргументира със склонността му да се налага еднолично. Предложи ми с Томов да бъдем избрани за съпредседатели, но аз категорично отказах. Никога не съм вярвал, че съпредседателството може да бъде ефективна конструкция, освен в международните организации. По-важното беше, че имаше изградени структури на ГОР¹¹⁷, които са се явявали на избори, а до тези за нов парламент ни оставаха по-малко от два месеца. При обсъжданията в организационния комитет се стигна до решението Томов да бъде предложен за председател и да има ясно подчертана втора фигура в мое лице с длъжност политически секретар. В публичните коментари и двамата сме пределно ясни - аз за това кой трябва да бъде председател¹¹⁸, а Томов за това, какво не трябва да прави председателя: „Не трябва да се отива на някакъв своеобразен тип лидерство, към някакво единовластие, към някакво ново фюрерство“.¹¹⁹ Спорен въпрос бе как да бъде характеризирана бъдещата партия. Драгомир Драганов и напусналите БСП настоявахме тя да се определи като социалдемократическа. Томов искаше да възприемем неясните описания на ГОР и твърдеше, че социалдемократията е вече

---

¹¹⁴ В. „Стандарт“ от 19 януари, в. „Континент“ и в. „Дума“ от 20 януари 1997

¹¹⁵ Сега декан на финансово-счетоводния факултет на УНСС

¹¹⁶ Обединение за социална демокрация в БСП

¹¹⁷ Гражданско обединение за републиката

¹¹⁸ Интервю за в. „Континент“ от 22, 23 февруари 1997

¹¹⁹ В. „Дума“ от 24 февруари 1997

остаряла политическа идеология. Ние заявихме, че няма да участваме във второ издание на ГОР и той отстъпи. Възприе се и мотото, което предложих за предизборната кампания: „Обединена България - в обединена Европа”. На големия журналистически интерес отговорих и как си представям ролята на новата формация: *Евролевицата може да изиграе отрезвяваща роля в политическия ни живот. До сега много от кампаниите и от резултатите в политиката бяха постигнати на основата на отрицанието. Много хора се хранеха от конфронтацията... Най-голямата ни задача сега е да намерим убедително присъствие... Авантюрата сигурно е огромна.*¹²⁰

На 22 февруари в зала 1 на НДК три хиляди делегати учредиха нова политическа партия „Българска Евролевица”, избраха Политически съвет, както беше договорено и Обществен съвет от интелектуалци с председател Петър-Емил Митев и членове Леон Даниел, Цветана Манева, Вълло Радев, Калин Донков, Божидар Димитров, Тома Томов, Вера Ганчева, Андрей Калудов, Христина Ангелакова и др. Форумът беше уважен с телеграма от президента Петър Стоянов и от личното присъствие и приветствия на председателя на БСП Георги Първанов, зам.председателката на СДС Екатерина Михайлова, председателя на КНСБ Кръстьо Петков и много други лидери на политически партии и неправителствени организации. Заявката за участие в политиката беше сериозна и въпреки това мнозина не вярваха, че ще успеем да влезем в парламента. Една от тях беше Ейвис Боулън¹²¹. С американската посланичка имах отлични отношения, в които протоколното уважение се беше превърнало в приятелство. С голяма симпатия към нашето начинание тя ме предупреди: „Николай, вие успяхте да привлечете изключително качествени хора, но разполагам с изследвания, които показват, че няма да успеете да прескочите четирипроцентовата бариера”. Отговорих ѝ, че американските екипи сериозно са сбъркали в прогнозите си за изборите през 1990 година и изразих увереност, че ще има възможността да ни поздравят за успеха. Първият човек, който след обявяване на резултатите дойде в нашия пресцентър в НДК в нощта на изборите, беше Ейвис Боулън.

---

¹²⁰ Интервю за в. „Стандарт” от 24 февруари 1997

¹²¹ Тогава посланик на САЩ в България

Барикадите във всички градове на страната и ежедневните протести в София си казаха думата. Недоволството на хората се оказа по-силно от сметките на политиците да отложат изборите за есента. Те бяха насрочени за 19 април, а Стефан Софийски назначен за служебен премиер. Неговото правителство имаше тежката задача да приеме най-спешни мерки за излизане от кризата, да въведе валутен борд и да подготви изборите. То депозира молба за членство на България в НАТО, която публично подкрепих: *Радвам се, че хванахме последния вагон на влака, последната врата буквално... През декември бяхме останали извън списъка на държавите, включени в процедурата за присъединяване... формално погледнато подобни действия не са присъщи на едно служебно правителство. Но катастрофата е с такива измерения, че не виждам възможности този въпрос да бъде отлаган.*¹²²

Даже за човек с богат политически опит е трудно да организира кампания на току-що създадена партия. Нарочно се кандидатирах в 25-ти изборителен район - София, от където и преди това бях депутат. Двамата с Ивайло Калфин искахме да докажем, че не се срамуваме от изборителите си и можем право в очите да им обясним промяната. Мнозина пророкуваха провал, но успяхме да спечелим гласове за едно място и половина. По настояване на ямболската ни организация приех да бъда водач и на тяхната листа. Това ми даде възможност да събера по-богати впечатления как хората ни възприемат в малките градове и селата. Успях да подкрепя нашите кандидати и в други места.

Навсякъде гледаха на нас с голяма надежда, бяхме обещаващото ново на тези избори. В дебатите по външната политика представих записаното в нашата платформа и мое лично убеждение, че в тази област бе крайно време да се постигне национален консенсус: *Ето ви десницата на Евролевицата.*¹²³ Влязохме в парламента с 5,52 процента и 14 депутати.¹²⁴ Над четвърт милион души бяха дали доверието си и „авантюрата“ се беше превърнала в сериозна възможност в 38-то Народно събрание да бъде създадено голямо реформаторско мнозинство. По време на кампанията Томов се придържаше към общите уточнения, но в последния ден в пространно интервю в платените

¹²² Интервю за в. „Демокрация“ от 10 март 1997

¹²³ В. „Демокрация“, в. „Труд“ и в. „Дума“ от 5 април и в. „Банкеръ“ от 7-13 април 1997

¹²⁴ Резултатите са: СДС – 137 мандата, БСП – 58, ОНС (ДПС) – 19, Евролевица – 14, БББ – 12

публикации изведнъж реши да представи проекта Евролевица по съвсем различен начин - как той е измислил всичко, как ни е събрал, изобщо „бащица”. Много от колегите се обадиха възмутени, но вече нямаше възможност да се реагира - следващият ден бе денят за размисъл. Преди да тръгна към НДК за да научим и коментираме резултатите в изборната нощ, помолих сина ми да ми изпише на компютъра на цял лист 3%. На листа се подписаха Елена Поптодорова, Калфин, Боков и други и когато на пресконференцията в типичния си стил Томов се опита да припише успеха ни единствено на себе си, с усмивка показвах на журналистите листа и обясних, че това е нашият „скромнен” принос към неговите три процента, които беше получил като кандидат на ГОР за президент и на други избори.¹²⁵ Тази закачка стана повод вестник 168 часа¹²⁶ да публикува колаж на заглавната си страница и статия със заглавие „Двубоят Камов - Томов завършва до два месеца”. Ако бяха написали „три години” щяха да познаят. Излизах от изключително неприятен конфликт и нямах никакво желание да влизам в нов. Затова направих твърде много компромиси през този период, които по-късно щяха да струват скъпо на цялата формация и на мен лично.

Много по-важно за мен тогава беше това, което се случваше или не се случваше в управлението на държавата: *Ние сме в криза, достигаща до катастрофа. В този парламент ще бъде много отговорна ролята на всеки депутат без изключение...Ако някой гради политическото си бъдеще на гърба на промените, той ще бъде опозиция не на управляващото мнозинство, а на реформите.*¹²⁷ *...За първи път българският гражданин, който пак се оказа по-мъдър от своите политици, има основание да очаква стабилно и предсказуемо управление...Ще подкрепим всяка убедителна стъпка в посока на реформите и европейската интеграция на България. И обратното: няма да подкрепим нито една, която отклонява страната ни в друга посока.*¹²⁸ *...За мен смисълът на проведените предсрочни избори беше да се създаде политическа стабилност, която да направи възможно главното - провеждането на икономическите реформи...Безотговорно е да държиш опозиционно поведение само защото трябва да бъдеш*

---

¹²⁵ В. „Дума” от 21 април, в. „Континент” от 22 април 1997

¹²⁶ В. „168 часа” от 18-24 юли 1997

¹²⁷ Интервю за в. „Малък вестник” от 19 май 1997

¹²⁸ Интервю за в. „Стандарт” от 21 април 1997

опозиция...Евролевицата ще поддържа реформите и ще участва в провеждането им. В същото време ще работи изключително активно за създаване на социалдемократическа среда в България.¹²⁹ ...Още не са изтекли 100 дни на правителството на г-н Костов и вече възникват съмнения, че българската политическа класа отново демонстрира неспособност да се обедини около националните проблеми...Еднакво неуместни са както самоцелното опозиционно поведение, така и високомерието на разполагащите с власт. Вече преживяхме всичко това.¹³⁰ ...Особено важно е да се разбере, че стремежът ни към НАТО и ЕС не е самоцел и че България има изгода от това членство. Подготвяйки се за него, ние работим преди всичко за себе си.¹³¹

В края на годината на срещата на върха на ЕС в Люксембург бе взето решение през следващата година да започнат преговори за членство с Унгария, Полша, Чехия, Естония, Словения и Кипър. По този начин не бе уважено становището на България за „равен старт“ на преговорите с всички страни-кандидатки, изразено в декларации на правителството и на Народното събрание от месец юли. По-обещаваща беше перспективата за скорошно членство в НАТО, което парламентът обяви за основен национален приоритет в своя декларация от май. Тези решения бяха подкрепени от парламентарната група на Евролевицата. Като заместник-председател на Комисията по външна политика работех в атмосфера, значително по-близка до моите убеждения. Получих покани за много интересни обсъждания в различни европейски държави за нашето бъдещо членство.

Диалогът в левицата вървеше трудно: *В политическия съвет започнахме обсъждане на бъдещето не само на Евролевицата, а на социалдемократическия проект на България, в който имаме намерение да участваме много активно...Подписахме специално споразумение с Обединения блок на труда. В много активни отношения сме с БСП, която сега подготвя конгрес...БСП засега не може да бъде включена в този проект...Ако надделе социалдемократическата линия и това не е само заявление на лидера на партията, БСП ще има своето място като участник в тези процеси, които ние наричаме втори синтез. Евролевицата*

---

¹²⁹ Интервю за в. „Стандарт“ от 17 юли 1997

¹³⁰ Интервю за в. „168 часа“ от 18-24 юли 1997

¹³¹ Интервю за в. „Стандарт“ от 17 септември 1997

*всъщност бе първият синтез.*¹³² През ноември фондациите „Янко Сакъзов“ и „Фридрих Еберт“ събраха в Лесидрен на разговор представители на социалдемократически формации, политолози и социолози. На срещата беше представено отворено писмо на д-р Петър Дертлиев, с което той призова социалдемократите да загърбят противоречията и натрупания баласт в името на това, което наистина ги обединява. Самият той успя да участва, макар и станал от болнично легло. На срещата не беше възможно да се приеме общ документ и се ограничихме с обща снимка.¹³³ Моят коментар беше лаконичен: *За да има обединени социалдемократи, БСП трябва да се откаже от антикомунизма, а БСП - от комунизма.*¹³⁴

---

¹³² Интервю за в. „Демокрация“ от 10 септември 1997

¹³³ Пресата от 17 ноември 1997

¹³⁴ Интервю за в. „Сега“ от 21 ноември 1997

1998

Не беше съвсем ясно от какво трябва да се откаже Евролевицата, поне за нейния председател. Както вярно отбелязва в анализа си вестник „24 часа“, „Томов има двойствено чувство към властта. Той хем иска да е дързък и уникален в критиките си - като един уважаващ себе си опозиционер, хем не може да се пребори с мераците си за участие във властта“.¹³⁵ В такава неяснота ние подготвихме втория конгрес на Евролевицата, който така и не отговори на въпроса дали сме част от реформаторското мнозинство или част от опозицията. За сметка на това, в противоречие с договореностите при учредяването, Томов направи промени в ръководството. Бяха привлечени допълнително хора от ГОР за сметка на тези от другите партии-учредителки. С помощта на Бойко Радоев¹³⁶ той промени устава и премахна длъжността политически секретар. Бях избран за един от заместник-председателите, който отговаря за външната политика и европейската интеграция. Не направих от това проблем, а напротив, захванах се сериозно с „новите“ си задължения в партията. Обикалях страната и непрекъснато убеждавах нашите структури колко е важно да подготвяме хората си за бъдещото европейско членство. С помощта на посланик Жак Вюненбюрже¹³⁷ организирахме поредица от семинари с целия актив на Евролевицата по въпросите на европейската интеграция. В парламента внесохме проектозакон за дипломатическата служба, който да въведе необходимите за новите условия правила. На президента предложихме Харта за национално съгласие: *Предлагаме четири зони, в които да няма партизанщина...първата е външната политика...втората е националната сигурност...третата - борбата с престъпността и корупцията...четвъртата са националните символи и идеали.*¹³⁸ За пореден път предложих да се направят усилия за съгласуваност в действията на държавните институции и политическите

---

¹³⁵ В. „24 часа“ от 28 февруари 1998

¹³⁶ Сега съветник на Президента на републиката

¹³⁷ Тогава ръководител на делегацията на Европейската комисия в София

¹³⁸ Интервю за в. „Капитал“ 2-8 март 1998

партии.¹³⁹ Правителството е заинтересовано от най-широка подкрепа в усилията си срещу бандитизма. Нужни са законодателни мерки, които да съответстват на европейските стандарти.¹⁴⁰ Опитвах се да предложа България да има „Господин или госпожа Европа” - фигура, която на високо държавно равнище да олицетворява отношенията ни с Европейския съюз и да има правомощия за осъществяване на политиката в тази област.¹⁴¹ ...У нас винаги се е заявявало, че съществува консенсус между всички политически сили по членството в Европейския съюз. Това е едновременно вярно и невярно. Вярно, защото действително нито една от политическите партии не оспорва кандидатурата на България за членство. Невярно, защото представата и практическата дейност по подготовката на България за членство са твърде различни и на този терен не се срещат проекти, не се води дискусия.¹⁴² ...По отношение на нашата политика за подготовка за членство в ЕС има още твърде много неясноти и неграмотност. Това не е външна, а вътрешна политика, чиито измерения обхващат практически цялата сфера от социални и икономически отношения.¹⁴³ В края на септември в НДК се състоя граждански форум за европейската политика на България, организиран от инициативен комитет под мое председателство. Целта бе да се вземе мнението на неправителствените организации за степента на подготовка в съответствие с критериите от Копенхаген. Освен българските граждански организации, участваха видни общественици, членове на парламента и правителството, посланици, акредитирани в София и представители на чужди фондации в България. Във встъпителното изказване посочих, че има един голям въпрос, който не се поставя у нас - като българи каква Европа искаме, как виждаме перспективата на Европейския съюз, в който утре ще бъдем членове?

Освен, че прие програма „Партньорство за присъединяване”, Европа погледна по-внимателно и на партийния живот в България. Малко след своето учредяване, Евролевицата беше поканена като гост на конгреса на Партията на европейските

---

¹³⁹ Интервю за в. „Стандарт” от 23 февруари 1998

¹⁴⁰ Интервю за в. „Стандарт” от 2 юни 1998

¹⁴¹ Интервю за в. „Сега” от 25 септември 1998

¹⁴² Статия за в. „Дума” от 9 октомври 1998

¹⁴³ Интервю за в. „Пари” от 27 октомври 1998

социалисти в Малмьо, Швеция. После фондация „Фридрих Еберт“ проведе серия от срещи, целта на които беше да събере левите партии около една маса и да ги накара да си говорят. Така се стигна до срещата в Солун, организирана основно от социалдемократическите партии на Германия, Австрия и Гърция. Участници в срещата са Георги Първанов, Петър Дертлиев, Александър Томов и Кръстьо Петков.¹⁴⁴ Недвусмислени са внушенията на европейските ни партньори, че четирите партии трябва да си взаимодействат активно и да участват заедно на избори. Предлага се да излъчат общ представител за постоянна връзка с ПЕС¹⁴⁵. Още с пристигането си в България Кръстьо Петков поиска моето съгласие да бъда този представител, но аз бях скептичен за отношението на Томов и с okazaх прав. Определихме Филип Боков да ни представлява в ПЕС, където не членуваше нито една българска партия, за разлика от всички останали страни-кандидатки за членство в ЕС.

Търсехме все по-усилено поводи да подкрепим правителството и все по-малко ги намирахме. Иван Костов не отговори на нито едно от предложенията ни. Диалогът с президента Стоянов вървеше добре, и той започна да показва първи признаци на недоволство от „командирското“ поведение на премиера. Постепенно обществените очаквания, че новата власт ще промени в положителна посока нещата, се заменяха с разочарования. *Не може една партия сама да се справи с безпрецедентните проблеми на този преход. Ако вие искате да свършите нещо реално в България, трябва да потърсите другия... Управлението на СДС трябва да бъде много повече национално, отколкото партийно... България трябва да има българска национална политика. Политика, която хората да разбират и на която да вярват*¹⁴⁶ - беше моята позиция.

Според проучванията на социологическите агенции бях сред първите 20 най-популярни политици в България. В международен план бях създавал много добри контакти и, смея да твърдя, доверие към това, което говоря и което правя. Може би това беше причината да бъда канен на важни срещи, без да съм от управляващата партия. Когато получих покана за една вечеря в Брюксел, първата ми реакция бе да откажа, но тъй като домакин

---

¹⁴⁴ Известни като „солунската четворка“

¹⁴⁵ Партия на европейските социалисти

¹⁴⁶ Интервю за в. „Демокрация“ от 8 декември 1998

беше Питър Лъдлоу¹⁴⁷, шефът на един от най-влиятелните мозъчни тръстове, реших да приема. Вечерята бе работна и в началото проф. Лъдлоу представи официалния гост с думите: „Вие познавате господин Романо Проди от италианската политическа сцена, но аз искам за ви представя бъдещия председател на Европейската комисия”. След една година това наистина се случи. Колкото и да беше интересна речта на Проди, за мен най-впечатляващо бе това, което я последва. Още при запознаването ми с хората на моята маса, установих, че съм единственият от страна-кандидатка. Останалите работеха в различни дирекции на Европейската комисия или в CEPS. В непринуден разговор те засегнаха най-важните въпроси, свързани с подготовката за бъдещото ни членство и ми казаха неща от „кухнята”, които не можеха да бъдат прочетени в нито един документ, а едва ли някой би споделил на официална среща. Например, че Европейският съюз няма да стимулира развитие на тежката индустрия в България. В техните представи ние сме чисто място с прекрасна природа и условия за развитие на туризъм и екологично земеделие. Прогнозираха, че едно от първите неща, които ще се случат малко преди и след нашето приемане, е закупуването на имоти от граждани от страните в Северна Европа за целогодишно или сезонно пребиваване. Попитах ги кога все пак ще ни приемат и тогава в детайли ми обясниха, че всяко разширяване е свързано с бюджет, че ние нямаме интерес да бъдем приемани преди да сме се подготвили добре и че това ще стане най-вероятно през 2009 година. „Вашите първи депутати в Европейския парламент ще бъдат избрани през юни 2009 година” - каза един от присъстващите. Стори ми се ужасно разочароващо толкова далечна дата и не скрих това. Моите събеседници познаха всичко, с малката неточност, че все пак договора ни за присъединяване ще бъде подписан по-рано и че ще се наруши обичайната практика на разширяване с не повече от четири държави. Още тогава установих колко голямо е разминаването между нас и Европа по отношение на визията. Те имаха ясна представа какво ще допринесе за съюза новият член България, какви най-вероятни проблеми ще създаде, какви дългосрочни проекти трябва да се планират и финансират у нас. Ние и до ден-днешен нямаме

---

¹⁴⁷ Тогава директор на Centre for European Policy Studies (CEPS)

виждане и план за собственото си членство, иначе казано, за защитата на своя национален интерес.

1999

„Билдерберг” е име на хотел в Остербег, Холандия, където през май 1954 година се събират стотина най-влиятелни представители от сферата на политиката и бизнеса от двете страни на Атлантика. Инициатор е холандският принц Бенхард. Оттогава и до днес се провеждат ежегодни срещи на различни места по света. Според правилата на тези срещи се публикуват само дневния ред и участниците, които всеки път са различни и присъстват само в лично качество. В основата на разпространената представа за „тайнственост” и „секретност” на форума е всъщност ограничението да се цитират изказванията на участниците. Това е напълно обяснимо, защото рангът им е толкова висок, че и най-малката неточност в позоваването може да доведе до проблеми в междудържавните отношения, да не говорим какво може да се случи на борсите по повод на неточно предадени изказвания на шефовете на най-големите компании и банкови институции в света. Целта е всеки участник открито и свободно да представи своето мнение по даден въпрос. Инициаторите на първата среща преценяват, че от войната са минали близо десет години, а Северна Америка и Западна Европа не са достатъчно единни по ключови въпроси. И те решават неформално да срещнат хора, които биха могли да съдействат да се постигне разбирателство по сложните въпроси на следвоенния период. Това не е „световно правителство в сянка”, както обикновено пишат за Билдербергските срещи, но определено е място, където е много интересно да попаднеш. Ако, разбира се, си поканен.

В началото на март, освен обичайната кореспонденция, в пощенската си кутия в Народното събрание намерих покана да участвам в среща, която се планираше да се проведе в Синтра, Португалия, от 3 до 6 юни. До тогава няха представа за Билдербергските срещи. По-късно, когато намерих повече информация и особено като получих списъка на участниците, разбрах на колко интересен форум имах възможност да присъствам. Очакваше се там да бъдат холандската кралица

Беатрикс, Жоржи Сампайо¹⁴⁸, Дейвид Одсон¹⁴⁹, Марио Монти¹⁵⁰, Франц Враницки¹⁵¹, Дейвид Рокфелер¹⁵², Хенри Кисинджър¹⁵³, Етиен Давиньон¹⁵⁴, Стенли Фишер¹⁵⁵, Джеймс Улфенсон¹⁵⁶, Ричард Холбрук¹⁵⁷, Рудолф Шарпинг¹⁵⁸, Пол Алер¹⁵⁹, Паоло Фреско¹⁶⁰, Юрген Шремп¹⁶¹, президенти на някои от най-големите банки в света, главни редактори или издатели на „Монд“, „Вашингтон пост“ и други световни издания и телевизионни компании, няколко американски конгресмени и сенатори, както и парламентаристи от Европа като Карл Билд от Швеция, Кенет Кларк и Питър Менделсон от Великобритания. За първи път на срещата в Португалия бяха поканени и представители от Източна Европа - освен мен, Анджей Олеховски¹⁶² от Полша, Михаел Зантовски¹⁶³ от Чехия и Игор Митюков¹⁶⁴ от Украйна.

Бях присъствал на десетки конференции и мислех, че едва ли нещо, свързано с организацията може да ме впечатли. Но това, което видях като посрещане, настаняване в хотел „Пеня Лонга“, и най-вече организацията на дискусиите, надмина всички мои очаквания. Като се има предвид колко заети хора са участниците в срещите, не е изненадващо, че организаторите се бяха постарали да оползотворят буквално всяка минута. Дискусиите започваха в 8 часа сутринта и завършваха късно вечерта. Строго регламентираните до три минути изказвания бяха много синтезирани и съдържателни. Никой не си губеше времето в празни приказки. Случи се така, че първата дискусия беше за ситуацията в Косово и аз поисках думата още тогава. После, съгласно програмата, бяха дискутирани американската политическа сцена, последните достижения в областта на

---

¹⁴⁸ Президент на Португалия

¹⁴⁹ Премиер на Исландия

¹⁵⁰ Еврокомисар

¹⁵¹ Бивш канцлер на Австрия

¹⁵² Председател на надзорния съвет на Chase Manhattan Bank

¹⁵³ Председател на Kissinger Associates

¹⁵⁴ Председател на Societe Generale de Belgique

¹⁵⁵ Първи заместник-директор на Международния валутен фонд,

¹⁵⁶ Президент на Световната банка

¹⁵⁷ Номиниран за представител на САЩ в ООН

¹⁵⁸ Министър на отбраната на Германия

¹⁵⁹ Председател на корпорацията Хероx

¹⁶⁰ Председател на FIAT

¹⁶¹ Председател на Управителния съвет на Daimler Chrysler

¹⁶² Председател на Central Europe Trust

¹⁶³ Председател на комисията по външна политика на Сената на Чехия

¹⁶⁴ Министър на финансите на Украйна

генетиката, международната финансова архитектура, развиващите се световни пазари, бъдещето на НАТО, връзката между информационните технологии и икономическата политика, външната политика на Русия и развитието на Европейския съюз. По всички тези въпроси чух мнението на световни лидери в областта на политиката или бизнеса. Чувствах се невероятно обогатен не само с преценки от най-високо равнище за това, какво се случва в момента, но и от визии за бъдещето на света. Противно на спекулациите в пресата, на срещите не се приемат никакви решения или документи.

Участниците бяха подредени в залата по азбучен ред на фамилиите и близо до мен седеше световно известна фигура - Хенри Кисинджър, а между нас елегантна възрастна дама - Суна Кърач¹⁶⁵ - член на фамилията Коч от Турция. Закуските, обедите и вечерите се използваха за организирани срещи между участниците и аз вече бях получил покани от американските и германските представители. С удоволствие приех и поканата на госпожа Кърач да обядваме заедно с тримата представители от Турция. Така се запознах с Еркут Оджаолу¹⁶⁶, тогава президент на изключително влиятелна асоциация на едрия бизнес в Турция. По-късно получих покана от него да посетя Истанбул и там решихме да организираме среща между представители на бизнеса от нашите две държави. Тя се състоя през следващата година във Варна и беше полезна най-вече с това, че благодарение на авторитета на моя познат, в нея участваха представители на едни от най-големите турски компании.¹⁶⁷ На различни международни форуми се видях с някои от участниците в срещата в Синтра. До днес съм единственият българин, участвал в Билдербергските срещи.

Пресата у нас широко отрази това¹⁶⁸, но последващите събития ме задържаха на страниците на вестниците и в електронните медии още дълго. Наближаваха местните избори. Като първи резултат от срещата в Солун се очакваше левицата да излъчи свои общи кандидати и основната интрига беше София. В края на юни Александър Томов поиска моето съгласие да бъда

---

¹⁶⁵ Заместник-председател на „Коч Холдинг“

¹⁶⁶ Председател на Tusiad

¹⁶⁷ Пресата от 21 и 22 октомври 2000

¹⁶⁸ В. „Труд“ от 8 и 12 юни, в. „Сега“ от 9 и 19 юни 1999 и пресата през този период

предложен за кандидат за столичен кмет. След като разбрах, че той прави това предложение само от свое име, приех при изричното условие кандидатурата ми да бъде обявена публично само ако останалите партии от четворката я подкрепят. Няколко часа след този разговор Стефан Софийски споделя пред журналисти задоволството си, че ще има в мое лице достоен съперник за кметското място. Побеснях - Томов беше нарушил договорката ни по най-грозния начин. Такова представяне на кандидатурата ми можеше да има за последствие само нейното отхвърляне и съм убеден, че истинската цел на Томов бе тази. Беше помислил и за друго - да ме няма в страната. По същото време бях определен да представлявам Евролевицата на конгрес на Социалистическия интернационал в Буенос Айрес.

Отзивите в пресата за моята номинация бяха като цяло положителни¹⁶⁹. За мен от особено значение бе отношението на д-р Петър Дертлиев: „Кандидатурата на Камов внася оптимистична нотка в изборите за градоначалник на София...но е проблем представянето му. Да прощава Сашо Томов, но от кумова срама трябваше поне да уведоми партньорите от левицата и да иска съгласието им”.¹⁷⁰ Томов постави в конфузно положение Дертлиев, Първанов и Петков да коментират моята кандидатура, без да са имали възможността да си кажат мнението преди нейното оповестяване. На всичко отгоре Евролевицата още не бе взела официално решение и Томов не бързаше да го предлага. Благодарение на Росен Карадимов софийската организация на Евролевицата прие такова решение и аз получих някаква легитимност в обсъжданията. Както се очакваше, негативната реакция дойде от Никола Койчев, председател на столичните социалисти: „Камов ли? Само през трупа ми!”¹⁷¹ Предложението скарра Георги Първанов с ръководството на софийската организация и предизвика безплодни публични пререкания между лидерите от левицата в продължение на месец и половина.¹⁷² Напомних, че съм приел само заради възможността да покажем ново, европейско лице на левицата, но се усъмних дали изобщо можем да имаме общ кандидат.¹⁷³ Мина се през

¹⁶⁹ В. „Труд” от 24 и 25 юни, в. „24 часа” от 24 и 26 юни, в. „Новинар” от 24 и 28 юни, в. „Стандарт” и в. „Сега” от 24 юни, в. „Капитал” от 26 юни 1999

¹⁷⁰ В. „Труд” от 26 юни 1999

¹⁷¹ В. „Стандарт” от 23 юни 1999

¹⁷² Пресата през целия юли и до средата на август 1999

¹⁷³ Интервю за в. „Труд” от 3 юли 1999

идеята да се направят първични избори, лансираха се всякакви нови кандидатури. Градският съвет на БСП предреши изхода от споровете, като определи Румен Овчаров за кандидат. Незабавно оттеглих кандидатурата си, защото условието ми за обща подкрепа не бе изпълнено.¹⁷⁴ Споровете, обаче, продължиха, опитах се да внеса малко разум: „Не бива да се караме кой да загуби от Софийски“.¹⁷⁵ Ситуацията никак не хареса на Първанов¹⁷⁶, но той бе безсилен да повлияе на градската организация - там по-силно влияние имаше Премянов.¹⁷⁷ Продължиха безплодните разговори и срещи, които журналистите удачно определиха като „много шум за...никой“¹⁷⁸, а някои бяха съвсем директни: „Кметските пируети ще издънят Томов“.¹⁷⁹ Накрая ни писна и Евролевицата прекрати преговорите с БСП.¹⁸⁰ В средата на август в София-прес беше свикана последната среща на четворката за кандидатурите в София. Представителите на БСП потвърдиха окончателното си решение за Овчаров и тогава Дертлиев даде да се разбере, че искаме да продължим без тях. Беше категоричен, че при създалата се ситуация трябва да излезем от срещата с кандидат на трите партии - БСДП, ОБТ и Евролевицата. Посочи мен, Кръстьо Петков го подкрепи, Томов замълча. Така се взе решението и д-р Дертлиев го обяви на следващия ден.¹⁸¹ След необходимите процедури в партиите, кандидатурата ми за кмет на София бе официално обявена на пресконференция в хотел Родина.¹⁸²

Стартирах кампанията с голямо закъснение, но и с настроение. Помагаха ми невероятни хора. Регистрирахме коалицията под името „Социалдемократи“. Основният слоган беше „Време е“¹⁸³. Под същото име дует „Ритон“ записаха специална песен за кампанията. Разработихме седем конкретни проекта: за газификация на София; за контрол върху работата на столичния съвет и кмета чрез интернет и изграждане на интернет клубове; за нови 11 000 работни места; за лекар и зъболекар във

---

¹⁷⁴ Пресата от 14 юли 1999

¹⁷⁵ Интервю за в. „Кеш“ от 15 юли 1999

¹⁷⁶ В. „Сега“ от 15 юни 1999

¹⁷⁷ Интервюта за в. „24 часа“ и в. „Демокрация“ от 15 юли и в. „Труд“ от 15 юли 1999

¹⁷⁸ В. „Труд“ от 26 юли 1999

¹⁷⁹ В. „24 часа“ от 26 юли 1999

¹⁸⁰ Пресата от 29 юли 1999

¹⁸¹ Пресата от 14 август 1999

¹⁸² Пресата от 17 август 1999

¹⁸³ Синята коалиция го използва десет години по-късно

всяко училище; за равнопоставеност на жените; за достъпни жилища за социално слаби и за превръщането на София в комуникационен център на Балканите. Проектите бяха подготвени със специалисти в съответните области и бяха напълно осъществими, както по-късно стана с някои от тях. Тримата със Софийански и Овчаров се ползвахме с най-голямо медийно внимание и повечето диспути бяха организирани в този формат. На фона на обичайната конфронтация в цялата страна, ние запазахме добрия тон и ми се струва, че това бе една от най-толерантните кампании.¹⁸⁴ Един истински разговор между нас, който проведохме преди диспута в Дарик радио беше представен като виц: „Камов: *Знаете ли какво е общото между тримата?* Софийански: *Какво?* Камов: *Че лидерите и на тримата не желаят да се кандидатираме за кметове.* Софийански: *Черен хумор.* Камов: *Твоят може да е черен, но моят е със сини очи.*”¹⁸⁵ За да подчертая проблемите с престъпността, корупцията и ограбването на държавата „взривих” бутафорна пирамида на лъжата пред НДК.¹⁸⁶ Това беше реплика на злополучно взривения мавзолей от Евгений Бакърджиев. Направих си страница в интернет и може би бях един от първите български политици със собствен сайт.¹⁸⁷ Десет години по-късно ще бъда с една от първите регистрации в мрежата twitter, а преди това със собствен блог.

Изборите бяха очаквано спечелени от Софийански, втори беше Овчаров, а „бронзовият медал” остана за мен. Другите претенденти останаха на голяма дистанция. Практическият резултат от моето участие бе, че коалиция „Социалдемократи” спечели две места в столичния съвет - за Росен Карадимов от Евролевицата и Антоанета Григорова от БСДП. На тези избори научих една простичка, но изключително важна за всеки политик истина - едно е да те харесват, друго е да гласуват за теб. По време на кампанията имаше две високопоставени посещения в България в програмата на които взех участие. Едното - на германския канцлер Герхард Шрьодер, който в рамките на визитата си се срещна със „солунската четворка” в хотел Шератон.¹⁸⁸ Другото - на холандската кралица Беатрикс. На официалната вечеря, дадена от

---

¹⁸⁴ В. „Труд” от 15 и 18 септември 1999

¹⁸⁵ В. „24 часа” от 11 септември 1999

¹⁸⁶ Пресата от 20 септември 1999

¹⁸⁷ В. „Сега” от 8 октомври 1999

¹⁸⁸ В. „Дума” от 25 септември 1999

президента Петър Стоянов, тя отдели специално внимание на мен и моята съпруга и подчерта задоволството си от участието ми в срещата в Синтра.

2000

Още една интересна покана получих в началото на годината - да участвам в семинара за лидери, който ежегодно се провежда в университета в Джорджтаун, Вашингтон.¹⁸⁹ В семинара през 2000-та година се предвиждаше участието на 38 души от цял свят, сред които испанският престолонаследник принц Фелипе. От Източна Европа били номинирани 30 души, но до участие бяхме допуснати четирима. Главната тема, която обсъждахме, бе външната политика през 21 век. В курса от лекции бяха включени университетски преподаватели, бизнес-лидери, съветници от екипа на президента Бил Клинтън. Чувствах се равнопоставен с другите участници и така се държах. Събраните впечатления и знания от международните си контакти се опитвах да пренеса в българските дебати¹⁹⁰: *В света, към който се стремим, където не рушетът, а просперитетът е ценност, партията свършва до вратите на президентството, министерството и кметството. Оттам започва държавата. И хората ще повярват на този, който може да постигне тази промяна на българска почва.*¹⁹¹ След подобни международни изяви рейтингът ми сред родните политици нарастваше значително, даже изпреварваше този на моя партиен председател.

Веднага след местните избори Томов започна разправа с неудобните хора в партията. Андрей Райчев, Андрей Бунджулов и Росен Карадимов бяха изключени от политическия съвет на Евролевицата „за нарушение на устава“. Поръчките на Томов бяха услужливо изпълнявани от Александър Радославов¹⁹². Макар че срещу мен Томов не смееше да предприеме конкретни действия, по всякакъв начин настройваше партийните структури и непрекъснато подменяше кадри от партиите-учредителки със свои доверени „горяни“. Положението стана нетърпимо, вътрешната съпротива бе недостатъчна, трябваше да се реагира публично. Интервю за вестник „Труд“, озаглавено *Нямаме бъдеще*

---

¹⁸⁹ В. „Труд“ от 18 март 2000

¹⁹⁰ Статия за в. „Демокрация“ от 8 март 2000

¹⁹¹ Интервю за в. „Труд“ от 31 март 2000

¹⁹² Тогава председател на контролната комисия на Евролевицата, сега депутат от БСП

като „партията на Томов”¹⁹³ предизвиква „другарски съд” срещу мен.¹⁹⁴ Заедно с моите колеги бяхме обвинени във всички възможни грехове. Освен верните партийци, Томов бе мобилизирал цялото си семейство – сестра, зет, баща, потърси дори помощ и „отвън” на срещи с Иван Костов и Ахмед Доган.¹⁹⁵ В началото на май Росен Карадимов поиска оставката на Томов, а в отговор той помоли за прошка своите съпартийци и отново заклеми вътрешнопартийната опозиция.¹⁹⁶ Беше крайно необходимо да се излезе публично с ясни оценки за случващото се в Евролевицата. Аспирациите на Александър Томов към властта вече го бяха поставили на поста вицепремиер¹⁹⁷ и не се знаеше какво може да се случи в бъдеще. Това, което бяхме преживели, не биваше да се случва в обществото: *Представете си ако този човек беше министър-председател!*¹⁹⁸ По това време протичаха и местните отчетно-изборни конференции преди предстоящия конгрес на Евролевицата. Голяма част от нашите кадри не само споделяха, но и съобщаваха открито същите преценки. По този начин през пролетта на 2000-та година ние пресякохме възможността в голямата българска политика да се намеси един крайно неподходящ човек и достатъчно казахме по този повод. Това, че други хора позволиха същият човек да напакости в голямата икономика и в големия футбол е тяхна отговорност.

На 3 юни седемстотин делегати на конгреса на Евролевицата учредиха Политическо движение „Социалдемократи”.¹⁹⁹ Беше безсмислено да се води битка на един тотално манипулиран конгрес, макар че Елена Поптодорова се опита да се кандидатира за председател. Някои от моите колеги изобщо не се появиха, но аз се изправих пред делегатите в зала 1 на НДК и им казах в очите: *вие решавате въпроса за бъдещето на Евролевицата и в частност за моето членство в нея.* Надявах се поне някои от привържениците на Томов да се повлияят от разкритията за лъжите и инсинуациите, включително, че съм претендент за председателския стол. Един от делегатите ме попита дали ще

---

¹⁹³ Интервю за в. „Труд” от 31 март 2000

¹⁹⁴ В. „Сега” и в. „24 часа” от 6 април 2000

¹⁹⁵ В. „Стандарт” от 25 април и пресата от 26 април 2000

¹⁹⁶ В. „Стандарт”, в. „Труд” и в. „24 часа” от 6 май 2000

¹⁹⁷ В правителството на Димитър Попов

¹⁹⁸ Интервю за в. „Пари” от 30 май 2000

¹⁹⁹ Пресата от 4 юни 2000

остана депутат. Имах секунди да взема решение по въпрос, по който не бях мислил преди това. Отговорих, че ще напусна парламента и съобщих това свое решение на първата пресконференция на новото политическо движение. Не ми е известно друг български политик да е напускал мястото си в Народното събрание заради несъгласие с водената политика. За мен това беше въпрос на принцип и на свободен избор. В личен план обаче трябваше отново да започна от „нулата“.

Желанието ни да се върнем към идеите, с които беше създадена Евролевицата, бе огромно и още с изграждането на новото ръководство избягахме от едноличния модел. Избрахме двадесет напълно равнопоставени координатори, като моята длъжност представляващ бе само на „пръв между равни“. По-късно, заради неудобството да се обяснява непрекъснато какво е това, се въведе длъжността председател. Смея да твърдя, че през деветте години на този пост аз не забравих за поуките от Евролевицата и не престанах да бъда „пръв между равни“. Като „политическо животно“²⁰⁰ исках добрите ни идеи да се случат истински: *Новото ляво означава не да се съберат няколко лидери в Солун.*²⁰¹ *...Проблемите на прехода в Централна Европа бяха решени от подходящите хора, които бяха наясно със себе си и с това какво трябва да се прави. В България демокрацията попадна в лоши ръце и това беше „номерът“ на системата. Тя остави в наследство един манталитет и нямаше значение дали си от БСП, СДС или някаква друга партия. Безспорен факт е, че този манталитет властва и до днес.*²⁰²

Коментарите в пресата по повод учредяването на „Социалдемократи“ не бяха еднозначни.²⁰³ Нашата стъпка изискваше обяснение, а повечето хора не обичат да се затрудняват с обяснения. За тях последователността в политиката се изразява в това да си верен на партията, а че партията в поведението си е изневерила на всичко, заради което избирателите са й дали своето доверие, остава на заден план. Ние не бяхме в състояние да променим толкова трайно установени обществени нагласи. Но обстоятелството, че голяма част от имената-символи на

---

²⁰⁰ Интервю за в. „Дума“ от 6 юни 2000

²⁰¹ Интервю за в. „24 Часа“ от 6 юни 2000

²⁰² Интервю за в. „Капитал“ от 10-16 юни 2000

²⁰³ В. „Сега“ от 3 и 5 юни, в. „Демокрация“ от 6 юни, в. „Капитал“ от 10-16 юни, в. „168 часа“ от 2-8 и 9-15 юни 2000

Евролевицата бяха сред учредителите на движение „Социалдемократи“, имаше голямо значение. Още при създаването си ние обявихме, че в нашите редици могат да членуват и хора от други партии. Нещо повече, когато избирахме национален съвет, включихме в неговия състав хора като Ирина Бокова²⁰⁴, Олег Недялков²⁰⁵ и други, които не бяха членове на партията. Значително по-благосклонно бе посрещнато от пресата напускането ми на Народното събрание²⁰⁶ и идването на Ивайло Калфин на моето място в парламента.²⁰⁷ Решението беше принципно и общественият отзвук беше добър - даже и недоброжелателно настроените към мен бяха принудени да признаят, че съм приложил европейски стандарти в българската политика. Само че този пример не се оказа „заразителен“.

Веднага след учредяването на движението организирахме срещи с главните редактори на националните всекидневници, със синдикатите и, разбира се, с политическите партии. Срегнахме се със СДС, БСП, ВМРО, Гергьовден и други, но най-важната и първа среща на 5 юни бе с БСДП. Тогава доктор Дертлиев беше почетен председател на БСДП, а председател - Петър Агов. Огромната разлика в светогледа на двамата се прояви и в отношението към нас. Доктора категорично подкрепи нашето създаване и каза, че е готов да си сътрудничим. Петър Агов беше против и изсипа куп квалификации по наш адрес пред журналистите след срещата.²⁰⁸ Тази ревност на Агов не беше случайна. Моите лични отношения с Петър Дертлиев имаха дълга предистория и това беше известно в средите на БСДП. Не случайно именно той ме посочи за кандидат за столичен кмет от името на коалиция „Социалдемократи“, но много преди това бях почувствал доброто му отношение. Разхождали сме се с часове в Южния парк и сме обсъждали какви ли не въпроси. Когато при тези разходки хората го спираха за да го поздравят и с изненада ме поглеждаха до него, той им казваше: „Не се притеснявайте, той е социалист, ама е социалдемократ“. Отношенията ни останаха чисти, защото, за разлика от други, никога не посегнах към неговото политическо наследство. Доктора много активно се включи в кампанията ми на кметските

---

²⁰⁴ Сега посланик на България в Париж, избрана за Генерален директор на ЮНЕСКО

²⁰⁵ Тогава банкер

²⁰⁶ Пресата от 5 юни 2000

²⁰⁷ Пресата от 8 юни 2000

²⁰⁸ В. „Сега“ от 6 юни 2000

избори, въпреки разклатеното си здраве. После прие под негов патронаж да създадем социалдемократически клуб „Време”.²⁰⁹ Още приживе той даде съгласието си да бъде патрон и на една инициатива, която получи голям обществен отзвук - да проведем допитване до хората по няколко наболели въпроса. Това решение взехме на първото заседание на Националния съвет на „Социалдемократи”, в което взе участие доктор Дертлиев.²¹⁰ Самото допитване ние организирахме в негова памет през декември. Отпечатахме сто хиляди анкетни карти, които наши млади активисти раздаваха на хората по улиците.²¹¹ Картата беше публикувана във вестниците „Труд” и „24 часа” и по пощата също получихме отговорите на много хора. Първият въпрос беше трябва ли обществото да плати за учебници, транспорт и храна на всички бедни деца до 14 години, та да могат те да учат - дори ако цената за това е ограничаване на останалите социални разходи? Държавни, частни или смесени да бъдат болниците - бе вторият въпрос, а третият - дали да се въведе семейно подоходно облагане? Да се даде ли съдебен имунитет на онези, които съдействат за разкриване на корупция? - бе последният, четвърти въпрос от анкетата. Чрез това допитване, чрез напътствията на такива личности като Атанас Москов и д-р Петър Дертлиев, чрез проучване на богатата и успешна практика на европейските социалдемокрации, и най-вече по силата на собствените си убеждения, ние формирахме основополагащите си разбирания за политиката, от която има нужда България. Тази политика съм отстоявал чрез публичното си поведение и с гласуване в парламента независимо от конюнктурата. Тя спечели много, но не достатъчно привърженици сред хората и предостатъчно врагове от т.нар. политическа класа. Д-р Петър Дертлиев почина на 5 ноември. Отбелязах, че *той изживя една драма между демокрацията и лявото и остана еднакво неразбран и от нереформираните леви, и от несъстоялите се демократи...Примерът му на честен и почтен политик остана без подражание.*²¹² В траурната книга написах: *Има те!*²¹³

---

²⁰⁹ В. „168 часа” от 26 май-1 юни 2000

²¹⁰ В. „Сега” от 1 юли 2000

²¹¹ В. „Сега” от 14 и 27 ноември 2000

²¹² В. „Сега” от 7 ноември 2000

²¹³ В. „Труд” от 10 ноември 2000

Обществеността у нас вече коментираше предстоящите през следващата година парламентарни избори. В някои от анализите бях посочен като възможен премиер с още осем политици.²¹⁴ На своя 44 конгрес през май БСП даде обещаващи сигнали - за социалдемократията, за НАТО, за готовността си да покаже нова коалиционна култура. Показателно бе, че за поста председател Янаки Стоилов загуби от Георги Първанов в съотношение едно към пет, а Красимир Премянов се обяви за лява опозиция в БСП в противовес на „дясната политика на ръководството”.²¹⁵ Движение „Социалдемократи” беше изключително активно в преформулирането на „солунската четворка” в нов голям политически проект на социалдемократическа основа. Някои от своите виждания по този въпрос изложих в статия във вестник „Труд”: *Великият Акбар, средновековен индийски владетел, е бил известен със своята мъдрост и толерантност. Неговият най-близък съветник Бирбал също се славел с остър ум. Любимо занимание на двамата било да си поставят логически задачи. Веднъж Акбар начертал права линия и попитал Бирбал как може тази линия да стане по-малка, без да се променя. Бирбал помислил и начертал до нея друга, по-дълга линия. Убеден съм, че това, което ни е нужно, за да вървим напред, е да надскочим стереотипите в политическия ни живот и да създаваме, а не заместваем. Да печелим не като громим, а като превъзхождаме... През 2003 година се навършват сто години от драматичната раздяла на тесни и широки социалисти на една от най-старите социалдемократически партии в Европа... Оставащите три години ще ни предложат много възможности „тесните” и „широките” да покажат стремежа си един към друг в името на голяма цел - нова, обединена европейска левица в България... Обединение на хората, а не на ръководствата - не утре, а сега!... Левите партии са се оградил с високи дувари... Движение „Социалдемократи” има единствена цел - около милион българи да се почувстват политически заедно... То няма претенции да бъде обединителят - то работи за обединението.*²¹⁶ По късно доразвивам идеите в интервю²¹⁷ и статия²¹⁸ за същия вестник.

---

²¹⁴ В. „Труд” от 27 юли 2000

²¹⁵ В. „Труд” от 15 октомври 2000

²¹⁶ Статия за в. „Труд” от 29 юли 2000

²¹⁷ Интервю за в. „Труд” от 18 август 2000

²¹⁸ Статия за в. „Труд” от 17 октомври 2000

Предложението на нашето ръководство за нова левица се свеждаше главно до това, на „ново място“ да се съберат всички съществуващи политически формации, които приемат принципите на Социалистическия интернационал и ПЕС. Разбирането за „ново място“ беше ключово и даваше възможно решение на нескончаемите спорове за яйцето и кокошката при социалдемократите. Никой не трябваше да отива при никого, да се присъединява, да се „прилепва“, да се „пришива“. Предлагаше се принцип на равнопоставеност, а големината на всяка партия щеше по естествен начин да определи и нейната тежест в проекта. Георги Първанов разбра това много добре и възприе този принцип. Той познаваше историята на ПАСОК в Гърция, които бяха създали нова партия и постигнали впечатляващо влияние по този начин. Години по-късно Сергей Станишев ще ликвидира проекта Нова левица именно защото ще се опита да замени това разбиране с друго - влейте се в БСП. Своите виждания ние подготвихме на около тридесет страници в документ, озаглавен „Меморандум на Новата левица - политиката, която ще следваме“ и в края на ноември ги изпратихме до БСП, БСДП и ОБТ.²¹⁹ Пошегувах се, че *това е тест за съвместимост за политически брак*. Документът предизвика истински скандал на пленума на БСП²²⁰, но все пак с голямо мнозинство Висшият съвет даде мандат за преговори с нашите три формации, като добави комунисти, земеделци, антифашисти и патриотични организации. Целта бе очевидна - идеята за социалдемократическо обединение да се размие в абсурдно широк формат. Бъдещето показва, че пленумът победи, защото наложи същия формат на всички следващи предизборни коалиции, в които БСП участва. Опитах се да напомня за позицията си още от 1990 година, че *БСП не бива да има общо с комунистите*²²¹, но без ефект. Партията на европейските социалисти приветства стремежа за създаване на нова левица²²² и ни окуражи с покана до четирите партии от името на своя председател Рудолф Шарпинг да участваме на петия конгрес на ПЕС през май 2001 година в Берлин.

---

²¹⁹ Пресата от 25 ноември 2000

²²⁰ Пресата от 26 ноември 2000

²²¹ Интервю за в. „24 часа“ от 5 декември 2000

²²² В. „Труд“ от 30 октомври 2000

2001

В първите дни на 21 век, на 7 януари, в Националния дворец на културата бе подписан меморандум за учредяване на политически съюз „Нова левица“.²²³ Четирите политически партии - БСП, БСДП, ОБТ и „Социалдемократи“ подписаха меморандум, в който се казва, че „В исторически план това е затваряне на страницата на миналото, съобразяване с поуките от нея, преодоляване на формиралите се разделителни линии в левицата у нас през изминалия ХХ век. В идеен план това е обединение на левите сили върху основата на ценностите и принципите на съвременната европейска левица и социалдемократия, консолидация на лявоцентристкото пространство в България. В политически план това е създаване на силна и трайна лявоцентристка коалиция върху основата на Конституцията, на общите ценности, принципи и приоритети за развитие на България в началото на новия век. В организационен план това е възприемане на общи вътрешнопартийни норми, междупартийни отговорности и точни механизми на взаимодействие и политически гаранции при запазване на организационната самостоятелност и идейната идентичност на отделните партии. В международен план това е постигане на пълноправно участие в структурите на европейската и световната социалдемократия и левица. Непосредствените цели на Политическия съюз „Нова левица“ са спечелването на предстоящите парламентарни избори, съставянето на широко коалиционно правителство върху социално-либерална програма за управление и спечелването на президентските избори. Дългосрочната цел е утвърждаването на Новата левица като единен политически субект, основаващ се на ценностите свобода, справедливост, солидарност.“

Не беше лесен пътят до този политически договор. Имаше моменти, когато само ние от „Социалдемократи“, искахме това да се случи. Последната среща на четворката за 2000 година бе след Коледа с наше домакинство, само с участието на лидерите. Информирах докъде сме стигнали с подготовката в България и

---

²²³ Пресата от 8 януари 2001

какво е направил Филип Боков като наш общ представител в ПЕС. Попитах всички *правим ли конкретна стъпка или оставаме на равнище добра воля за сътрудничество?* Първоначално Петър Агов и Кръстьо Петков отговориха отрицателно, но след като Георги Първанов съвсем ясно заяви, че още в началото на следващата година е готов да подпише договор, близък до нашето предложение, те промениха становището си. Решихме в кратки срокове да се дадат бележки по проекта и той да бъде подписан публично от четиримата лидери. Месеци след подписването ми се налагаше да обяснявам, че *нашите партньори от Партията на европейските социалисти чакат от десет години България да има един, а не незнаен брой субекти, които претендират да бъдат партньори на ПЕС. Когато те се ръкуват с българските делегации, хващат тендовагинит...Новата левица е предизвикателство към нравите през тези 10 години...Тя съдържа всичко това, което има западноевропейската левица, за да бъде на власт в 13 от общо 15 държави-членки. Тя е това, което няма българската левица, за да бъде на власт през 2001 година като съвременна, европейска, модерна, непоставяща под съмнение пазарната икономика и интеграцията в европейския и атлантическия свят сила.*²²⁴

Всичко щеше да бъде много добре, ако този формат беше запазен и за изборите. Но такова решение не можеше да мине през Висшия съвет на БСП. Нейното ръководство подписа споразумение с около 15 политически партии и неправителствени организации, които размиха и принизиха значението на добрия старт в началото на януари. В дискусия, организирана от списание „Социалдемокрация“ проф.д-р Петър-Емил Митев казва: „Разликата между Новата левица и голямата коалиция е съществена. Бих я изразил с едно изречение: Новата левица може да управлява, а голямата коалиция - не...Не е ясно, как могат хората да си представят, че тази 15 членна коалиция с доста разнородни съставки може да управлява страната. На базата на каква платформа, на базата на каква програма”.²²⁵ Наистина беше невъзможно да се съчетае позицията на Новата левица за членство на България в НАТО, и тъкмо обратното становище срещу членството в НАТО на антифашисткия съюз с лидер Велко Вълканов. Но никой не повдигна тези въпроси, освен нашето

---

²²⁴ Интервю за в. "Пари" от 1 юни 2001

²²⁵ Сп. „Социалдемокрация”, бр.1, февруари 2001

ръководство. За другите, очевидно, предстоящите парламентарни избори и мястото им в листите бяха по-важни от стратегическия проект. В договора за Коалиция за България беше изрично записано, че в следващия парламент ще се създаде парламентарен съюз от две парламентарни групи - едната на Нова левица, а другата на останалите партии.²²⁶ Тази договореност не беше реализирана.

Още не бяхме започвали никакви разговори за листите и за това кой къде ще се явява на изборите, когато в пресата изненадващо се появиха публикации по темата. Като се позовавах на източници от централата на БСП, вестниците²²⁷ публикуваха предполагаемите кандидати в различните избирателни райони. Бях посочен като водач на листата в Силистра. Местни активисти на БСП също бяха разпространявали тази информация. Така бях поставен в изключително деликатно положение в очите на нашата структура и тя справедливо реагира на това.²²⁸ Веднага отидох в Силистра и успях да изясня ситуацията. Оказа се, че в интригата е участвал нашият отговорник по организационните въпроси Бойко Радоев. Направеното не можеше да се върне назад, още повече, че силистренската ни организация беше една от най-активните в съпротивата си срещу методите в Евролевицата, за да приеме същите методи отново. Още на място заявих, че е изключено да се кандидатирам в Силистра, но организацията отказа да работи на изборите за Коалиция за България.

Изведнъж темата за листите се превърна в основен въпрос и остави на заден план почти всичко, за което бяхме говорили в продължение на година. Практически проектът Нова левица беше блокиран от теми, процедури и участници, които нямаха нищо общо с него. Подписаните вече споразумения се оспорваха от хора като Красимир Премянов²²⁹, които не бяха доволни от развитието на процеса. Те подклаждаха и местните структури. При мен нямаше проблеми - бях в отлични отношения с организацията на БСП в Смолян, където бях предложен за водач на листата. Но и на Дора Янкова²³⁰ се наложи да защитава номинацията във Висшия

---

²²⁶ В. „24 часа“ от 29 януари 2001

²²⁷ Пресата от 22 март 2001

²²⁸ В. „Сега“ от 24 март 2001

²²⁹ В. „Сега“ от 23 април 2001

²³⁰ Тогава председател на БСП-Смолян, сега кмет на Смолян

съвет. Тогава разбрах какво е имал предвид д-р Дертлиев, когато каза, че БСП няма коалиционна култура. И досега нейният висш ръководен орган приема окончателните решения за подреждането на листите, въпреки, че тя винаги се е явявала в коалиции. Даже само по тази причина нейните партньори не могат да бъдат друго, освен сателити. И в този пункт идеята за Нова левица се размина с практиката на Коалиция за България.²³¹

На изборите на 16 юни Коалиция за България спечели само 48 мандата.²³² Заявих: *Левицата загуби тези избори не защото се променя, а защото хората недостатъчно усетиха тази промяна. Не можах да я разпознаят. За което сме виновни и ние, левите сили и лидери. Не можахме със своята алтернатива да достигнем до избирателите... Акцентът бе поставен върху голямата коалиция, а не върху Новата левица.*²³³ Лошият изборен резултат трябваше да отрезви ръководствата на партиите за по-радикални действия в посока на промяната, но това не стана. Поради голямата настойчивост, която проявихме от „Социалдемократи“ имаше някакво раздвижване, даже се направиха и изявления за политическо и организационно обединение на четирите партии.²³⁴ Но и това се оказа само думи. Оставаше ни да се определим по отношение на новото правителство. Изразих своето мнение: *Мисля, че след като загубихме изборите, трябва да проявим политическо мъжество и искрено да подкрепим сегашното управление.*²³⁵ Острите критики на левицата към управлението на Иван Костов и добрите управленски идеи можеха да се „качат“ на вълната на доверие, което обществото даде на новото политическо формирование НДСВ, защото Коалиция за България беше опозиция в предишния мандат и също се бореше за промяна. Но за това се изискваше голямо политическо майсторство.

В края на януари бях поканен във Враня от Симеон Сакскобургготски.²³⁶ Това беше първата ми среща с човека, който много пъти беше споменаван като политическа възможност за България, но сега вече бе решил да се намеси. Запознах го с

---

²³¹ Интервю за в. „Сега“ от 5 април 2001

²³² Резултатите са: НДСВ – 120 мандата, ОДС – 51, КБ – 48, ДПС – 21

²³³ Статия за в. „Труд“ от 30 юни 2001

²³⁴ В. „Труд“ от 3 юли 2001

²³⁵ Диалог с читателите на в. „Сега“ от 4-5 август 2001

²³⁶ Пресата от 30 и 31 януари 2001

нашите намерения за изборите и за създаване на силна социалдемократическа формация. В разговора подчертах, че неговото включване в българската политика може съществено да допринесе за необходимата промяна. Няколко месеца по-късно, преди парламентарните избори, бях напълно убеден, че НДСВ ще отнеме властта от СДС.²³⁷ В речта си в парламента по повод избирането на правителството на Симеон Сакскобургготски казах: *Вие добре разбирате, че върху вашия кабинет лягат два огромни товара. Първият са безпрецедентните обществени очаквания, разочарованието на много българи...Вторият е тежкото наследство на прехода...Работата на кабинета и на мнозинството до голяма степен ще определят успеха, крайният изход от този мандат. Ще има да се ринат авгиеви обори. Ще трябва да се измие срамът на нашето поколение, което изпрати до кофите за боклук своите родители...Ще трябва да се премахне принудата хората да продават къщите си, за да платят операция в болница. Ще трябва да се върнат младите не само като депутати и министри, а защото в България ще се живее по-добре. Ще трябва да впишем България в този съвременен свят, защото истина е, че в недостатъчна степен ние разбираме този свят и той не ни разбира достатъчно добре...Може би това е началото на новото време.*²³⁸

Моето становище бе, че диалогът с управляващата коалиция би следвало да се развива равномерно и в двата ѝ компонента. Но на хардлайнерите в БСП им липсваше враг. Те не можеха да излязат извън елементарната схема управляващи - опозиция, още повече, че Симеон Сакскобургготски и неговият екип беше отдалечен от тях не само политически, но и културно. Много по-привлекателна за тези хора беше философията на „обръчите“ на Ахмед Доган. Така постепенно ДПС започна да навлиза в неясни, но все по-близки отношения с БСП, за да се превърне в неин единствен партньор. В този процес проектът Нова левица бе унищожен, но това стана видно едва през 2005 година. За 2001-ва актуалният въпрос бяха президентските избори.

Дойде време да се определи кандидат-президентската двойка и Георги Първанов ме покани на разговор в едно кафене на

---

²³⁷ Интервю за в. „Стандарт“ от 12 юни 2001

²³⁸ Стенограма от първо извънредно заседание на 39 Народно събрание от 24 юли 2001

Руски паметник. Сподели, че има намерение да се кандидатира. Уверих го, че може да разчита на моята лична и на движението подкрепа, но откровено му казах мнението си, че няма шансове да спечели. Изразих опасения, че при загуба на президентските избори ретроградните сили в БСП ще вземат връх, ще ликвидират всичко постигнато с толкова усилия и ще му „отрежат“ главата. Впечатли ме неговият отговор, че даже и да постъпи като своите предшественици и да хвърли в изборите някой друг, пак ще му поискат главата - в такава ситуация лидерът е длъжен да поеме отговорността и да се включи лично в битката. Оказа се абсолютно прав. Това, което всички мислеха за невъзможно, се случи. Георги Първанов стана президент с една силна кампания, напълно мажоритарно и въпреки новата политическа тенденция, която само преди няколко месеца беше довела НДСВ почти до абсолютно мнозинство.

Председателското място в БСП остана свободно с много въпросителни дали Новата левица ще продължи да се развива. Нямах съмнения, че *за бъдещето на левицата е от огромно значение кой ще е новият лидер на БСП.*²³⁹ Поканихме четирите партии да се съберем една година след учредяването на 7 януари и да започнем работа по единен документ, както бяхме решили.²⁴⁰ Преди това почти цялото ръководство на „Социалдемократи“ се срещнахме с новия председател на БСП Сергей Станишев. От всички възможни наследници на Първанов, той бе най-близо до проекта и би следвало да се очаква да го подкрепи. Изглеждаше ентузиазирани и сам предложи да се видим отново. На втората среща закъсня повече от час - беше на обяд с Ахмед Доган - и вече не бе толкова ентузиазирани.

На 11 септември целият свят бе разтърсен от атентатите в САЩ. Малко е да се каже, че събитието остави дълбока следа в отношенията между държавите и между хората. То промени света, в който живеем. А България си остана някак същата... В края на декември агенция „Медиана“ публикува данните от обичайното си изследване за рейтинга на политиците. Продължавах да съм в първата двойсетица, но това не е интересно. Интересна е следната бележка: „Някои социологически агенции - Националният център

---

²³⁹ В. „Сега“ от 10 декември 2001

²⁴⁰ В. „Труд“ от 17 декември 2001

за изучаване на общественото мнение и „Алфа Рисърч” - констатира, че начело на рейтинга на политиците излиза главният секретар на МВР Бойко Борисов. В изследването, което „Труд” публикува, името на г-н Борисов не фигурира, тъй като длъжността, която той заема, няма политически характер.”²⁴¹

---

²⁴¹ В. „Труд” от 28 декември 2001

2002

През тази година нямаше избори. Две бяха основните теми - отношението към управлението на НДСВ и съдбата на Новата левица.

*Ако човек е истински демократ, трябва да уважава волята на хората. Това не е нашето правителство, но това е българското правителство, сиреч, всеки умен политик трябва да е заинтересован то да успее.*²⁴² С такова разбиране предложих левицата да установи отношението си към управляващите. Но в продължение на почти цяла година БСП остана разкрячена между съгласието на Висшия съвет двама нейни кметове да станат министри²⁴³ и опозиционното говорене. При нас, в „Социалдемократи“, нямаше такава шизофренична ситуация и ние се опитахме да предложим на новите управляващи разработените управленски идеи. През януари представихме на министъра на образованието²⁴⁴ проучване на Социалдемократическия институт.²⁴⁵ Изследването засягаше проблеми на средното образование - осигуреността с учебници от първи до осми клас, а също така с компютри; отпадането на близо сто хиляди деца от училище всяка година. Оказа се, че министъра има съвсем различна официална информация за състоянието по тези въпроси. Също през януари внесохме проект за решение на Народното събрание, който изискваше от правителството всяка година да внася доклад, в който да посочва основните приоритети на държавната политика за младежта, извършеното през годината и предвидените действия за следващата година. Позовахме се на практиката на Бундестага и други европейски парламенти. Осъществихме активно лобирание във всички парламентарни групи и най-вече в групата на НДСВ. След бурни обсъждания в комисиите предложението бе прието в пленарна зала, макар и с няколко гласа. Благодарение на това вече седем години правителствата докладват за състоянието на младежките

---

²⁴² В. „Новинар“ от 2 януари 2002

²⁴³ Димитър Калчев, тогава кмет на Русе и Костадин Паскалев, тогава кмет на Благоевград

²⁴⁴ Владимир Атанасов

²⁴⁵ В. „Сега“, в. „Новинар“, в. „Република“ от 14 януари 2002

проблеми и парламентът приема решения по тези доклади.²⁴⁶ През февруари предложихме поправки в Закона за местните данъци и такси, свързани с диференцирано заплащане на таксата за смет.²⁴⁷ През април по моя покана в България гостува легендарният италиански антимафиот Антонио Ди Пиетро.²⁴⁸ Целта на посещението бе българските министри и лидери на политически партии, с които гостът ни се среща, да се запознаят с операцията „Чисти ръце”, проведена с голям успех в Италия. Антонио Ди Пиетро посети България още веднъж в началото на юни за да представи доклад на конференция, посветена на борбата с корупцията.²⁴⁹ Той взе участие в тържествата на Околчица и се среща с главния секретар на МВР Бойко Борисов. Бяхме събрали доста идеи за борба с политическата корупция и това ни мотивира да напишем и предложим нов закон за политическите партии. Проектът предизвика негативни реакции от всички, които бяха заинтересовани от запазване на статуквото. Идеите ни за граждански контрол върху властта бяха представени чрез разработка на експерти от нашия граждански съвет, свързана с високите цени на електроенергията. Те формулираха осем въпроса към министъра на енергетиката²⁵⁰, които му връчихме заедно с председателя на Гражданския съвет на движението Андрей Бунджулов.²⁵¹ Министърът прие да отговори на въпросите публично и след срещата с гражданите каза, че е излязъл с мокра риза, за разлика от петъчния парламентарен контрол. През август разпространихме свое становище за приватизацията на БТК, в което настояхме процедурата да се отложи с две години, съпроводено с експертиза, че моментът сега е най-лош за привличане на стратегически инвеститори и това предполага получаване на ниска цена за телекома.²⁵² Всички тези опити - успешни или не - очертаха идентичността на „Социалдемократи”, но не успяха да решат въпроса с отношението на цялата левица към управлението. То си остана неясно и противоречиво.²⁵³ Това ни даде пълна свобода да изразяваме партийните си становища и

---

²⁴⁶ „Държавен вестник”, брой 38 от 2002

²⁴⁷ В. „Труд” и в. „Новинар” от 8 февруари 2002

²⁴⁸ В. „Дума” от 2 и 3 април, в. „Труд” от 3 април 2002

²⁴⁹ Пресата от 2 и 3 юни 2002

²⁵⁰ Милко Ковачев

²⁵¹ Пресата от 8 и 17 юли 2002

²⁵² В. „Сега” от 9 август 2002

²⁵³ Интервю за в. „Сега” от 13 март 2002 и коментар на в. „Труд” от 15 март 2002

в края на юли от името на движението представихме свой анализ за едногодишното управление на кабинета и предложихме наесен Симеон Сакскобургготски да смени значителна част от своите министри.²⁵⁴ Като че ли хвърлихме бомба - такъв политически и медиен ефект предизвика идеята за втори кабинет. Ние целяхме тъкмо това.

Проектът Нова левица премина през обрати в отношението към него на самите партии-участнички. В началото на януари вестник „Сега“ ни покани на дебати по въпроса и публикува отговорите на четиримата лидери.²⁵⁵ Даже беглото сравнение очертава твърде съществените различия във вижданията за бъдещето на проекта. Като се има предвид какво се случи накрая, звучат комично твърдения като това на Станишев, че не е нужно БСП да сменя името си, за да се осъществи обединението и това на Петър Агов, че иска в края на 2002 година да има една голяма БСДП. Съвсем скептичен към сливането е Кръстьо Петков. С намерението да се намери общоприемливо решение, ние от „Социалдемократи“ предложихме да се използва моделът на работа на Европейската комисия, в която всяка държава - членка на ЕС има свои представители, упълномощени да взимат решения по определени въпроси. Предложихме по подобен начин четирите партии да създадат съвет за координация, в който да изпратят свой човек с право да гласува решения, без да е необходимо централите да ги препотвърждават. Тези идеи бяха обсъдени на поредната сбирка, но резултатът бе скромнен - създадох се четири съвместни работни групи за подготовка на обща платформа. БСП обаче получи много важната за нея подкрепа за член на Социалистическия интернационал.²⁵⁶ Велислава Дърева в интервю с мен успя да излезе от вече установилите се клишета, с които се питаше за Новата левица и ме предразположи към откровения: *Съзнавам, че успехът на проекта ще ме изпрати в политическа пенсия. Не провалът. Ако Новата левица се провали, има място за всеки от нас, защото ще има причини да отстояваме своите идеи вън от проекта...Ако нещо няма да позволя, това е ние да излъжем за пореден път хората. Понеже съм отказвал да участвам в организирани лъжи. Отказвал съм два пъти - на*

---

²⁵⁴ Пресата от 25 юли 2002, интервю за в. „Новинар“ от 27 юли 2002

²⁵⁵ В. „Сега“ от 11 януари 2002

²⁵⁶ В. „Дума“ от 14 януари 2002

*Виденов и на Томов...Страхувам се апетитът за власт в БСП да не удави стремежите към новото.*²⁵⁷

През февруари втората конференция на Политическо движение „Социалдемократи“ ме преизбра за свой лидер и на нея отново поискахме от БСП по-ясно отношение към управляващите²⁵⁸ и към общия ни проект. Тази наша настойчивост успя да постигне поне публично ангажиране на лидерите да не отлагат повече произнасянето си по тези въпроси.²⁵⁹ Разминахме се много сериозно по повод на частичните избори в Русе и Благоевград²⁶⁰, които левицата загуби заради напълно сгрешен подбор на кандидатите. Скандалът стресна ръководството на БСП и това предизвика нови срещи в четворката.²⁶¹ Като основен генератор на идеи за развитието на Нова левица ние се опитахме да вкараме и съдържание, като предложихме да бъдат разработени конкретни политики по най-важните проблеми на хората.²⁶² За разлика от националния, на международния терен усилията ни се увенчаваха с успех. През септември Нова левица получи статут на асоцииран член на ПЕС.²⁶³ Това стана след няколко мисии на ПЕС в България и по изключение само за нас, тъй като по принцип такъв статут се дава само на партии, а не на политически съюзи. Ние знаехме, че в бъдеще може да възникне проблем и когато БСП получи статута може да обърне гръб на проекта²⁶⁴, но трябваше да избираме между тази опасност и това България да бъде единствената държава без какъвто и да било статут в тази организация. За първи път през ноември във Варшава българската делегация участва не като гост, а като асоцииран член в работата на конгреса на ПЕС.²⁶⁵ И тъкмо тогава БСП се разцепи (по-точно казано - разцепиха я) за пореден път.²⁶⁶

---

²⁵⁷ Интервю за в. „Дума“ от 22 февруари 2002

²⁵⁸ В. „Труд“ и в. „Сега“ от 23 февруари, в. „Труд“ от 24 февруари и в. „Сега“, в. „Дневник“ и в. „Дума“ от 25 февруари 2002

²⁵⁹ Пресата от 27 февруари 2002

²⁶⁰ Пресата от 1 и 2 май 2002

²⁶¹ Пресата от 22 и 28 май 2002

²⁶² Интервю за в. „Пари“ от 13 юни 2002

²⁶³ Пресата от 16 септември 2002

²⁶⁴ Интервю за в. „Дневник“ от 13 септември 2002

²⁶⁵ Статия за в. „Труд“ от 8 декември 2002

²⁶⁶ В. „Сега“ от 5 октомври 2002

В края на май София беше домакин на две знаменателни събития - посещението на папа Йоан-Павел II и пролетната сесия на Парламентарната асамблея на НАТО. В своята Софийска декларация асамблеята изброи страните, с които би следвало НАТО да се разшири. Този прецедент беше постигнат благодарение на изключителната активност на нас, българските представители и с подкрепата на европейските делегации. С този документ не се взимаше решение по въпроса, но всички участници отбелязаха, че това е добър пример за възможностите на парламентарната дипломация.²⁶⁷

Дни преди Коледа България беше разтърсена от трагедията в столичната дискотека „Индиго“, при която загинаха седем деца между 10 и 14 години. Случилото се показва пълната безпомощност на държавното управление и деградацията на обществото ни. Обстоятелството, че и до днес няма наказани, е диагноза за нашата правосъдна система.

---

²⁶⁷ Интервюта за в. „Стандарт“ от 30 май и 18 ноември и в. „Новинар“ от 30 май 2002

2003

Престъпността продължаваше да вилнее и това ме провокира да кажа, че *ние сме бандитска страна с елементи на държава...в началото на прехода конфронтацията в страната беше целенасочено организирана. Тя устройваше много добре и сините и червените върхове. Тогава, в началото на 90-те започна една необявена война между българи и българи, пренесе се в институциите...Когато нямаше политическа криза, започваше икономическа и обратно.*²⁶⁸ В края на април на среща с премиера Сакскобургготски отново поставих въпроса за обновен втори кабинет и нашите основни критики към управлението: *За България най-добрият вариант е това управление да се съвземе, да се коригира и да направи поне част от това, заради което се появи на политическата сцена...Левицата трябва да дойде на власт на база на собствените си възможности, а не на база провала на това управление. Даже ние имаме изключителен интерес следващото управление, да приемем, че то е на левицата, да дойде с много по-високо доверие към способността на политиката да решава човешките проблеми.*²⁶⁹ Но и това правителство започна да прилича на всички предходни. През декември надеждата беше отстъпила на разочарованието и оценките ми бяха значително по-тежки: *Не става дума за криза на доверието, за която всички говорят, става дума за криза на представителството във властта.*²⁷⁰

През тази година основното внимание на партиите бе насочено към подготовката за местните избори. „Социалдемократи“ стартирахме на пресконференция в Бургас още през януари.²⁷¹ Настояхме Нова левица да бъде основен участник в изборите за кметове и съветници. В национален план поставих въпроса за лидерството в българската политика: *Живеем заради оцеляването, а това променя начина на мислене. И тук новите лидери на промяната трябва да имат куража, смелостта*

---

²⁶⁸ Интервю за в. „Стандарт“ от 10 март 2003

²⁶⁹ Интервю за в. „Сега“ от 7 май 2003

²⁷⁰ БНР, „Неделя 150“ от 14 декември 2003

²⁷¹ Бургаската преса от 16 януари 2003

*да надмогнат всичко, да се освободят от тази култура на бедност на мислене и да погледнат напред - към възможностите, които България ще има през тези години. Т.е. нужен е един много смел поглед на нови лидери, които да кажат честно: няма как България да бъде европейска и съвременна държава, ако в този вид бедността у нас съществува.*²⁷²

Показателно е какво се случи в левицата по повод на кризата в Ирак. На семинар на парламентарната група в Рибарица се прие позиция, която не изключва участие на България в операциите в Ирак. Тази позиция се застъпваше от Георги Пирински, Ирина Бокова и от мен. След взетото от групата становище върху Станишев бе оказан натиск от страна на Красимир Премянов и други членове на „Открит форум”, които успяват да свикат извънредно заседание на Висшия съвет и да променят на 180 градуса позицията. Станишев обяви мнението на Ирина Бокова за лично, а моите съобщения в медиите за приетата в Рибарица позиция за грешка.

Фондация „Фридрих Еберт”, съвместно с няколко български неправителствени организации, организира дискусия с четиримата лидери на Нова левица. Зададени ни бяха шест еднакви въпроса. Отговорите, обаче, не бяха еднакви. Станишев бе най-засегнат от моята теза, че левицата няма лидер.²⁷³ Освен това от „Социалдемократи” възразихме срещу прекомерното сближаване с ДПС и предпоставяната коалиция с тях.²⁷⁴

На 3 юни движение „Социалдемократи” навърши 3 години. Това събитие отбелязахме със стилно тържество в Националната галерия за чуждестранно изкуство и изпълнения на детския радиохор. Представихме своята интернет-страница, предложихме и конкретно съдържание на политиките, които ще отстояват общите ни кандидати за кметове и съветници. Нашият акцент бяха проблемите на младите хора и най-острият - наркотиците: *Сто хиляди се хранят от този бизнес, над половин милион са зависимите.*²⁷⁵ Предложихме в годишния доклад на правителството по младежките проблеми основна тема да бъде емиграцията, поради това, че петдесет хиляди предимно млади

---

²⁷² Интервю за в. „Сега” от 17 януари 2003

²⁷³ Пресата от 13 май 2003

²⁷⁴ Интервю за в. „Новинар” от 19 май 2003

²⁷⁵ Интервю за в. „Дума” от 11 юни 2003

хора всяка година напускат България.²⁷⁶ Направихме законодателно предложение за изборност на районните кметове. Опитвахме се навсякъде да изграждаме Нова левица, но отпорът бе сериозен. Затова подписахме споразумение да се явим на местните избори в два формата - на четирите партии, където има готовност, и на широки лявоцентристки коалиции.²⁷⁷ Първата възможност се реализира само на няколко места в страната, едно от които е Смолян, от където бях народен представител. Дора Янкова беше избрана за кмет като кандидат на Нова левица. Нито един от основните лидери на БСП не успя да избере кмет в своя избирателен район и не направи усилия да изгради на място Нова левица. Даже имаше открита съпротива срещу нея, например в Шумен от страна на Димитър Дъбов. На местните избори в коалиции или самостоятелно движението спечели 88 общински съветници, 7 кмета на общини и 34 кмета на населени места.

В парламента с мълчаливото съгласие на БСП се прие дискриминационна норма срещу малките партии. Въведе се правилото, че за да има статут на парламентарно представена, една партия трябва да има или своя парламентарна група, или поне десет народни представители. Така по най-безобразен начин се отне статутът на партиите, които не отговарят на тези условия, но са участвали в предизборни коалиции и съвсем легитимно са представени в парламента. Остро реагирах на тази несправедливост.²⁷⁸ Възразах и срещу опитите да бъде изкуствено възстановен двуполюсният модел.²⁷⁹ Отново избухна сблъсък в левицата по темата за разполагането на американски военни бази у нас.²⁸⁰ БСП пак зае двойствена позиция, но тя вече бе получила статут в Социалистическия интернационал и интересът ѝ към проекта Нова левица съвсем охладня.²⁸¹

През декември проведохме третата национална конференция на „Социалдемократи“. На видеозапис приветствия поднесоха Пол Нируп Расмусен²⁸² и Ян Маринус Виерсма²⁸³. Много бяха гостите и приветствията от български политици от левицата

---

²⁷⁶ В. „Труд“ от 20 юни 2003

²⁷⁷ Пресата от 31 март 2003

²⁷⁸ Интервю за в. „Сега“ от 1 август 2003

²⁷⁹ Статия за в. „Труд“ от 10 септември 2003

²⁸⁰ Интервю за bTV, „Блиц“ от 11 декември, в. „Дума“ от 12 декември 2003

²⁸¹ Интервю за в. „Труд“ от 13 декември 2003

²⁸² Тогава председател на Глобалния прогресивен форум

²⁸³ Тогава вицепрезидент на ПЕС

и центъра. Определен интерес предизвика документът „България 2010 - европейският проект на българската левица. Стратегически виждания на ПДС”. Какво искаме да кажем с този документ? Че България е в нова ситуация; че Нова левица е изправена пред предизвикателството да отрече досегашния деформиран модел на преход и да предложи нов европейски проект за управление на България; че социално-либералният модел е реално възможният български успех; че науката и технологиите, икономиката на знанието трябва да станат първостепенен приоритет и ако това се случи България може да прекрачи в бъдещето; че това не може да стане без изграждането на информационно общество и нова политика в областта на образованието, по която е необходимо да се постигне национално съгласие и консенсус между политическите сили; че не можем да влезем в Европа без да преодолеем разделението в бедността, в ресурсите, в знанието; че е крайно належаща промяна в политическата система: промяна на функциите на основните институции в държавата - Народно събрание, парламент и президент, за което безспорно е необходимо да се промени Конституцията; нова избирателна система; радикална промяна на политическата система. Конференцията прие седем резолюции и ме преизбра за председател. В едно от изявленията си подчертах: *Ние трябва да предложим европейски капитализъм, който е основан на една устойчива конструкция - хора, пазар и държава. Държавата трябва да бъде в ролята на регулатор и така да направи по-добри обществените проекти.*²⁸⁴

---

²⁸⁴ Интервю за в. „Дума” от 23 декември 2003

2004

България стана член на НАТО. На 18 март на тържествено заседание Народното събрание ратифицира Северноатлантическия договор с мнозинство от 226 гласа от общо 230 гласували. Актът на ратификация на основния учредителен документ на НАТО бе последният етап от процедурата по приемане на България за пълноправен член на алианса. Три от гласовете „против“ бяха от Коалиция за България. Макар и без значение за решението, те символично изразиха това, за което много пъти вече стана дума - двойственото, неустановеното отношение по фундаментални за бъдещето на страната въпроси.²⁸⁵ Отсъстваше яснота в позицията и по други проблеми, както и по подготовката за следващите парламентарни избори.²⁸⁶

А парламентарното мнозинство започна да се рони. Вътрешните противоречия в групата на НДСВ преминаваха в отделяне от нея, образуваха се нови парламентарни групи. Още през декември бяхме избрали Марианна Асенова²⁸⁷ за член на националното ни ръководство и сега бе подходящия момент тя да се присъедини към парламентарната група на левицата.²⁸⁸ По този начин „Социалдемократи“ увеличихме своето представителство в парламента на трима души. Предложихме няколко антикорупционни инициативи. Във връзка със скандала за това, че БСП е била финансирана от режима на Саддам Хюсеин, предложих всички партии от последните три парламента да бъдат разследвани за своето финансиране.²⁸⁹ Призовах *ръководството на БСП да се разграничи от „фенклуба на Саддам“*.²⁹⁰ На принципа „гузен негонен бяга“ това предизвика истерична реакция на един от най-ретроградните социалисти Захари Захариев, който изсипа куп лъжи срещу мен.²⁹¹ Неговите и на „Открит форум“ нападки, фундаменталните различия с някои влиятелни среди на левицата

---

²⁸⁵ Статия за в. „Пари“ от 19 март 2004

²⁸⁶ В. „Пари“ от 27 януари, в. „Кеш“ от 30 януари 2004

²⁸⁷ Тогава депутат от Национален идеал за единство

²⁸⁸ Пресата от 29 януари 2004

²⁸⁹ Пресата от 6 февруари 2004

²⁹⁰ Интервю за в. „Новинар“ от 11 февруари 2004

²⁹¹ В. „Труд“ от 10 февруари и моят отговор във в. „Труд“ от 11 февруари 2004

за ориентацията на страната, ми дадох повод отново да поставя въпроса Нова левица, а не Коалиция за България да се яви на парламентарните избори през следващата година.²⁹²

Друга наша антикорупционна инициатива бе свързана с европейските фондове. Марианна Асенова бе направила проучване в своя избирателен район - Перник и ни предложи да инициираме предложение за създаване на анкетна комисия, която да разследва неусвоени средства по програмите ФАР и ИСПА на Министерството на регионалното развитие и на министъра Валентин Церовски. Ставаше дума за 38,5 милиона евро за периода 2001-2003 година.²⁹³ Въпросът бе сериозен и аз съгласувах нашето действие със Станишев по време на първомайския празник преди заминаването му за САЩ. Когато започнахме да събираме подписите обаче, от БСП дадоха „заден ход“. Доста притеснен, Любен Корнезов ми съобщи, че „някои другари“ били против създаването на тази комисия, многократно ме попита дали наистина съм съгласувал със Станишев. *Обади му се в Америка* - отговорих и напуснах кабинета. Събрахме 35 подписа и внесохме предложението. Не вярвах, че ще бъде прието, но ДПС имаше интерес от свалянето на скандалния министър и се надяваше да постави свой на негово място. Това направи възможно не само съставянето на комисията с председател Ремзи Осман, но и приемането на доклад, след който във всяка друга цивилизована държава биха изхвърлили министъра. Не и у нас. Важното бе, че ние осветихме злоупотребата с европейски пари - проблем, който през следващите години неизменно щеше да присъства в оценките за България и заради който щяха да падат правителства.

Нова левица започна да се разпада. Тя вече не бе нужна на БСП за международна легитимация. Но крайно неизгодно за нея би било да изчезне като образувание тъкмо преди парламентарните избори, където социалистите искаха да се представят като проевропейски и социалдемократически ориентирани. Затова на мястото на напусналия Кръстьо Петков беше приет послушният Александър Радославов²⁹⁴, а от двете части на разцепилата се БСДП остана по-приемливата за БСП - на

---

²⁹² Статия за в. „Сега“ от 4 март 2004

²⁹³ Пресата от 6 май 2004

²⁹⁴ Председател на Движение за социален хуманизъм

Георги Анастасов²⁹⁵. От Позитано организирахме разцеплението и на земеделците и си осигурихме още един послушен „лидер“ в лицето на Спас Панчев. Така единствените със собствена позиция и тежест в обществото останахме „Социалдемократи“. И продължихме да се борим за Нова левица. През юли подписахме меморандум за общо участие в парламентарните избори и за съставяне на съвместни управленски екипи след спечелване на парламентарния вот.²⁹⁶ Ако са верни изчисленията на вестник „24 часа“ за тежестта на всяка една от партиите²⁹⁷, то претенциите на „Социалдемократи“ са били напълно основателни. Не случайно перспективата на нашето движение бе обект на коментари и анализи²⁹⁸. За разлика от другите, не чакахме „големият брат“ да каже какво да правим и си казахме мнението по важните въпроси: *Нужна ни е не просто победа, а успешно управление.*²⁹⁹ *...Прибързано е да се шият министерски костюми.*³⁰⁰ Продължавахме да лансираме политически и законодателни инициативи. Предложихме да се правят отчисления от хазартните игри, тотото и лотарията, които да формират специален фонд за подпомагане на студенти и млади специалисти.³⁰¹ Предложихме при промени в Конституцията в нея да се запише, че всеки има право на достъп до интернет.³⁰² Проявявах особена чувствителност по тези въпроси: *България изостава от всички страни-членки и кандидатки за членство в ЕС по въпроса за информационното общество като цяло и в частност за електронното правителство.*³⁰³ *...Деветстотин хиляди българи не знаят какво е интернет и питат дали това е нова програма по телевизията. Живеем в информационно гето.*³⁰⁴ Не престанахме да фокусираме общественото внимание върху начина, по който се избират депутатите и за необходимите промени в изборното законодателство: *От Великото народно събрание насам качеството на депутатите пада.*³⁰⁵

---

²⁹⁵ Председател на партия Български социалдемократи

²⁹⁶ Пресата от 28 юли 2004

²⁹⁷ В. „24 часа“ от 29 юли 2004

²⁹⁸ В. „Политика“ от 31 юли-6 август 2004

²⁹⁹ Интервю за в. „Дума“ от 1 август 2004

³⁰⁰ Интервю за в. „Банкеръ“ от 7-13 август 2004

³⁰¹ В. „Труд“ от 13 август 2004

³⁰² Пресата от 6 ноември 2004

³⁰³ Интервю за в. „Дневник“ от 5 ноември 2004

³⁰⁴ Интервю за в. „Стандарт“ от 8 ноември 2004

³⁰⁵ Интервю за в. „Сега“ от 9 ноември 2004

По покана на Британската асоциация за Централна и Източна Европа през октомври, заедно с още шестима колеги народни представители от различни парламентарни групи, участвах в семинар на тема „Стандарти в обществения живот”. На фона на многобройните пътувания в чужбина, през които трябваше да представям и защитавам позициите на моята страна, този семинар даваше на мен и на другите участници възможността да научим нови неща, да обогатим представите си за това как работи демокрацията със специално подбрани за нас програма и лектори. Запознах ни в детайли с механизма на контрол върху властта от страна на гражданското общество. Научихме, че обществен комитет има правото да прекрати временно и даже да отстрани депутат или министър от изпълнение на функциите, ако е нарушил Етичния кодекс; че ползването на твърде ограничените в сравнение с България привилегии на властта става с лично разпореждане на министър-председателя, при това в учудващо големи подробности; и най-важното, че системата за контрол работи, както се видя през 2009 година, когато депутати в британския парламент връщаха неправомерно изразходваните от тях средства. У нас предстояха избори и това даваше възможност да бъдат предложени промени в духа на наученото от семинара. Подготвих комплект от документи - освен получените на място и тези, които ми изпратиха някои от лекторите и организациите, включени в програмата. Използвах материалите за да направя някои законодателни предложения, а година по-късно ги предадох на новото правителство. Един от участниците в семинара беше Михаил Миков³⁰⁶. Очевидно отправената към него покана е била свързана с бъдещото му политическо развитие.³⁰⁷ В дейността му обаче по никакъв начин не пролича да е научил нещо от този семинар.

В избирателния си район - Смолян, бях номиниран отново за народен представител. Позволявам си да твърдя, че това бе резултат на сериозни усилия да се решат големите проблеми на областта и съпричастност към дребните човешки проблеми. Но по-важно е какво другите мислеха за мен.³⁰⁸

---

³⁰⁶ Тогава депутат от БСП

³⁰⁷ В 40-то Народно събрание той беше избран за председател на парламентарната група, а после и за министър на вътрешните работи.

³⁰⁸ В. „Родопи вест” от 24-28 декември 2004

2005

Годината започна с телевизионен „дуел“ между мен и лидера на Комунистическата партия Александър Паунов за конфликта в Ирак, след месец с лидера на „Открит форум“ в БСП Красимир Премянов за това какво трябва да бъде управлението на левицата и пак с Паунов в края на юни за това какво трябва да бъде правителството.³⁰⁹ Изобщо на мен се падна ролята на опонент на хардлайнерите, уж модерното ръководство на БСП не влизаше в полемика с тях.

От средата на предходната година по идея на Политическо движение „Социалдемократи“ по нов начин бе започнала съдържателната подготовка за парламентарните избори, която трябваше да приключи през пролетта с изработването на обща управленска програма. Дискусиите се провеждаха в рамките на гражданския форум „Нова левица“, като подготовката на всяка дискуссия се координираше от Андрей Бунджулов от наша страна и Румен Овчаров от страна на БСП. Дискусиите се провеждаха като правило в зала 10 на НДК, а някои от тях в страната. Всяка една бе посветена на конкретен проблем и завършваше с предложения какво и как да се промени. Успяхме да привлечем много добри специалисти, някои от които нямаха нищо общо с левицата и дотогава бяха извън сферата на нейното полезрение. Такъв бе случаят с фондация „Електронно здравеопазване“, в сътрудничество с която подготвихме дискуссията за информационното общество.³¹⁰ Този подход ни позволи да разработим сериозни и проверени виждания за управлението на страната в условията на очаквано членство в ЕС от 1 януари 2007 година. Познавам достатъчно политическия живот в България, за да твърдя, че няма друга толкова сериозна подготовка за управление, каквато ние извършихме в продължение на една година в рамките на гражданския форум „Нова левица“. Освен това Институтът за икономика и международни отношения разработи по наша поръчка управленска програма, озаглавена

---

³⁰⁹ Интервюта за bTV, „Тази сутрин“ от 14 януари, 21 февруари и 28 юни 2005

³¹⁰ В. „Труд“ от 14 март 2005

„България в Обединена Европа“ в обем от 360 страници.³¹¹ Тази програма в много голяма степен изразяваше вижданията на „Социалдемократи“ за социално-либералния модел, тъй като много наши кадри бяха ангажирани в нейното разработване. Тя беше връчена на председателя на ПЕС Пол Нируп Расмусен при неговото посещение в София. От него и от много български специалисти получихме най-добри отзиви за програмата. В една от речите си в парламента погледнах оптимистично на политическото бъдеще: *Представям си в следващия парламент може би едно мнозинство от около 180 гласа... в този социално-либерален модел. Това е стабилност, това е възможност за много хора, това е сила срещу корупцията, срещу престъпността. И задавам въпроса: кой политик отляво, отляво и от центъра ще се противопостави на тази възможност за България?*³¹² Прогнозата ми се сбъдна, но само по отношение на мнозинството, не и на неговото поведение.

Даже в лявата коалиция нямаше истинска консолидация около програмата. Нашата активност събуди ревност и несъгласия от отделни партии в Коалиция за България, и най-вече от среди в БСП. Не гледаха какво се казва, а кой го казва, отхвърляха, без да предлагат алтернатива. За да достигнем до някакви общи позиции, в началото на годината ние систематизирахме основните си управленски виждания в кратък документ, озаглавен „Принципи на управление на левицата“.³¹³ Наред с другото, поискахме в предизборните ангажименти на левицата да залегнат и принципите на т.нар. good governance (добро управление). Това са принципи, залегнали в работата на повечето европейски институции - визия, консенсусна ориентация, равнопоставеност и социален диалог, социална ангажираност; ефективност; върховенство на закона; граждански контрол, отчетност и прозрачност; съгласуваност, предвидимост, способност за навременни действия, ефективно противопоставяне на корупцията.³¹⁴

Петър Дертлиев казваше, че трябва да управляваме с ума и таланта на целия народ. Няма партия в България, която може да претендира, че има кадрови ресурси да осигури европейска

---

³¹¹ В. „Пари“ от 8 април 2005

³¹² Стенограма от 451-то заседание на 39-то Народно събрание от 10 февруари 2005

³¹³ Интервюта за БНТ, „Денят започва“ от 28 януари и 15 март 2005

³¹⁴ Интервю за Инфордио, „Инфотема“ от 14 март 2005

програма. Който и да дойде на власт, трябва да забрави за партизанските си маниери на работа и да събере всичко читаво.³¹⁵ Този начин на мислене, обаче, е чужд на хората с манталитета „власт с кръв се взима и с кръв се дава“. И те не закъснях да се обадят. Тъй като не бяха в състояние да спорят за политика, хардлайнерите насочиха атаките си срещу мен по повод на моето и на представители на движението участие в листите. Отговорих на тези нападки спокойно³¹⁶, но те включиха „тежката артилерия“ Татяна Дончева³¹⁷. Сигурен съм, че днес тя не би изрекла небивалиците по мой адрес, които тогава ѝ сложиха в устата, за да я използват срещу мен. Но тогава не се подбирах средства, за да се осуети всяка възможност да се чуе друго мнение, друга идея, да се лансират други хора, освен затворените зад дебелия стени на „Позитания“. Истинският спор беше за политиката, но много по-удобната атака срещу нас бяха листите. Елементарната схема, която бе използвана и преди, бе следната: „местните структури не щат спуснати отгоре парашутисти“.³¹⁸ Спекулациите в пресата, свързани с възможното бъдещо правителство, също увеличиха напрежението.³¹⁹

Никога отношенията ми с БСП не са били спокойни, но тези дни бяха инфарктни. Най-същественният проблем бе политиката. Положихме огромен труд да разработим модерни виждания. Привлякохме кадърни хора, които по принцип нямат симпатии към левицата, написахме стотици страници предложения за добро управление. И изведнъж всичко това се пренебрегна и в последната „права“ преди изборите започна да се пише платформа по най-традиционния начин, като се оряза всичко, което не се харесваше на вече съвсем малката редакционна група от хора само на БСП. Малцина биха повярвали, че този проблем може да бъде основен в спора между нас, но това е самата истина. Тя трудно може да бъде доказана, защото и аз и моите колеги бяхме достатъчно разумни да не придадем публичност на тези спорове преди изборите - нямаше да постигнем нищо.

---

³¹⁵ Интервю за в. „Пари“ от 28 февруари 2005

³¹⁶ Интервюта за в. „Новинар“ от 22 март, за сайта „Vseki den“ от 21 март и за НоваТВ, „Коритаров Live“ от 23 март 2005

³¹⁷ В. „Труд“ от 23 март 2005

³¹⁸ В. „168 часа“ от 25-31 март, в. „Политика“ от 26 февруари – 2 март, в. „Труд“ от 1,13,26 и 27 март, в. „24 часа“ от 27 март 2005 и много публикации в регионалната преса

³¹⁹ В. „168 часа“ от 1-7 април, в. „24 часа“ от 5 април 2005

Вторият проблем бяха листите. И там всички предварителни договорености бяха грубо погазени. Номинациите бяха направени при строго регламентирани вътрешни процедури и при схема четири избираеми места и две вероятни, която Румен Петков лично потвърди пред нашия Национален съвет. Ивайло Калфин отдавна беше деполитизиран, предложих движението да издигне неговата кандидатура за депутат, но той изрично не пожела това. По-късно Сергей Станишев с огромна настойчивост постигна неговото съгласие да се кандидатира в Русе, където БСП и лично Станишев бяха претърпели серия от изборни загуби. Всички номинирани бяха хора от „Социалдемократи“ и това кой ще бъде на избираемо място бе наш въпрос. На срещата, наречена преговори, ни бяха направени поименни предложения за конкретни места, които на всичко отгоре се разминаваха с нашите номинации. Заявих на Станишев, че няма да му позволя да скара Ивайло Калфин с движението, а мен с варненската ни организация и цялата ни делегация напусна. На следващия ден той се обади да се извини, предложи ново обсъждане на нашите кандидати, а на мен да бъда водач на листата в Добрич. Помоли за спешен отговор. След консултации с колегите приех, но пресцентърът на БСП веднага пусна интригата, че социалистите от Добрич не ме искат. Както винаги съм постъпвал, отидох на място и на среща с активна на социалистите разказах цялата истина по случая. Приеха ме съвсем добре, защото много от тях бяха запазили добри спомени от работата ми в предишния мандат. Но това не можеше да заличи негативите от медийната кампания срещу мен. В края на април всички партии, освен „Социалдемократи“ бяха подписали двустранни договорености с БСП. Принципът „разделяй и владей“ бе приложен в пълна степен - ние не знаехме какво бе договорено с другите, единственото, което се казваше за нас бе, че имаме прекомерни претенции.³²⁰ Бях достатъчно ясен в оценката си за ситуацията: *Опасявам се, че здравите сили могат да победят здравия разум в БСП.*³²¹

В този момент имах всички основания да не подпиша коалиционния договор. Обмислях и варианти да не се кандидатирам за народен представител, но моите колеги не се съгласиха с това. Двама от тях вече ме бяха предали -

---

³²⁰ Интервю за в. „Дума“ от 30 април 2005

³²¹ Интервю за сайта „News.BG“ от 25 март 2005

заместниците ми Бойко Радоев и Александър Александров престояваха повече на „Позитано“, отколкото в централата на движението. Донасяха всичко, което се обсъждаше при нас и бяха възнаградени за това. Надделя преценката, че бяхме вложили прекалено много в очертаващия се политически успех, за да се отказваме изведнъж от него. От самото си създаване работехме за този момент и не можехме с лека ръка да изхвърлим всичко това на бунището. В страната имаше няколко общини, където Нова левица се беше състояла още на местните избори и това правеше още по-труден отказа от проекта в решаващ за него момент. Съзнавах, че ще бъде изключително трудно да отстояваме позициите си, когато БСП е вече на власт, но изборите предстояха, както винаги със своите неизвестности. За тези, които си мислеха, че вече са ги спечелили, казах, че *левицата трябва да се държи като най-влиятелна политическа сила, а не като спечелила изборите*.³²²

На 3 юни - в разгара на кампанията „Социалдемократи“ навърши 5 години от своето създаване. Отбелязахме събитието с голям концерт в Добрич.³²³ Като водач на листата не позволих проблемите на национално ниво да се отразят негативно и заедно с другите кандидати осигурихме конструктивна атмосфера на работа. Направихме силна кампания и в район, в който левицата в предишния мандат нямаше нито един депутат, спечелихме три места. В повечето избирателни райони „Социалдемократи“ имаха съществен принос за постигнатия от левицата успех. Общият резултат от изборите на 25 юни бе раздробен на седем парламент³²⁴ и задължителна коалиция. Политическата изненада бе „Атака“.

С откриването на работата на 40-то Народно събрание беше открита и нова кампания срещу мен, този път като председател на движението.³²⁵ Докато пресата ме обсъждаше за министър³²⁶ организационният отдел на „Позитано“ заедно със своите хора при нас се опитваше да осуети провеждането на четвъртата ни национална конференция. Тя беше насрочена веднага след парламентарните избори, на 16 юли. Знаеха, че нямат никакви

---

³²² Интервюта за bTV, „Тази сутрин“ от 16 май и в „Черноморие“ от 10 май 2005

³²³ В. „Нова Добруджанска трибуна“ от 2, 3-5 и 6 юни и в. „Добруджанска трибуна“ от 6 юни 2005

³²⁴ Резултатите са: Коалиция за България - 82 мандата, НДСВ - 53, ДПС - 34, Атака - 21, ОДС - 20, ДСБ - 17, БНС - 13

³²⁵ В. „Труд“ от 14 юли 2005

³²⁶ В. „Труд“ от 17 и 18 и 24 юли 2005

шансове да ме отстранят и затова провеждаха разговори с делегатите да не идват, за да се провали кворумът, а оттам и конференцията. По това време имаше големи наводнения и част от хората не можаха да дойдат, защото си спасяваха къщите. Въпреки всичко, при отлична организация под ръководството на заместник-председателя Лъчезар Шиков, от 700 делегати 600 бяха в залата и легитимността на конференцията не можеше да се оспори. Неин гост трябваше да бъде председателят на БСП. Вместо това той изпрати Димитър Дъбов само за да провери как стоят нещата. Моите вече бивши заместници Радоев и Александров бяха надценили възможностите си и не успяха да изпълнят поръчката. След като и този опит не успя, Александров заведе дело срещу „Социалдемократи“ за нелегитимно избрано ръководство, но ние спечелихме делото.

С отвращение пиша за тези неща, но няма по-добра илюстрация за това как ръководството на БСП, вместо да използва възможностите на своя коалиционен партньор, работи за неговото унищожение. Всички приказки, че съм бил критичен към правителството на тройната коалиция, защото не съм станал министър, са пълна глупост. Беше ми пределно ясно, че както на мен, така и на много кадърни хора от движението, няма да бъде позволено да припарят до властта. Защото бяхме неудобни. Така, без шанс да покажат професионалните ни възможности, останаха моите заместници Лъчезар Шиков и Славчо Георгиев, хора от ръководството на движението като доц. Ганчо Ганчев и дори само негови привърженици като проф. Чавдар Николов. Да не говорим за десетките доказани кадри в цяла България. В предизборното споразумение беше записано, че на областно и общинско ниво ще бъдат договорени позиции в т.нар. изнесени звена на изпълнителната власт в зависимост от приноса в изборите. Даже срещи нямаше, камо ли договорености. Вярно е, че по наше предложение бе назначен областен управител на Разград, но неговото преминаване в БСП впоследствие красноречиво показва защо е станало това. А Бойко Радоев постави рекорд по обратно прескачане - на изборите беше кандидат от „Социалдемократи“, а се записа като депутат от БСП.

В дух на „висока коалиционна култура“ се развиха и събитията около собствената ми персона. Партиите от предизборната коалиция очакваха да се проведе обещаното

заседание на политическия съвет, което да обсъди предложения за позициите във властта, но това все не се случваше. По молба на лидерите на партиите се свързах със Станишев и успях да издействам да проведем заседание половин час преди това на парламентарната група. На тази среща той с нежелание спомена какво предлага за всеки от партньорите, а за някои даже не беше мислил. С други обаче, както се разбра, разговорите вече бяха проведени. На мен лично предложи да бъда наблюдател в Европейския парламент. Искаха евтино да ме купят. Отказах с аргумент, че като лидер на политическа партия не мога да си позволя да отсъствам толкова дълго от страната. Въпреки деликатните отношения с другите коалиционни партньори, те ме подкрепиха и политическият съвет единодушно взе решение да бъда предложен за председател на Комисията по европейските въпроси, но Станишев пренебрегна това решение. Обичайното високомерие на властимащата БСП се бе възвърнало. Лидерът ѝ го олицетворяваше напълно. Нищо старо не бе забравено...Особеност на политиката е (затова я наричат мръсна), че когато подобни неща се случват, обикновено не може да им противодействаш публично, защото губещият ще си ти и твоята партия. И трябва да чакаш понякога много дълго шмекерите да си платят сметката. Имаше хора в движението, които предлагаха да напуснем коалицията още тогава. Отхвърлих това предложение по споменатата причина и най-вече защото имаше много по-важни въпроси от ударите срещу нас - като например, какво правителство и каква политика ще предложи на хората левицата, след като два пъти се е проваляла в управлението.

Включих се в работата на временната комисия по европейските въпроси³²⁷, докато вървяха безплодни преговори за съставяне на кабинет. Трябва да се знае, че Станишев можеше да избегне унижението със злополучното си „избиране“ за премиер с един глас и за пет часа, като по този начин провали мандата на Коалиция за България. Спорът за отношението към НДСВ беше многократно споменаван по-горе - мислех, че БСП има колеблива позиция по този въпрос. В последните седмици преди изборите разбрах, че нещата изобщо не стоят така. Съвсем целенасочено се готвеше правителство на БСП и ДПС. На база на погрешна прогноза, според която двете партии трябваше да имат

---

³²⁷ Интервю за в. „Труд“ от 4 август 2005

мнозинство, беше разчетено и планирано всичко - зони на влияние, министри и т.н. Убеден съм, че ако това се беше случило, управлението на такава коалиция щеше да бъде още по-корумпирано, защото даже и взаимната подозрителност и контрол между партньорите нямаше да ги има. Но се оказа, че без участието на НДСВ няма да мине. В хода на преговорите непрекъснато твърдах, че *първо трябва да определим политиките, а после политиците в кабинета.*³²⁸

Подкрепихме тази коалиция, защото това беше по-малкото зло. След като бяха унищожили Нова левица, на нас, от „Социалдемократи“ ни оставаше единствено да направим възможното добрите идеи и предложения в хода на подготовката ни да бъдат реализирани. Някои от тях бяха разработени като проекти, при това, от най-компетентните хора в България, с помощта на консултанти от чужбина. Такъв беше проектът за електронно здравеопазване. *Ако се въведе такава система бихме могли всяка година да пестим по 100 милиона лева.*³²⁹ Проектът връчихме на министъра на здравеопазването³³⁰ седмица след избирането му на този пост. Многократно след това повдигаме въпроса, но обстоятелството, че нищо не се случи, красноречиво говори колко са имали намерение да изпълняват обещанията, с които се явихме на изборите. Друг чувствителен проблем бяха привилегиите на властта. Задахох въпрос на парламентарния контрол - с колко служебни коли разполага изпълнителната власт. Знаех, че автомобилите с персонални шофьори, които се ползват у нас от различни ведомства са абсолютно несъответстващи на европейската практика и на положението ни на най-бедна страна. Министърът на държавната администрация³³¹ добросъвестно се постара да ми отговори. Въпреки засекретената информация за МВР и Министерството на отбраната, се оказа, че данните надхвърлят всички очаквания. Само Министерството на земеделието имало три хиляди автомобили с персонални шофьори. Предложих драстични съкращения и парламентът да даде пример, като само неговият председател остане с персонален

---

³²⁸ Интервюта за сайта „News.BG“ от 9 юли, за bTV, „Тази сутрин“ от 14 и 20 юли и за БНТ, „Денят започва“ от 19 юли 2005

³²⁹ Интервю за bTV, „Тази сутрин“ от 18 октомври, в „Труд“ от 19 октомври 2005

³³⁰ Проф.Радослав Гайдарски

³³¹ Николай Василев

автомобил. Отзвукът в медиите беше силен³³², но не и във властта. Вместо да съкратят, купиха нови джипове и похарчиха десетки милиони за два ненужни правителствени самолета. В края на декември вестник „Банкеръ“ публикува мнението на 13 български политици за годината. Моят отговор: *Поредното огромно разочарование на хората от политиката и политиците заради това, че техните очаквания, свързани с предизборните обещания, нито се очертава да бъдат изпълнени, нито има достатъчна политическа воля, за да бъдат следвани.*³³³

Годишната конференция на Парламентарната асамблея на НАТО се състоя през ноември в Копенхаген. Като ръководител на българската делегация имах амбицията да постигнем максимум и да изберем наши представители в ръководните органи на асамблеята. От общо шест души (всички от различни политически сили) членове на делегацията присъствахме петима. Предложих на колегите си същия подход, който имахме в Съвместния парламентарен комитет: партийните различия - до летището. Направихме работеща схема според която всеки подкрепяше другия в своята комисия или политическа група. В резултат и петимата бяхме избрани в ръководствата на отделните комисии. По традиция ръководителите на делегациите участват в политическата комисия и аз бях избран, а след година преизбиран за неин заместник-председател. Някоя друга национална делегация не беше представена така добре. На среща с нас Пиер Лелуш³³⁴ възкликна: „Вие, българите превзехте асамблеята”.

---

³³² Пресата от 13 септември и 22 октомври, интервюта за БНР, „Преди всички“ от 12 септември и за НоваТВ, „Здравей, България“ от 14 септември 2005

³³³ В. „Банкеръ“ от 31 декември 2005

³³⁴ Тогава президент на Парламентарната асамблея на НАТО, сега министър по европейските въпроси на Франция

2006

*В България има индустрия за купуването на гласове...И Господ да слезе, ще загуби изборите, защото едва ли ще използва доведените до съвършенство механизми на купуване.*³³⁵ Въпреки предизборния си ангажимент да направи сериозни промени в изборното законодателство и да изостави лошите практики, новото мнозинство нямаше никакво намерение да предприеме конкретни стъпки. Това продължи през целия мандат, и както винаги, промените се внесоха в последния момент. *Този, който не изпълнява ангажиментите към своите съюзници, едва ли ще изпълни ангажиментите си и към избирателите.*³³⁶ Ревизириани бяха основни позиции от предизборната кампания - за концесията на магистрала „Тракия“, за имотите на царя, за политиката по доходите. Вече бе невъзможно и да се спори - ако преди се поддържаше поне полемика по тези въпроси, сега всичко потъваше като в пясък. Министър-председателят бе забравил, че освен партньори в тройната коалиция, има и такива в предизборната, които са работили да се спечелят изборите. Не реагираше на телефонни обаждания, не отговаряше на писма.³³⁷ Без формално да бъде закрит, Нова левица бе вече приключил политически проект: *БСП замени Нова левица с ДПС.*³³⁸

В началото на февруари, с участието на общинските председатели на движението от цялата страна, ние приехме концепция на „Социалдемократи“ за участие в местните избори през 2007 година. Но по-важното е, че с този документ очертахме нов, самостоятелен път на развитие. Констатирахме, че Нова левица съществува само на книга, че равноправният съюз е несъвместим с политическото високомерие и грубото погазване на договореностите и че на същата идейна основа е възможно и необходимо създаването на нови съюзи. Заявихме, че „Социалдемократи“ не е партия от управляващата коалиция.

---

³³⁵ Интервю за в. „Пари“ от 20 януари 2006

³³⁶ Интервю за списание „Тема“, бр. 7 от 2006

³³⁷ В. „Труд“ от 6 и интервю от 7 февруари 2006

³³⁸ Интервюта за сайта „Expres.BG“ от 1 февруари, за БНТ, „Денят започва“ и радио Дарик, „Денят“ от 6 февруари, за bTV „Тази сутрин“ от 14 февруари, за сп. „Тема“ от 18 февруари, за Инфордио, „Инфотема“ от 22 февруари и за сайта „Obshtestvo.net“ от 20 април 2006

Посочихме възможните си съюзници. Форумът бе достатъчно представителен, за да се приемат такива решения. На него присъстваха като гости лидери на социалдемократически партии и президентът на КТ „Подкрепа“ Константин Тренчев.

В края на февруари в Несебър се проведе семинар на Коалиция за България. Членът на нашето ръководство доц.Ганчо Ганчев представи аргументиран критичен анализ на фискалната и икономическата политика на правителството. Министрите Пламен Орешарски и Румен Овчаров се пошегуваха, че отдавна си спорят с него на научни конференции. Поясних, че *доцент Ганчев не представя свое научно становище, а политическа позиция на една от партиите в предизборната коалицията и аз настоявам да бъде даден сериозен отговор.*³³⁹ Такъв отговор не получихме нито ние, нито избирателите, в името на които уж беше всичко.

На 11 април навърших 50 години. Много ме зарадва присъствието на над 300 души - моето семейство, близки и приятели, съученици и учители, хора, с които съм работил през годините. Сред гостите беше президентът Георги Първанов, министър-председателят Сергей Станишев, Симеон Сакскобургготски, министри, кметове, депутати от всички „цветове“. От името на столичния кмет Бойко Борисов, който отсъстваше от София, поздравленията поднесе Йорданка Фандъкова³⁴⁰. Бях уважен и от известни личности от средите на бизнеса, неправителствените организации, изкуството и медиите.

Юбилеят съвпадна с началото на нов и труден път в политиката. Трябваше да се намерят подходи и формула за събиране на несъбираемото - социалдемократическите партии. Те бяха целенасочено разделяни и разпръснати навсякъде в политическото пространство. Нямахме фигура-обединител. След смъртта на д-р Дертлиев никой не разполагаше с достатъчен авторитет, за да застане начело. Реших да се допитам до колкото се може повече хора. Направих десетки срещи в София, но това не беше достатъчно. Винаги съм пътувал много - случвало се е в кампания за избори да изминавам десет хиляди километра за месец. Но през тази година надминах всичките си рекорди и непрекъснато обикалях страната. Бях решил да не правим

---

³³⁹ Интервюта за НоваТВ, „Коритаров Live“, от 28 февруари, за сайта „Vseki den“ от 17 март 2006

³⁴⁰ Тогава заместник кмет на Столична община

никакви сондажи в чужбина преди да се случи нещо реално в България. За да бъдем съвсем сигурни в преценките, възложихме на агенция „Скала“ да направи социологическо проучване за възможностите за политическо влияние на независима социалдемократическа формация. Основните изводи от изследването бяха, че „като цяло няма сериозни, тежки негативни настроения спрямо идеята за социалдемократия и социалдемократическите формации и лидери в България. Доколкото ги има, те са характерни за десни избиратели, които асоциират социалдемократията в България с лявото изобщо и с БСП... Социалдемократическите партии и лидери към момента са по същество маргинални. Преобладаващият тип отношение е непознаване и безразличие... Хората, които теоретично биха могли да бъдат мотивирани да гласуват за социалдемократическа формация в близко бъдеще, са около 10% от всички избиратели... Твърдата подкрепа за независима социалдемократическа формация към момента на провеждане на изследването е в границата на 0,7-0,8% от всички избиратели. Става дума за между 40 и 50 хиляди души... Периферната подкрепа е значително по-широка и може да доведе до утрояване на този вот при успешна кампания... В перспектива излизането от сянката на БСП би следвало да разшири електоралните възможности на една независима социалдемократическа формация. Общо около 350 хиляди пълнолетни български граждани едновременно са убедени, че БСП не е социалдемократическа партия и предпочитат да гласуват за социалдемократическа формация. Това са около 6% от имащите право на глас.” Данните от изследването бяха изцяло потвърдени на изборите за Европейски парламент през следващата година. А подготовката ни за тях започна още в края на март, когато предложих на д-р Тренчев да бъде кандидат на социалдемократите за европарламента. Бях стигнал до извода, че опитният синдикалист е възможната обединителна фигура.

В управлението се случваха неща, на които опозицията често пропускаше да реагира. В моя избирателен район бях организирал среща на депутатите, кметовете и ключови фигури от средите на бизнеса, посветена на европейските перспективи за развитие на Добруджа. Естествено, че за такъв район земеделието беше основният въпрос. След многократни опити с моите колеги Ясен

Пенчев и Евтим Костадинов³⁴¹ да предизвикаме корекции в политиката, която провеждаше министърът на земеделието Нихат Кабил, ние поискахме неговата оставка.³⁴² Изразих убеждението си: *Земеделието не може да е част от обръча на ДПС.*³⁴³ В мотивите за оставката бяхме посочили конкретни факти. Особено драстичен беше случаят със замяната на гори за плажна ивица в община Шабла и в другите крайморски общини. Остри критики отправих и към министъра на вътрешните работи Румен Петков: *МВР прекали с показни акции... Недопустимо е битката с престъпността да се води чрез публично лансирани внушения с презумпция за виновност, използване на специфична информация, с която разполага МВР, за политически инсинуации, изместване фокуса от истинските проблеми.*³⁴⁴ Подобни случаи в почти всички области от управлението на тройната коалиция и нейната порочна формула 8:5:3 ми дадоха основание да кажа, че *е възможен трети управленски провал на БСП след тези на Андрей Луканов и Жан Виденов.* Директно поставих под съмнение лидерските качества на Сергей Станишев.³⁴⁵ Не спестих и критики по адрес на неговата администрация: *...господин заместник-министър (на финансите), ако Вие мислите, че е възможно в България да се поддържа още формулата „улеснена администрация - затруднени хора“, то на следващите избори няма кой изобщо да излезе да гласува, за когото и да било! Мисля, че стремежът би трябвало да бъде тъкмо в обратната посока - затруднена администрация и улеснени хора!*³⁴⁶

През май дойде и първата лоша новина от Брюксел. Освен негативните оценки в доклада, България и Румъния бяха разделени, като бе подчертано изоставането на нашата страна. Ние оценихме ситуацията като тревожна, за разлика от правителството.³⁴⁷ Предложихме да се изготви конкретен план по дни със задачите, свързани с членството ни в Европейския съюз, а премиерът да отчита публично изпълнението им всяка седмица.³⁴⁸ Реакцията не закъсня - в мое отсъствие

---

³⁴¹ Тогава народни представители от БСП в 8-ми Добрички изборителен район

³⁴² В. „Труд“ и в. „Дневник“ от 16 май, в. „168 часа“ от 21–27 юли, интервюта за Инфорацио, „Инфотема“ и за сайта „Expres.BG“ от 15 май, за НоваТВ, „Здравей, България“ от 18 май 2006

³⁴³ Интервю за в. „Труд“ от 17 май 2006

³⁴⁴ В. „24 часа“ от 22 юли, интервю за НоваТВ, „Коритаров Live“ от 25 юли 2006

³⁴⁵ В. „Сега“ от 5 юни, интервю за bTV, „Тази сутрин“ от 5 юни 2006

³⁴⁶ Стенограма от 143-то заседание на 40-то Народно събрание от 20 юли 2006

³⁴⁷ Интервюта за ТВ Европа, „Тази вечер“ от 17 май и за в. „Банкеръ“ от 27 май 2006

³⁴⁸ Интервю за за БНР „Неделя 150“ от 4 юни 2006

парламентарната група дълго обсъждала поведението ми с тежки квалификации по мой адрес. Като разбрах това, в началото на следващото заседание на групата поисках думата и призовах ако има въпроси или забележки към мен да ми се кажат в очите, а не зад гърба. Никой не се обади. Моята позиция бе: *БСП дължи обяснение, а не аз...защото не изпълнява предизборните си ангажименти.*³⁴⁹

Президентът Георги Първанов реши кандидатурата му за втори мандат да бъде издигната не от БСП, а от инициативен комитет.³⁵⁰ Бях поканен и приех да бъда член на този инициативен комитет. Партиите можеха свободно да изразят отношението си към кандидата и президентът прие поканата да се срещне с нашия Национален съвет.³⁵¹ Той отговори на 35 въпроса и получи единодушната подкрепа на „Социалдемократи“. В парламента предложих интегрална бюлетина за президентските избори, но от ДПС заявиха, че „на този етап“ няма да я подкрепят: *На кой етап, уважаеми господа от ДПС? На прага на Европейския съюз, след 15 години демократична практика, кой е етапът, на който ние ще минем към цивилизован начин на гласуване? Защото безспорно прецедентът с въвеждането на интегралната бюлетина е стъпка напред. По тази логика, по която вие се опивате да ни убедите, ние трябва да се върнем към цветните бюлетини, защото те ще улеснят вашите избиратели много повече, отколкото белите...Проблемът не е в бюлетината. Проблемът е в начина на организация на гласуването. Защото всички...знаят, че начинът, по който Движението за права и свободи организира участието на избирателите си в гласуването е нищо повече от машина за гласуване. Няма никакво значение какво мисли Айше или Хасан. Важното е той да бъде закаран до урната...*³⁵² Ние бяхме подкрепили Георги Първанов за първия му мандат и имахме всички основания да го направим и за втория.³⁵³ Имахме представител в щаба, който координираше участието ни в кампанията по места, но забележимият ни принос беше анимационният клип „Играчка-плачка!“³⁵⁴ Първанов спечели

---

³⁴⁹ Интервюта за в. „24 часа“ от 17 юли и за сайта „Expres.BG“ от 26 юли 2006

³⁵⁰ В. „Труд“ от 10 юли 2006

³⁵¹ В. „Труд“, в. „24 часа“ и в. „Стандарт“ от 8 септември 2006

³⁵² Стенограма от 139-то заседание на 40-то Народно събрание от 12 юли 2006

³⁵³ Интервю за Агенция „Фокус“ от 27 септември 2006

³⁵⁴ В. „Труд“ от 14 октомври и в. „Стандарт“, в. „24 часа“ и в. „Труд“ от 17 октомври 2006

убедително. Успехът на президентските избори създаде фалшиво самочувствие в левицата, че се справя добре с управлението.

Консултациите за създаване на единна социалдемократическа формация вървяха без прекъсване. През август три политически партии - „Социалдемократи“, партия „Български социалдемократи“ с председател Георги Анастасов³⁵⁵ и „Обединена социалдемократическа алтернатива“ с председател Божидар Митев³⁵⁶ – постигнахме договореност за общ проект. По-късно се присъединиха партия „Българска социалдемократия“, които уверяваха, че ще се разделят с Александър Томов и „Нова социалдемократическа партия“ с председател Красимир Пухтев. В края на септември в НДК тези пет формации учредиха „Социалдемократически форум“, като първа стъпка на своето единодействие.³⁵⁷ Общият потенциал на петте партии се изразяваше в 324 общински съветници, 56 кметове на общини и населени места и трима депутати. Бях много предпазлив в прогнозите за бъдещето на този формат.³⁵⁸ И добре направих, защото „петорката“ не просъществува дълго. Направихме възможното - на 16 декември в хотел „Родина“ четири социалдемократически партии (без тази на Томов) създадохме Коалиция на българските социалдемократи и издигнахме кандидатурата на д-р Константин Тренчев за водач на листата за Европейския парламент.³⁵⁹ Още никой не беше представил намерения и кандидатури за първите европейски избори у нас. Отправихме и сериозни критики към бюджета за 2007 година. Заявих, че *той е далеч от приоритетите*.³⁶⁰

На 3 декември бе учредена политическа партия ГЕРБ. Бях единственият представител на левицата сред гостите. В приветствието си пред делегатите в зала 1 на НДК казах, че в лицето на новата формация виждам надежда за политически промени в България.

---

³⁵⁵ Депутат от Коалиция за България

³⁵⁶ Председател на синдиката на енергетиците към КНСБ

³⁵⁷ Пресата от 29 септември 2006

³⁵⁸ Интервюта за в. „Стандарт“ от 13 ноември, за в. „Кеш“ от 8 декември, за в. „Банкеръ“ от 9-15 декември 2006

³⁵⁹ Пресата от 17 декември 2006

³⁶⁰ Статия за сп. „Business Week“-България от 11 декември 2006

2007

От 1 януари България стана пълноправен член на Европейския съюз. Случи се точно това, за което бях мечтал - родените през 1989 година да получат с пълнолетието си европейски паспорти. Изпитвах истинска, огромна радост от тази историческа крачка на моята страна. Бях горд, че и моят личен принос е частица от националното усилие да направим възможен този момент. Единствената, която се сети да спомене това, бе Меглена Кунева³⁶¹ в речта си пред Народното събрание.

Напрегнатият дневен ред на политическата година определи високи темпове на работа от самото ѝ начало. През целия януари подготвихме вижданията си за участието ни на изборите за Европейския парламент. Създадохме политически съвет на социалдемократическите партии с по двама представители от партия и аз бях избран за негов председател. В края на месеца в парк-хотел „Москва“ проведохме национално съвещание с активистите от партиите и на и КТ „Подкрепа“, на което взехме решения как да изглежда кампанията. Моята задача беше да представя нейните политически параметри: *В Европа синдикализмът и социалдемокрацията възникват почти по едно и също време и вървят винаги ръка за ръка. Понякога толкова близко, че всъщност става дума за едно цяло в две проявления - политическо и синдикално. Този модел вие ще срещнете през 20 век в почти всички западноевропейски държави.* Освен типичните за една предизборна кампания неща, ние се опитахме да изпратим разбираеми за хората послания, да „преведем“ Европа на човешки език, да покажем качествено нов тип взаимодействие между социалдемократи и синдикати. В тази посока бе и написаният от проф. Драгомир Драганов и приет от участниците в съвещанието Манифест на българските социалдемократи.

Успяхме да съставим една силна листа от доказани и компетентни хора. Това беше гражданска листа и не само водачът, и другите в нея не се чувстваха представители на партии. В края на март към коалицията се присъедини и НДПС³⁶² с председател

---

³⁶¹ Тогава министър по европейските въпроси, после първият български еврокомисар

³⁶² Национално движение за права и свободи

Гюнер Тахир. Щабът се ръководеше от Лъчезар Шиков и работеше по 20 часа на денонощие. Поради калпавия закон нямахме нито един представител в изборните комисии. Това не ни попречи да проведем кампанията с настроение и ентузиазъм³⁶³, но резултатът не беше задоволителен. Спечелените близо 38 хиляди гласа поставяха въпроса как е възможно стохилядния синдикат да не гласува за своя лидер. Истината беше, че „Подкрепа” не подкрепи в очакваната степен Тренчев, може би от страх да не го загуби. Изводите за социалдемократите също не бяха добри. Заявените възможности от лидерите останаха без реално покритие. Практически кампанията бе изнесена организационно и финансово само от „Социалдемократи” и хората от „Подкрепа”, не в това им качество, разбира се. Имаше и сериозни удари отвън - БСП направиха няколко безуспешни опита да откажат д-р Тренчев от участие в изборите; навсякъде пречеха с възможностите на управляващи; издърпаха ушите на Георги Анастасов за своеволието и той изтегли своите участници от листата и от щаба, а веднага след изборите направи обратен завои към „Позитано”. Убеден съм, че ни откраднаха много гласове, но това подлежи на доказване. Без да сме го търсили, участието ни в евроизборите имаше интересен ефект. ГЕРБ стана първа политическа сила с 5 хиляди гласа дистанция от БСП.

Да обвиниш политик във властови амбиции е все едно да обвиниш бизнесмен, че иска да печели пари³⁶⁴ - казвам това по повод на поредните нападки от страна на БСП. Въпрос, който често ми се задава е защо продължаваме да стоим в Коалиция за България. Отговорът е пределно прост - така сме се явили на изборите, правим това, което сме обещавали и не ние, а който е променил политиката си би следвало да напусне коалицията.³⁶⁵ Съзнавам, че звучи абсурдно БСП да направи това, но всъщност именно тя е тази, която изостави най-важните си ангажименти пред избирателите. Скоро ще дойде ден, в който тя ще плати огромна цена за своя нереализиран социален проект... Обикновено онова, което става в Полша, по-късно става и в България... вижте къде стои полската левица... Социалдемократите ще продължим да формулираме и представяме политика, различна от

---

³⁶³ Интервю за сайта „Expres.BG” от 11 април 2007

³⁶⁴ Интервю за в. „24 часа” от 7 март 2007

³⁶⁵ Интервюта за сайта „Mediapool” от 5 януари, за сайта „Expres.BG” от 11 февруари 2007

сегашната.³⁶⁶ ...*Не виждам политическа воля в управляващите за справяне с корупцията по високите етажи на властта.*³⁶⁷ Все по-неприемлива става и ролята на ДПС: *ДПС категорично доминира в тройната коалиция.*³⁶⁸ Върхът на всичко обаче е фундаменталната промяна в обещаната от левицата политика на данъчно облагане. В платформата си Коалиция за България пое ангажимент да направи прогресивната скала по-справедлива и да въведе семейно подоходно облагане. Ако се налагаше някаква промяна, което е напълно възможно при коалиционно правителство, би следвало въпросът да се постави първо в Политическия съвет на Коалиция за България, после да се направи дискусия с мнението на всяка една от партиите и тогава да се възприеме становище, което да ограничи параметрите на решението на самата тройна коалиция. Нищо такова обаче не се случи. Станишев изчака парламентарната ваканция и в началото на август събра някакви хора от управляващите в Евксиноград. Те взимат решение да се въведе плосък данък от десет процента без необлагаем минимум. Практически това означаваше да се ощетят всички български граждани с доход под 480 лева месечно. Единствената партия - подчертавам това - която събра своето ръководство в средата на август и реагира на това решение бяхме „Социалдемократи“. Представихме на пресконференция много аргументирано възражение и това беше широко отразено в медиите.³⁶⁹ В дискусията по този въпрос през ноември в Народното събрание, след като подробно аргументирах нашата позиция, заявих: *Тази радикална реформа...няма политическа легитимност...избирателите не са гласували за този тип данъчно облагане...Няма да подкрепя този законопроект...Ние би следвало да се замислим...също как се вземат решенията у нас и каква е ролята на парламента... Кой друг, ако не парламентаристите, би трябвало да пренесат очакванията на обществото при вземането на решенията и да коригират намеренията на правителството, ако те не съответстват на тези очаквания?*³⁷⁰

На пресконференцията през август заявих също, че очаквам най-манипулираните избори до момента. Имах предвид

---

³⁶⁶ Интервю за в. „Монитор“ от 6 юни 2007

³⁶⁷ Интервю за Агенция „Cross“ от 27 юни 2007

³⁶⁸ Интервюта за Инфордио от 20 февруари, за списание „Тема“, бр.31 и за сайта „Expres.BG“ от 17 юли 2007

³⁶⁹ Пресата от 15 август, интервю за БНР, „Преди всички“ от 14 август 2007

³⁷⁰ Стенограма от 308-то заседание на 40-то Народно събрание от 22 ноември 2007

безобразните промени в закона за местните избори, които бяха приети буквално в последния ден на парламентарната сесия. Тъй като групата на НДСВ отказа да подкрепи договорките между ДПС и БСП, много гласувания бяха „на кантар” и с моя глас се взеха важни решения. Ръководството на групата приложи драконовски мерки за да осигури монолитно гласуване, позволиха си даже да ми изваждат картата от пулта. Заплашваха ме с какво ли не, макар, че добре съзнавах, че няма с какво да ме уплашат. Най-драматично се развиха споровете около нормите, ограничаващи изборния туризъм. Две от предложенията не бяха приети, но именно с моя глас, единствен от гласовете на левицата „за” мина предложението на НДСВ. При това на две гласувания. Лютфи Местан³⁷¹ изпадна в истерия и си позволи от парламентарната трибуна да нахока коалиционните си партньори. Георги Пирински³⁷² обяви почивка след която бяха събрани всички карти, зад които нямаше депутати. Тъй като нямаше никаква процедурна възможност да бъдат променени вече гласуваните текстове, отпаднаха текстовете от преходните и заключителните разпоредби, които обяснявах понятията от закона. По този начин парламентът произведе може би най-калпавия избирателен закон и остави Централната избирателна комисия да законодателства. В нея тройната коалиция имаше стабилно мнозинство.

В кампанията за местните избори, проведени в два тура на 28 октомври и 3 ноември, поставих нови лични рекорди на посетени градове и села. Този път бях организирал маршрутите по-рационално и почти не се прибирах в София. Препоръката на Политическия съвет на социалдемократическите партии да се явим заедно на изборите беше последвана от много организации и те спечелиха. Други, като Варна, загубиха. Там именно нашата организация провали възможността социалдемократите да имат двама или трима съветника, а кандидатът ни за кмет направи абсолютно неадекватна кампания, като се опитваше да обясни, че Варна е най-мръсният и грозният град в България. Несравнимо повече бяха успешните участия. В същата Варна нашият кандидат Добромир Джиков спечели кметското място в район „Владислав Варненчик” с много модерна и атрактивна кампания, възприела повечето от препоръките на националния предизборен център,

---

³⁷¹ Заместник-председател на парламентарната група на ДПС

³⁷² Тогава председател на Народното събрание

отново оглавяван от Лъчезар Шиков. Ние потвърдихме успеха си с преизбиране на кметовете в общините Поморие, Чирпан, Ковачевци, Силистра (вече в по-широка коалиция). Общият ни резултат бе по-добър, отколкото на предишните местни избори, защото тогава половината от съветническите места бяха спечелени в коалиция с БСП. Имахме вече доказана сериозна цена на политическия „пазар“: 88 общински съветника; 10 самостоятелно избрани общински кметове, 12 в коалиция и 35 подкрепихме; 51 кметове на населени места. И на тези избори имаше огромни манипулации, кражби и фалшификации на гласове. Навсякъде, където изборният резултат беше оспорен, се разкриха несъответствия между записаното в протоколите и съдържанието на чувалите с бюлетини. В община Сандански вместо 234 гласа за „Социалдемократи“ в протокола на една от секциите бяха записани 34, да не говорим за огромното количество недействителни бюлетини за движението в цялата страна. От страна на БСП беше оспорен изборът на кмета на Чирпан Васил Донов. Един от членовете на изборната комисия заявил публично, че не е подписал протокола, защото техният кандидат не е избран. Върховният административен съд реши спора в полза на Донов. Местните избори бяха ключов момент - никой не можеше да отрече присъствието ни на политическата сцена. Това не решаваше обаче въпроса за влизането ни в парламента.

Предстоеше гласуването на бюджета за 2008 година. Освен категоричното ни несъгласие с въвеждането на плоския данък, имаме още много основания да не подкрепим този бюджет.³⁷³ Известно е, че гласуването на бюджета е своеобразен вот на доверие към правителството. Моят глас „против“ в парламента не застраши мнозинството, но даде ясен сигнал за същината на спора между социалдемократи и социалисти. Спорът не беше за постове, както упорито се опитваха да внушат функционерите на „Позитано“ с помощта на купени медии и услужливи журналисти. Спорът беше за политика и в този момент ние показахме как трябва да се защитават позиции. Жалко е, че българското общество не реагира, когато го ощетяват колективно. Ако това беше Гърция, например, пред парламента щеше да има

---

³⁷³ Интервю за в. „Стандарт“ от 16 ноември 2007

демонстрации с пъти повече хора, от тези, които се бяха събрали през януари 1997 година.

При такива фундаментални различия беше очевидно, че за явяване на парламентарните избори през 2009 година в рамките на Коалиция за България не може да става дума. Този въпрос щеше да реши нашата Национална конференция и на делегатите трябваше да се представи сериозно предложение. Понятно е, че този въпрос е лидерски. Имах идея в главата си, но формулата предполагаше много неизвестни. Реших, че трябва незабавно да пристъпя към отхвърлянето на тези неизвестни, за да бъда в състояние да предложа и на изпълнителното ръководство, а после и на конференцията печелившо решение. В средата на ноември се срещнах с Красимир Каракачанов,³⁷⁴ с когото се познавахме още от самото начало на демократичния преход. Тъй като ВМРО се бяха сблизили доста с ГЕРБ по време на местните избори изясних първо дали възнамеряват така да се явят и на парламентарните. Отговорът на Каракачанов не беше съвсем ясен, но на среща с Бойко Борисов по-късно получих категорични уверения, че ГЕРБ ще се явява самостоятелно на изборите. Идеята, която предложих на лидера на ВМРО бе да създадем центристка коалиция от няколко партии, които са доказали присъствие в политическия живот, но нямат шансове да преодолеят поотделно четирипроцентовата бариера. Казах му, че си представям освен „Социалдемократи“ и ВМРО да участват евентуално земеделците, Гергьовден и Новото време. Той прие и се разбрахме всеки да направи свои сондажи, след което да предложим на заинтересованите обща среща. Два дни след тази среща се видях с Емил Кошлуков³⁷⁵, а Каракачанов беше провел разговори със Стефан Личев³⁷⁶ и Петър Стоянович³⁷⁷. В края на ноември проведохме първата обща консултация, като отсъстваше само Стефан Личев - не беше в София. На среща с мен няколко дни по-късно той ми предложи настойчиво да включим във формата и БСП с председател Йордан Нихризов. Не познавах добре Нихризов и се опасявах, че практическото му отсъствие от политическия живот ще наруши принципа на приблизително

---

³⁷⁴ Председател на ВМРО

³⁷⁵ Председател на Новото време

³⁷⁶ Председател на Земеделски народен съюз

³⁷⁷ Председател на Гергьовден

еднаква тежест на партиите. Но Личев имаше и друг аргумент - той възнамеряваше да разговаря с други земеделски формации и предложи да оформим три основни компонента в евентуалната коалиция - земеделски, социалдемократически и патриотичен. Въпреки, че няхах представа кои точно земеделци биха се присъединили, принципно приех концепцията. Това направиха и останалите колеги и ние започнахме редовно да се срещаме на ротационен принцип в партийните ни офиси.

Тъй като ставаше дума за социалдемократическа партия, заедно с Божидар Митев започнахме активни разговори с БСДП. В средата на декември те взеха участие в Социалдемократическия форум, който беше посветен на проблемите на осигуряването с презентация на Йордан Христозков.³⁷⁸ Поканихме техни представители да участват, ако пожелаят, в работата на нашите ръководни органи, като за целта им изпращахме дневния ред. Уверихме ги, че са прекъснати всякакви отношения с партия „Български социалдемократи“, тъй като те бяха в съдебен спор с тази партия за името БСДП. Столичните организации на „Социалдемократи“ и „Обединена социалдемократическа алтернатива“ (ОСА) по Коледа обявиха, че се сливат в една организация. Това, разбира се, беше приветствано от централните ръководства. Така в края на годината се очертаха два процеса с неясен край - създаване на центристка коалиция на прагматична основа и пореден опит за обединение на социалдемократите.

На въпрос на Агенция „Фокус“ какво щеше да е различното сега в България, ако управляваше социалдемократическа партия, а не тройната коалиция отговарям: *Бюджетът щеше да бъде различен. Нямаше да има стачка на учителите. Данъците щяха да са съвсем различни от това, което се прие току-що, нямаше да има плосък данък. Щяхме както в цяла Европа, да имаме справедливост, която се основава на разбирането, че богатият плаща повече, а бедният - по-малко. Хората с увреждания щяха наистина да са интегрирани в обществото, а не последни на опашката за социални помощи. Учителите, учените, професорите в университетите и въобще академичната общност като цяло щяха да разберат, че България не е мащеха на науката и знанието. Информационните технологии щяха да намерят реално*

---

³⁷⁸ Тогава ръководител на НОИ

приоритетно място. Зелените въпроси също така щяха да бъдат сред първите, които да решава държавата и обществото.³⁷⁹

---

³⁷⁹ Интервю за Агенция „Фокус“ от 21 декември 2007

2008

Опозицията бе внесла вот на недоверие срещу правителството за корупцията. Нямаше какво да се възрази на мотивите. Взехме решение да подкрепим вота. От БСП ме заплашиха с изключване от групата.³⁸⁰ Направиха ми абсурдно предложение да се разгранича от собствената си партия, което отхвърлих с контрапредложението да се освободят от корумпираните в своите редици. Заявих: *Аз съм гласувал за това правителство и имам дори по-голямо право да питам управляващите защо не се получават нещата, които бяха обещани... Това е логичен завършек на една серия от опити от две години и половина насам, да кажем на управляващата тройка, че политиката, която тя провежда, се различава значително от обещанията пред избирателите.*³⁸¹ *...Най-тежкият проблем на България е политическата корупция.*³⁸² *...Общо в България за корупция се плащат два милиарда лева годишно. Толкова са бюджетите на здравеопазването и образованието... Няколко хиляди души са крайно заинтересовани корупционният модел у нас да не бъде засегнат.*³⁸³ Както всички останали вотове на недоверие, и този не застраши правителството, защото мнозинството бе стабилно. Когато се търси отговорност за едно управление, не трябва вниманието да се фокусира само върху министрите. Зад гърба им през цялото време е стояло мнозинство в парламента и отговорността на тези конкретни депутати, които са виждали безобразията, и даже са участвали в тях, е не по-малка.³⁸⁴ Смешно и тъжно беше поведението на много хора от парламентарната група на левицата след загубата на изборите през 2009 година. Те се надпреварваха да хулят Станишев и министрите, но тогава, през февруари нито един от тях не посмя дори да се обади.

---

³⁸⁰ Пресата от 21 февруари, интервюта за сайта „Vseki den” от 20 февруари, за БНТ, „Денят започва” от 21 февруари и за в. „Сега” от 25 февруари 2008

³⁸¹ Блиц-интервю за в. „Стандарт” от 21 февруари 2008

³⁸² Интервю за в. „Атака” от 22 февруари 2008

³⁸³ Интервю за в. „Сега” от 25 февруари 2008

³⁸⁴ Интервю за в. „Банкеръ” от 19 януари 2008

Почти единодушно ме изключиха от групата.³⁸⁵ Единствен проф. Георги Близнашки³⁸⁶ се е противопоставил. Като формално основание намерили някакъв член от правилника на групата. Отговорих, че член 67 от Конституцията задължава всеки народен представител да се ръководи от личната си съвест и убеждение.³⁸⁷ С цялото си нахалство предложиха „Социалдемократи“ да останат в Коалиция за България, понеже били ценен партньор. За да няма никакво съмнение, че изразената от мен позиция се разминава с тази на движението, свиках заседание на нашия Национален съвет. Само с един глас „въздържал се“ беше потвърдено гласуването за вота на недоверие и отхвърлена всяка възможност за оставане в коалицията. С това решение от 15 март Политическо движение „Социалдемократи“ официално напусна Коалиция за България.³⁸⁸ Националният съвет прие един от най-силните ни документи - обръщение към избирателите, озаглавено „Имат ли стойност политическите обещания в България?“ В него, между другото, се казва: „Оправданието на БСП с НДСВ и ДПС е крайно неуместно, защото Коалиция за България има най-много места в парламента - толкова, колкото другите две, взети заедно. Но тя остана само предизборна коалиция. Още в самото начало стана ясно, че няма политическа воля да бъдат изпълнени обещанията към избирателите. Извършени бяха редица управленски действия без политически мандат. Коалиционните партньори, които на изборите бяха показвани и използвани, сега останаха в жалката роля на безгласни сателити. Стигна се до абсурда лява коалиция да провежда крайнодясна, антисоциална, консервативна политика. Така мандатът, даден от избирателите, бе подменен и нарушен по най-драстичен начин. Никой за целият преход не си е позволявал толкова голямо отклонение от обещаната политика!“ Към обръщението приложихме сравнение на обещаното и неизпълненото за трите години от мандата.

България беше разтърсена от трагедията с опожарения влак София-Кардам. Приветствах инициативата на няколко медии депутати от избирателните райони, през които минава линията,

---

³⁸⁵ Пресата от 26 и 27 февруари, интервюта за БНТ, „Денят започва“ от 27 февруари и в. „24 часа“ от 28 февруари 2008

³⁸⁶ Тогава депутат от БСП

³⁸⁷ Интервю за в. „24 часа“ от 28 февруари 2008

³⁸⁸ Интервю за Агенция „Фокус“ от 16 март 2008

да се качим на влака.³⁸⁹ Пътуването се ограничи само до Червен бряг и времето до нашето пристигане използвах да си поговоря с хора от най различни възрасти и занимания. Повечето ми споделиха, че ежедневните влакове по тази линия не изглеждат като този, в който бяха настанили депутатите и министрите. Помислих си колко ненужна е тази показност на фона на пълната безпомощност на ресорния министър³⁹⁰ да се справи с постоянните проблеми в железниците. След няколко сервилни изказвания по време на дискусиата в Червен бряг, казах на министъра, че той би следвало незабавно след трагедията да си подаде оставката в знак на съпричастност към жертвите. Отговори ми, че друго предложение от мен не е очаквал, т.е. даже и не направи опит да разбере какво му казвам. Представата за министерските оставки у нас е останала от времето на комунистическа България - рубеж, който не се предава. Трябва нещата да придобият катастрофални измерения, за да се стигне до оставка. Това упорито нежелание за поемане на отговорност на равнище министър, се пренася върху кабинета, оттам върху цялото управляващо мнозинство. И цената пак се плаща, само че наведнъж на избори.

Безспорно най-важният проблем в държавата оставаше корупцията. Поставях този въпрос многократно в различни дебати в Народното събрание и чрез парламентарния контрол: *Уважаеми господин министър-председател, моят въпрос към Вас е формулиран в едно изречение: имате ли намерение да предприемете операция „Чисти ръце” срещу корупцията? Мисля, че не се налагат пояснения...само ще припомня, че в Италия при тази операция бяха разследвани 2600 души, задържани 150 депутати, 3 премиери, 20 министри и много магистрати. Зад решетките се оказаха много политици и влиятелни бизнесмени в страната тогава.*³⁹¹ В парламентарната Комисия срещу корупцията предложих да се задължи правителството всяка година да публикува първите сто от най-големите български и чуждестранни потребители на средства от еврофондовете чрез България. Комисията подкрепи предложението³⁹², но нищо не последва. Без последствия останаха и двете питання към

---

³⁸⁹ Интервю за БНР, „12+3” от 17 март 2008

³⁹⁰ Петър Мутафчиев

³⁹¹ Стенограма от 367-то заседание на 40-то Народно събрание от 9 май 2008

³⁹² С решение № 51 от 15 февруари 2007

премиера по същия въпрос. Чак накрая на мандата предизборно публикуваха списъците като заслуга на комисията. Тогава пък въпрос до министър-председателя, формулиран *Ще потърсите ли политическа отговорност от членове на Вашия кабинет за тоталния провал в борбата срещу корупцията и организираната престъпност и каква е Вашата лична отговорност за това?*³⁹³ бе върнат от председателя на парламента. Мои познати и съпартийци ми казаха, че въпросите ми в петъчния парламентарен контрол почти винаги са прекъсвани от новините. Реагирах така: *Уважаеми господин министър-председател! Преди да задам моя въпрос, искам да отбележа едно интересно обстоятелство. Всички мои въпроси към Вас до момента са съвпаднали с новините, тоест с прекъсване на излъчването на парламентарния контрол. Тъй като не си и помислям, че някой се е погрижил за това, установявам, че парламентарният контрол в Република България... отменя теорията на вероятностите.*³⁹⁴

В България са регистрирани около 800 хиляди хора с увреждания. Проблемът е изключително сериозен не само поради големия процент спрямо населението (най-голям в страните от ЕС), но и поради липсата на държавна политика, която поне малко да се доближава до международните стандарти. И преди съм изразявал съпричастност към тези оцетени от съдбата хора, но когато в подготовката ни за парламентарните избори се запознах в детайли с отвратителното състояние на нещата, реших да поставя техните проблеми като основен приоритет. Колегите в движението подкрепиха това и много местни организации, особено бургаската, направиха забележителни неща. Записах се в групата на Деница Димитрова³⁹⁵ с надеждата, че поне НДСВ ще се опитат да променят състоянието към по-добро. Но там нямаше фигура, която да преодолее крайната незаинтересованост към подобни проблеми от страна на Емилия Масларова³⁹⁶ и Хасан Адемов.³⁹⁷ Всеки опит за законодателни предложения и промени в бюджета срещаше отпор от тези двама души и техните представители. Понеже и техните предшественици не са били по-загрижени, в областта на протезирането и на някои от помощните

---

³⁹³ Въпросът е зададен на 3 февруари 2008

³⁹⁴ Стенограма от 376-то заседание на 40-то Народно събрание от 30 май 2008

³⁹⁵ Тогава депутат от НДСВ

³⁹⁶ Тогава социален министър

³⁹⁷ Тогава председател на парламентарната комисия по социалните въпроси

технически средства България е на равнището на Първата световна война. Не е моя работа, а на прокуратурата, да разследва многобройните механизми, чрез които държавни средства, предназначени за хората с увреждания, са отклонявани в други посоки. Много добър източник на такава информация са неправителствените организации, които не влизат в „обръчите“. Още през 2007 година ние организирахме специално заседание на Социалдемократическия форум с участието на повечето неправителствени организации и от проведената дискусия систематизирахме няколко предложения към правителството. По-късно внесохме и съответните поправки в Закона за интеграция на хората с увреждания. Правителството контрира със свои изменения на този закон, върху които президентът наложи вето. БСП и ДПС се бяха договорили да отхвърлят ветото, но успях да „откъсна“ няколко гласа от левицата и то мина. Това не попречи при второто гласуване тандемът да си прокара дискриминационните текстове. От работата ми с неправителствените организации искам да открия като особено ползотворна тази с Центъра за психологически изследвания с ръководител д-р Диана Инджова.³⁹⁸ С впечатляваща енергичност и способност да постига цели, д-р Инджова предизвика отношение към проблемите на хората с увреждания не само от българските институции, но и от европейски депутати и комисари, от американски конгресмени и сенатори, от посланици на различни държави в София. Бях щастлив, че мога да помагам. Имам съпричастните отговори на мои писма до Хилари Клинтън³⁹⁹ и Патрик Кенеди⁴⁰⁰, за разлика от писмата без отговор от българския премиер.

В парламента взех отношение и по друг сериозен социален проблем, засягащ над 280 хиляди български семейства. Правителството упорито отказваше да задели средства в бюджета за 2009 година за създаване на фонд за подпомагане на бездетните семейства да получат шанса да имат дете по метода „ин витро“. В острата полемика пледирах в полза на фонда: *Този проблем е в Народното събрание. Образно казано, топката е в нашето поле. Много често тук ние не правим нищо друго, освен да*

---

³⁹⁸ Председател на Съвета на националнопредставените организации на хората с увреждания

³⁹⁹ Тогава американски сенатор

⁴⁰⁰ Тогава американски конгресмен, един от фамилията Кенеди

*узаконяваме решения, взети другаде, особено когато гласуваме за бюджета. Но по този въпрос парламентът е на ход. Аз призовавам да не се разделяме по никакъв друг признак, освен по признака, по който сме се клели в тази зала преди три години и половина - да се ръководим от собствената си съвест и от интересите на хората, които представляваме.*⁴⁰¹

Друг основен приоритет за мен винаги е било информационното общество. В предишния мандат на парламента се опитах да обърна внимание към изоставането на България в тази област, даже внесох предложение правителството периодично да докладва за създаването на електронно правителство у нас. „Кой ще му бъде министър-председателя?“ - попита един колега депутат. Незнанието беше наистина голямо и с помощта на Саша Безуханова⁴⁰² организирах семинар, на който, след три покани, от 240 депутати се отзоваха шест. Проблемът, който възникна през февруари 2008, беше значително по-сериозен. Под предлог, че транспонира директива 24/2006 на Европейската комисия, МВР издаде наредба № 40, която след влизането си в сила щеше да изисква от всеки доставчик на интернет да съхранява следните данни: кога всеки ден сте започвали да използвате интернет и кога сте спирали използването; с кого сте си писали и кой ви е писал на вас, кога и колко пъти; дали сте използвали средства за мигновена комуникация и какви контакти разполагате в тях; кога сте използвали телефония през световната мрежа, с кого и колко време; кой сте вие и къде се намирате в момента. Разбира се, нямаше никаква гаранция, че събраните вече данни ще бъдат съхранени от доставчика с волята на добър стопанин и тези масиви, които вече всъщност ще бъдат собственост на службите, няма да бъдат използвани недобросъвестно. Зададох въпрос в парламента на министъра на вътрешните работи Румен Петков и получих съвсем незадоволителен отговор: *...господин министър, ние сме на съвсем различно мнение с Вас по отношение на ефектите на този нормативен акт...Аз твърдя, че тази наредба е грубо погазване на човешките права и правото на личен живот.*⁴⁰³ Свързах се с Богомил Шопов⁴⁰⁴, който беше най-активен в мрежата

⁴⁰¹ Стенограма от 42-то извънредно заседание на 40-то Народно събрание от 16 декември 2008

⁴⁰² Тогава представител на Hewlett-Packard за България

⁴⁰³ Стенограма от 338-то заседание на 40-то Народно събрание от 22 февруари 2008

⁴⁰⁴ Председател на неправителствената организация „Електронна граница“

по тази тема. Той прие предложението ми да обсъдим проблема в рамките на Социалдемократическия форум и да поканим на него да присъства като модератор Омбудсмана на републиката Гиньо Ганев. Форумът получи добър обществен отзвук и поради това, че в него се включи председателят на парламентарната комисия по вътрешни работи Минчо Спасов⁴⁰⁵. Сезиран от няколко организации, Върховният административен съд отмени наредбата на МВР. Това беше истинска победа над полицейщината. Но не и окончателна, защото до последния момент на мандата на 40-то народно събрание депутати от БСП и ДПС внасяха поправки в законите, които целяха да постигнат същия ефект - следенето на кореспонденцията в интернет. Не успяха, макар и само с няколко гласа. Скандалите в МВР ми дадоха основание да поискам оставката на министъра и провеждането на операция „Чисти ръце”.⁴⁰⁶ От този момент нататък престанах да съществувам за медиите. Не знам как се постига този ефект, но управляващите успяха като с нож да отрежат връзки, които през всичките години на прехода съм поддържал с издания и отделни журналисти. И ако с тази книга се стремя да хвърля повече светлина върху отговорността на някои политици и партии за неудачния български преход, то се надявам, че ще се намери някой, който да направи същото и за тези медии, които позволиха да бъдат използвани от властта или самите те влизаха в такава роля.

В продължение на повече от 60 години България не е имала Закон за дипломатическата служба. Опит за промяна направихме със законопроекта още в Евролевицата, но никой нямаше интерес да въведе правила в изпращането на дипломати зад граница - много удобна възможност да възнаградиш своите или да се освободиш от неудобните. Проектът, който дълго време бях разработвал със специалисти и дипломати от кариерата, изискваше малка доработка и аз го внесох още през есента на 2005 година. Малко по-късно свой проект внесе и Соломон Паси. По инициатива на Ивайло Калфин правителството също внесе свой проект. За да улесня приемането на закона предложих на Паси да изтеглим нашите проекти и да подкрепим правителствения с някои корекции. Така след много отлагания България се сдоби със

---

⁴⁰⁵ Депутат от НДСВ

⁴⁰⁶ Интервю за в. „Новинар” от 2 април 2008

закон за дипломатическата служба. Искам да отбележа и едно конкретно достижение в сферата на парламентарната дипломация. Като ръководител на делегацията в парламентарната Асамблея на НАТО в началото на годината предложих на колегите да си поставим за цел на годишната сесия през ноември да изберем българин за вицепрезидент. Предложих Асен Агов⁴⁰⁷, въпреки че нормалната практика беше за такива позиции да кандидатстват ръководителите на делегациите. Съображението ми в случая беше, че Агов има по-големи шансове от мен поради ротацията в неговата политическа група. Цялата ни делегация работи активно през годината и в крайна сметка това се увенча с успех.

На 7 юни се проведе петата национална конференция на „Социалдемократи“. Най-важният въпрос, по който трябваше да вземем решение, беше как да участваме на парламентарните избори през следващата година. В областта на сътрудничеството с другите социалдемократически партии бяха направени съществени крачки. ОСА реши да се разпусне и да се влее в движението. Нейният лидер Божидар Митев беше избран за заместник-председател на „Социалдемократи“, а Вълкана Тодорова, проф.Румен Георгиев и много други - за членове на ръководството. Първото реално сливане беше факт и можеше да послужи за модел в бъдеще. БСДП не приемаше тази формула, макар, че на техния конгрес им предложих да се обединим в обща партия с името БСДП. Ограничихме се с декларация, приета в края на годината за „единен социалдемократически субект“. Интензивно бяха протекли и консултациите за създаване на центристка коалиция. През февруари шест политически партии - „Социалдемократи“, БСДП, ВМРО, ЗНС, „Гергьовден“ и „Новото време“ - имахме съгласувани проекти за договор за предизборна коалиция и обръщение към избирателите. Нарекохме общия ни проект „Демократичен център“. Лидерите на повечето от тези партии бяха гости на нашата национална конференция и в приветствията си изразиха по-голям оптимизъм, отколкото си позволих в моя доклад. Убеден съм, че ако този формат беше запазен и ВМРО със земеделците не бяха предпочели парите, за да участват в движение „Напред“, ние можехме да успеем. Имахме на разположение година и половина за да представим общата си

---

⁴⁰⁷ Депутат от Демократи за силна България

платформа и да привлечем много разочаровани избиратели от ляво, дясно и от центъра. Но за да направят такова нещо, партиите трябва да са свободни, а не зависими. Това особено важи за техните лидери.

В края на годината министър-председателят Сергей Станишев успокои българите, че световната финансова криза няма да ги засегне поради успешното управление на неговото правителство. Министърът на икономиката Петър Димитров добави, че даже ще спечелим от нея. Тази крещяща некомпетентност, граничеща с глупост, остана без особена обществена реакция. Казах, че на бъдещето *вместо предкризисно се гледа предизборно*.⁴⁰⁸ В парламента изразих силно безпокойство от тенденциите в световната финансова система и от начина, по който управляващите предлагат да се изразходи бюджетният излишък на страната. Предложих мерки, различни от тези на правителството: *Първо, средствата по линия на допълнителните бюджетни кредити по консолидираната фискална програма за 2008 г., предвидени за инвестиционни дейности, да бъдат заделени в специален фонд, който да финансира съответните проекти при същите изисквания за финансов контрол, които се прилагат при европейските структурни фондове. Второ, средствата, предвидени за социални дейности, да бъдат обсъдени в рамките на тристранното сътрудничество и да бъдат финансирани след одобрение от социалните партньори. Трето, другите разходи по министерства да бъдат съгласувани със съответните парламентарни комисии и едва след това включени в коригирания бюджет. Четвърто, предвид нарасналите рискове в условията на глобална финансова криза и в контекста на координираните мерки на страните - членки на Европейския съюз, правителството да задели специален фонд, с който да намали външната задлъжнялост на банките и при нужда да гарантира тяхната стабилност. Пето, чрез законодателна промяна да се увеличи размерът на гарантираните от държавата средства по депозитите на гражданите в българските банкови институции на 50 хил. евро*.⁴⁰⁹ Вместо това правителството разпредели излишъка по формулата 8:5:3 за предизборни цели и мнозинството безропотно гласува това.

---

⁴⁰⁸ Интервю за сайта „News.BG“ от 28 ноември 2008

⁴⁰⁹ Стенограма от 417-о заседание на 40-то Народно събрание от 10 октомври 2008

2009

Поканиха ме да участвам в телевизионното състезание „Пирамида“. Бях гледал няколко предавания и определено ми допаднаше начинът, по който бяха организирани дебатите. Сигурно от професионална деформация ги сравнявах с тези от реалния политически живот. В парламентарните дискусии у нас не се цени способността на оратора да защити аргументирано теза. Даже и да има такива депутати, от значение е дали ще се прокара предварително взетото решение. Може да произнесеш блестяща реч, но шанса да промениш гласуването е нищожен. Често са ми казвали: „Абе, прав си, ама нали знаеш...“ В „Пирамида“ всеки участник има само една минута да представи тезата си по злободневни проблеми, които научава няколко часа преди предаването. Следва динамична дискусия с опонентите и накрая – безпощадната оценка на зрителите. Спечелих първия, втория, третия тур и се класирах за суперфинала. Най-интересното за мен беше, че в отделните кръгове „кръстосахме шпаги“ с реални политически опоненти. Най-ценното - нищо не опосредстваше нашите дебати, всичко беше на живо, в ефир. Подобен ефект има парламентарният контрол в държави с мажоритарно избрани депутати. Присъствал съм на такива сесии в британския и австралийския парламенти - няма нищо общо с петъчната досада в нашето Народно събрание.

Често съм предлагал промени в работата на парламента, когато съм виждал по-добри практики. Още при първото ми посещение в Европейския парламент през 1992 година ми направи впечатление рационалната система на гласуване. Дебатите се провеждат по точките от дневния ред, без никой да очаква залата да бъде пълна. С добре организирана система за оповестяване в кулоарите и кабинетите гласуванията по вече обсъдените въпроси започват точно в 12 часа и на тях присъствието на всички депутати е задължително. Направих писмено предложение за подобна организация още тогава, после и други са предлагали същото. Промяната беше въведена едва през 2007 година.

През настоящата година много по-важна промяна беше на дневен ред - изборното законодателство. Въпреки обещанията, че то ще бъде променено още в началото на мандата, нямаше никаква индикация, че парламентът ще се заеме с този въпрос. През лятото на 2008 година президентът организира кръгла маса, на която беше поканил всички парламентарно представени сили да кажат мнението си по това как да се промени изборната система и как да се ограничи корупцията във финансирането на политическите партии. Вече споменах, че по тези въпроси „Социалдемократи“ бяхме предлагали решения още от своето създаване. Нашият законопроект за политическите партии беше променен до неузнаваемост. Изборният кодекс, който парламентарната група на „Новото време“ предложи в предишния парламент, беше подписан от мен и от още няколко депутати от левицата, но не стигна до обсъждане. На организираното от президента обсъждане представих вече многократно предлагани от нас виждания, систематизирани в обща разработка „Гражданите - с право на избор на изборите“. В нея предложихме: първо - конституционно задължение за гласуване с аргумента, че то по радикален начин ще измени отношението към изборите и пред урните ще дойдат хора, които никога не са гласували. Тази повишена изборна активност ще преодолее несъразмерното влияние, което има в момента етническият и неполитическият вот. Второ - въвеждане на германската изборна система, адаптирана към българските условия, като 120 депутати се избират пропорционално и 120 мажоритарно; прерайониране на страната и създаване на 120 едномандатни изборни района, като се изравни електоралната тежест на отделните райони. Трето - „изчистване“ на изборните списъци. Някои експерти твърдяха, че има над един милион „мъртви души“, които чрез различни техники се използват за генериране на изборен резултат в полза на управляващите. Четвърто - постоянна изборна администрация. Пето - драстични мерки срещу купуването на гласове, изброени конкретно. Шесто - нов изборен кодекс. Последното предложение беше отхвърлено от работната група в парламента, но на кръглата маса лично Сергей Станишев и Люtfи Местан от името на ДПС се ангажираха, че промените в изборното законодателство ще станат преди приемането на бюджета. Разбира се, това не се случи, затова още при откриването на

парламентарната сесия през януари от трибуната предложих на председателя на парламента Георги Пирински да поеме инициативата и да превърне Народното събрание във водеща институция по толкова належащите законодателни промени. И това не беше направено. Както винаги в последния момент преди избори, в пленарна зала бяха предложени за обсъждане съвсем различни концепции за начина на провеждане на изборите у нас. Само СДС имаха цялостно виждане, изразено в законопроекти за избиране на депутати в европейския и националния парламенти, събирали прах повече от година в деловодството. Много добри идеи от тези проекти бяха отхвърлени на първо четене, само защото управляващите се ограничиха в поправки на съществуващите закони. Така се въведе скандалната осемпроцентова бариера, която после Конституционният съд отмени. Така се въведе безумните вноски за участие в изборите от 50 хиляди лева за партия и 100 хиляди лева за коалиция, с които практически се въведе допълнителен финансов ценз за участие в изборите. Не се промени нищо по отношение на изборния туризъм и възможностите за купуване на гласове. Съзнавайки колко очаквано може да бъде всичко това, при откриването на парламентарните дебати по изборното законодателство заявих: *Темата, която обсъждаме днес, може да бъде определена като един безпогрешен детектор на политическата лъжа. Имам предвид, че след броени дни натискането на копчетата за гласуване ще представи в действителна светлина намеренията на тези, които имат мнозинството в този парламент и ще остави в безсмислието на излишното говорене всичко, казано до момента, с добрите намерения изборният процес да се доближи до хората, да се прекрати грозната практика на купуването на гласове и т.н., и т.н., и т.н... В съседна Сърбия, която имаме за много по-назад от нас в демократичния процес... има правило, че в година на избори не се сменя изборното законодателство. Тук вече колеги казаха, че практически се намираме в кампания, но още не знаем правилата... Докога ще продължава това безобразие?*⁴¹⁰ Месец по-късно, когато парламентът обсъждаше ветото на президента за 8%-та бариера, са обърнах към лявата част на пленарната зала: *Положението, в което се намира левицата, е мизерно. Аз искрено*

---

⁴¹⁰ Стенограма от 44-то извънредно заседание на 40-то Народно събрание от 24 март 2009

*се радвам, че не съм част от тази мизерия и не мога да ви нарека „другари“ много отдавна. Никога левицата не е била в положение да търси по този начин победа - нещо повече, оцеляване във властта. Не всички вие сте такива, но има хора, които избират между властта и затвора и вие го знаете по-добре от мен. Това е единственият начин вие да спасите решетките за тези хора, които ги заслужават. Аз съм убеден, че някога ще има възмездие за това.*⁴¹¹

Предложеният от 16 неправителствени организации Обществен договор за произвеждане на свободни и демократични избори в България беше подписан с еднакви резерви от БСП, ДПС и „Напред“. В парламента преминаването на депутати от група в група, разпадането на стари и образуването на нови, беше толкова интензивно, че даже коментаторите на политическия живот у нас бяха затруднени да кажат вече кой от кои е. Идеята за мажоритарен избор беше осакатена до едно място в избирателен район, което всъщност беше пропорционално, защото при напускане по някакви причини, мажоритарно избраният депутат се заместваше от такъв от пропорционалната листа. Пък и самото издигане на кандидатите беше партийно. Това хитруване се обърна срещу БСП, която не успя да спечели в нито един мажоритарен район. Най-много ме изненада поведението на НДСВ по отношение на безобразията, които се извършваха с изборното законодателство. Много наивно са мислели, че това няма да ги засегне и ако преди се съпротивяваха срещу договорките между БСП и ДПС за местните избори, сега имах чувството, че са част от тях. Скандален беше отказът на ЦИК да регистрира СДС. Само ГЕРБ и „Социалдемократи“ реагирахме с декларации.

Всичко това се отрази съвсем пряко на преговорите за създаване на центристка коалиция. Това беше и замисълът - до последния момент партиите извън мнозинството да се оставят в неведение за правилата, по които ще се проведат изборите. След като коалиция „Напред“ се разпадна, в края на април Стефан Личев ми предложи да възстановим преговорите със земеделците, ВМРО и „Гергьовден“. От консултациите, които проведохме, не останах с впечатление, че дружината е сговорна, макар и без проблемния „Лидер“. Това се потвърди и от фактите. Ние до последния момент поддържахме възможността да се явим на

---

⁴¹¹ Стенограма от 488-то заседание на 40-то Народно събрание от 22 април 2009

изборите в състава на центристка коалиция, защото това беше мандатът на нашата национална конференция. Но не на всяка цена. Случилото се между евроизборите и тези за национален парламент, намирам за унижително, главно за ВМРО. Да поставиш една стогодишна партия в положение да се моли да я вземат където и да е само за едно депутатско място не е достойно поведение. Не позволих „Социалдемократи“ да бъдем подложени на подобни унижения.

На изборите се явихме сами. Поради високата вноска решихме на евроизборите да участваме не като партия, а като издигнем кандидатурата на проф. Чавдар Николов за независим кандидат и го подкрепим с инициативен комитет. В него, освен ръководството на движението, се включиха и други социалдемократически лидери, както и представители на патриотични организации. Чавдар Николов направи една човешка кампания с минимални финансови разходи, които можехме да си позволим. И той и ние знаехме, че е невъзможно да се изправим успешно срещу милионите на основните претенденти и срещу машината за купуване на гласове, но показахме съдържание и стил. Същото се случи и на парламентарните избори. Парите, които успяхме да съберем ни стигнаха само за вноската от 50 хиляди лева. За сравнение - в Холандия, една от най-богатите европейски държави, вноската за участие е 60 евро - колкото да се платят административните разходи. Регистрирахме се за самостоятелно участие, като включихме в листите и представители на други политически и граждански организации, с които бяхме установили отношения. Почти всички от ръководството се хвърлихме в безнадеждна битка. Оцених за пореден път човешките и политически качества на колегите си в партията. Кандидатирах се в Стара Загора като водач на пропорционалната листа и мажоритарно. Там имаме силна организация и лидер - Елена Нонева.

Един мой приятел нарече участието ни в тези избори „красива обреченост“. Сигурно може и така да се погледне, но резултатите си бяха истински провал. Поех цялата отговорност и подадох оставка като председател на партията. По мое предложение Националният съвет на „Социалдемократи“ избра колективно председателство до провеждането на следващата конференция. Решихме да запазим създаденото за девет години и

да се опитаме до го интегрираме в нов политически проект. В личен план за четвърти път трябваше да започна от „нулата“.

Изборите през 2009-а дадоха шанс на нови политици - този път на ГЕРБ. Толкова желаната политическа промяна се случи и отвори път за много по-важните промени в живота на хората. Дали обаче те ще се осъществят предстои да видим.

2010

Към средата на годината правителството овладява кризата. Основните макроикономически показатели са стабилизирани и някъде през есента икономиката отбелязва слаб, но устойчив растеж. Това предизвиква банките да възобновят кредитирането, макар и много по-предпазливо от преди. Деловата активност се събужда. При нови насърчаващи условия с бързи темпове се развива малкият и средният бизнес. Системата на здравеопазване показва първи признаци на ефективно функциониране. Образованието е инерционна система и там промените ще се усетят по-късно. Въпреки ограничените ресурси, по-добрата събираемост на данъците позволява леко увеличение на пенсиите и създаване на фондове за стимулиране на млади специалисти. Премахната е дискриминацията към хората с увреждания и други социално слаби групи. Направени са малки, но обещаващи стъпки за тяхната реална интеграция в обществото. Импулс получава развитието на науката и културата. България е определила високите технологии за свой стратегически приоритет и първите сериозни стъпки в тази посока са заложили в бюджета за 2011 година. Деблокирани са всички фондове на Европейския съюз. Доверието към България е нараснало значително и тя постепенно излиза от негативния си образ. За това съдейства и ефективно работещата съдебна система. В затвора са известни бандити, минаващи за „недосегаеми“ през годините на прехода. Компания им правят дузина политици, защото процесите за корупция отнемат по-дълго време. Но са заведени дела срещу министри, депутати, висши чиновници, областни управители и кметове, както и срещу прокурори и магистрати, също били доскоро в категорията на „недосегаемите“. Народното събрание не е интересно място. Там няма движение от група в група и загубени цели парламентарни дни за безсмислени препирни. Работи се без шум, приети са важни законопроекти. Гласът на опозицията се чува и уважава, но не е част от решенията. Диалогът между правителство, синдикати и работодатели е напрегнат, но обикновено се намират общоприемливи решения. Стачките и протестите продължават, но без мащабите и драматизма от преди.

Майките по-спокойно пускат децата си да играят на улицата или на дискотека. Все по-малко бащи разчитат на социалните помощи. Все повече хора пътуват у нас и в чужбина и се надяват, че премиерът Бойко Борисов ще изпълни обещанието си да построи магистрала „Тракия“ до лятото на 2012 година.

Това е оптимистичният сценарий. А реалният? Ще се превърне ли 2010-а в край на двадесетгодишния Български преход и в онова начало, за което мечтаехме преди 20 години? Ще кажете - отговорът зависи от правителството. Ще сте прави, но само донякъде. Защото отговорът зависи и от нас, от всеки от нас. Ако на изборите сме гласували, с това ли се изчерпва нашата роля? Отново ли ще чакаме да се случат желаните неща?

Време е да разберем, че политическата промяна е само условие. Истинската промяна сме самите ние. Имаме свободата да я осъществим или да оставим това на друг. Въпрос на избор.

ПОРЕДИЦА

ВОЙНИ И ВЛАСТ

Николай Камов се включва активно в българската политика от самото начало на демократичните промени през 1989 година. Завършил е право в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, специализирал е международни отношения и е участвал в програми за лидери в Русия,

САЩ и Япония. Бил е съветник на Президента на републиката. Избран е за народен представител в 36, 37, 38, 39 и 40-то Народно събрание. Бил е председател на Комисията по външна политика, първият съпредседател на Съвместния парламентарен комитет „България – Европейски съюз“, ръководител на делегацията на Народното събрание в Парламентарната асамблея на НАТО. В продължение на девет години е председател на Политическо движение „Социалдемократи“.

Независимо дали сте на 20 или на няколко по 20, всички вие сте преживели едни и същи двадесет години – годините на българския преход. Спори се дали е завършил. Но е безспорно, че всеки у нас бе засегнат от него. Със сигурност имате свое виждане за това време. Аз ви предлагам моето. И ще се радвам да науча вашето на kamov@mail.bg, в twitter на [@nkamov](https://twitter.com/nkamov) или в моя блог nikolaikamov.com.

ИНТЕРНЕТ КНИЖАРНИЦА

www.mobilis.bg

12,00 лв.